

2018. június

V. évfolyam 2. szám

BIZTOSÍTÁS

ÉS KOCKÁZAT

A BIZTOSÍTÁSI SZAKMA
TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

„Nem kívánunk közvetlenül beleavatkozni a jövedelmezőségbe”

Lambert Gábor interjúja Kandrács Csabával

Az általános adatvédelmi rendelet biztosítók általi alkalmazásának egyes kérdései

Dr. Zavodnyik József

Könnyebb építkezés – nagyobb tervezői felelősség

Dr. Szolyka Lilla

A biztosítási szerződéssel összefüggő, tájékoztatási szabályokkal kapcsolatos kárfelelősség, különös tekintettel a közvetítői helyzetekre

Újváriné Dr. Antal Edit

Fintech/Insurtech blokk

Big Data is coming – are you ready?

Esko Kivisaari

Van új a BIG Data alatt?

Csicsman József

A blockchain technológia hatása a biztosítási piacra

Kadocsa Ferenc

Múltunk emlékei rovat

Horváth Gyula – Tamás Gábor

ELŐSZÓ

Tisztelt Olvasó!

Szerkesztőségünk szándékai szerint a mostani, nyár eleji számunk is érdekes és változatos olvasnivalókat kínál az érdeklődőknek.

Nyitó interjúnk ezúttal Kandrács Csabával, az MNB ügyvezető igazgatójával készült. A beszélgetésből megtudhatjuk, hogy az MNB milyennek szeretné látni a biztosítási szektort tízéves távlatban, továbbá, hogy milyen trendeket azonosít a magyar felügyelet a hazai és az európai piacokon.

Az idén májustól életbe lépő GDPR szabályozásról korábban már olvashattak lapunkban egy összefoglalót. Első cikkünk szerzője ezt a témát további részletekbe bocsátkozva járja körül, természetesen a biztosítási piac szempontjából. Az európai rendelet gyakorlati alkalmazása számos kérdést vet fel, a helyes válaszok ugyanakkor még nem feltétlenül ismertek. A mostani tanulmány ezeket a problémákat elemző módon mutatja be, értékes segítséget nyújtva így azoknak az olvasóknak, akik szeretnék érdemben többet tudni erről az egyre több publicitást kapó európai jogszabályról.

A második cikk is a jogszabályi környezet változása okán született. A jogalkotó a lakóépületek egy bizonyos szegmensében megszüntette az építési hatósági engedélyezési eljárást, ami ezen lakóépületek tervezőire fokozott felelősséget hárít, melyet a jogalkotó kötelező felelősségbiztosítás előírásával kívánt kompenzálni. A tanulmány a tervezői felelősség változását és a felelősségbiztosítás főbb sarokpontjait mutatja be.

A harmadik írás szerzője érdekes nézőpontot választott, amikor a biztosítási szerződéssel összefüggő tájékoztatási szabályokat elsősorban a kárfelelősség irányából közelítve vizsgálja. Ennek a cikknek is van jogszabályi aktualitása, mivel a hazai piac idén február óta alkalmazza az IDD szabályokat, melyek jelentős mértékben bővítik a biztosítók, illetve a közvetítők tájékoztatási kötelezettségét.

Úgy hozta az élet és szerzőink ambíciója, hogy ebben a számban egy komplett Fintech/Insurtech blokkot tudunk prezentálni olvasóinknak. A Big Data témakörben két írást olvashatnak, melyek két különböző szempontból közelítenek. Finn szerzőnk írása azt a kérdést teszi fel, a biztosítás alapelve, a kockázatközösségbe történő szervezés a Big Data korszakában vajon még mindig érvényes alapelv-e. A választ nem áruljuk el előre, megtalálják a cikkben. A másik szerző a praktikum oldaláról fogja meg a témát, kísérletet tesz a kapcsolódó új ismeretek összefoglalására és a fogalmak közérthetővé tételére, gyakorlati példákat is bemutatva. A blockchain témakörben született cikket is csak ajánlani tudjuk mindenkinek. A szerző foglalkozik a technológiának a biztosítási piacra gyakorolt hatásaival elméleti szinten, ugyanakkor a biztosítási piacon már megjelent megoldásokat is bemutat, hogy szemléletesebbé tegye az alkalmazás lehetőségeit.

Végül, de semmiképpen nem utolsósorban olvasható a szokásos „Múltunk emlékei” rovat, mely ezúttal az Adria Biztosító Társulatról emlékezik meg, mely idén lenne 180 éves.

Jó olvasást és kellemes nyári pihenést kívánunk mindenkinek!

Dr. Kovács Erzsébet
főszerkesztő

Pandurics Anett
MABISZ elnök

IMPRESSZUM

A Biztosítás és Kockázat folyóirat kiadója a Magyar Biztosítók Szövetsége. A lap negyedévente jelenik meg, s elsősorban olyan cikkeket közöl, amelyek a biztosítási szakma számára releváns, aktuális témát dolgoznak fel elméleti szempontból vagy empirikus alapon. A kiadvány bármely részének másolásával és terjesztésével kapcsolatos minden jog fenntartva. A kiadó mindent elkövet az adatok és információk megjelenés előtti ellenőrzéséért, mindemellett a MABISZ az esetleges valótlanból, pontatlanságból eredő károkért a felelősségét kizárja.

SZERKESZTŐSÉG

Pandurics Anett - *elnök*
Dr. Kovács Erzsébet - *főszerkesztő*
Lencsés Katalin - *szerkesztő*

Szerkesztőbizottsági tagok:

Balogh László	Dr. Molnos Dániel
Erdős Mihály	Nagy Koppány
Gordos József	Papp Lajos
Dr. Hanák Gábor	Püski András
Heit Gábor	Szalai Péter
Horváth Gyula	
Dr. Kovács Levente	

TANÁCSADÓ TESTÜLET

Dr. Baji Petra PhD
Dr. Barabás Béla CSc
Dr. Bélyácz Iván DSc
Dr. Farkas Szilveszter PhD
Dr. Forgó Ferenc DSc
Dr. Gáll József PhD
Dr. Hajdu Ottó Dsc
Dr. Kovács Antal CSc
Dr. Takáts Péter PhD
Dr. Tókey Balázs PhD

TARTALOM-ELŐÁLLÍTÁS

**Budapesti Corvinus Egyetem
Biztosítási Oktató
és Kutató Csoport (BOKCS)**

1093 Fővám tér 8.
Intézményi azonosító: FI43814
Adószám: 15329743-2-43

KIADÓ

Magyar Biztosítók Szövetsége
1062 Budapest, Andrásy út 93.
Telefon: (+36 1) 802-8400
Fax: (+36 1) 802-8499
Levélcím: 1381 Budapest 62., Pf. 1297

TARTALOM

„Nem kívánunk közvetlenül beleavatkozni a jövedelmezőségbe”6

Lambert Gábor interjúja Kandrács Csabával

Az általános adatvédelmi rendelet biztosítók általi alkalmazásának egyes kérdései 14

Dr. Zavodnyik József

Könnyebb építkezés – nagyobb tervezői felelősség40

Dr. Szolyka Lilla

A biztosítási szerződéssel összefüggő, tájékoztatási szabályokkal kapcsolatos kárfelelősség, különös tekintettel a közvetítői helyzetekre48

Újváriné Dr. Antal Edit

Fintech/Insurtech blokk

Big Data is coming – are you ready?60

Esko Kivisaari

Van új a BIG Data alatt?64

Csicsman József

A blockchain technológia hatása a biztosítási piacra82

Kadocsa Ferenc

Múltunk emlékei rovat94

Horváth Gyula – Tamás Gábor

„NEM KÍVÁNUNK KÖZVETLENÜL BELEAVATKOZNI A JÖVEDELMEZŐSÉGBE” INTERJÚ KANDRÁCS CSABÁVAL, AZ MNB ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓJÁVAL

Lambert Gábor (Magyar Biztosítók Szövetsége)

ÖSSZEFOGLALÓ

Kandrás Csaba szakmai pályája a Pénzügyminisztériumban indult 2003-ban pénzügyi szakértőként. Ezt követően 2009-ben lett a Belváros-Lipótváros Budapest Főváros V. Kerület Önkormányzatának munkatársa mint pénzügyi osztályvezető. 2012-ben kinevezték a Nemzetgazdasági Minisztérium kincstárért felelős államtitkárának, majd ugyanebben az évben a Magyar Államkincstár elnöke lett. 2013-ban kinevezték a Monetáris Tanács tagjának, és elnöke lett a Magyar Reorganizációs és Követeléskezelő Zrt.-nek, amelyet a Magyar Nemzeti Bank alapított. Jelenleg az MNB pénzügyi szervezetek felügyeletéért felelős ügyvezető igazgatója.

SUMMARY

Csaba Kandrás started his professional career as a financial expert for Hungarian Ministry of Finance in 2003, then joined Budapest V. District local government in 2009 as Head of the Financial Unit. In 2012 he was appointed Deputy Head of Department of the Hungarian State Treasury at the Ministry for National Economy and later in that year became the President of the Hungarian Treasury. In 2013 he was appointed as Member of the Monetary Council, then he became the Chairman and CEO of MARK Ltd., which is an asset management company established by the Hungarian Central Bank. Currently he is the Executive Director of the Magyar Nemzeti Bank responsible for the supervision.

Kulcsszavak: pénzügyi felügyelet, stratégiai jövőkép

Keywords: financial supervisory authority, strategic vision

JEL: G22, G28

DOI: 10.18530/BK.2018.2.6

<http://dx.doi.org/1018530/BK.2018.2.6>

Február elején a Magyar Nemzeti Bank tízéves stratégiai jövőképet vázolt fel a biztosítási szektor elé. Mi tette indokoltá ennek elkészítését?

A válságot követően az MNB előbb a bankszektor kapcsán dolgozott ki egy jövőképet. Ez arról szól, hogy egy ideális gazdaságot feltételezve milyen bankszektorra lenne szükség. A biztosítási piacot illetően akkor nem készült ilyen anyag. Ha az elmúlt pár évtizedet nagyobb szakaszokra bontjuk az MNB által az anyagban meghatározott öngondoskodási piacok szempontjából, azt látjuk, hogy volt egy dinamikus növekedési periódus, majd a válságot követően egy visszaeső, stagnáló szakasz, végül 2012 után elkezdődött a konszolidáció, mely stabil növekedéssel párosult. Most olyan pillanatban vagyunk, amikor már nem a válság befolyásol mindent, hanem van növekedési perspektíva, és a mérlegalkalmazkodás is megtörtént a háztartások oldaláról. Ez új lehetőségeket teremt. Azt gondoltuk, érdemes előállni egy olyan anyaggal, amely felvázolja, hogy milyennek szeretnénk látni a szektort tízéves távlatban. Ez jó „hírverés” lehet a biztosítóknak is, segíthet abban, hogy az emberek újra felfedezzék a tágra vett öngondoskodási lehetőségeket. Az előzőeken túl számunkra is jó alkalom arra, hogy visszajelzést adjunk a piacnak; mit látunk, miben gondolkodunk.

Összefoglalva: az MNB jövőképe kettős szerepet tölthet be. Használható akár a piac számára stratégiai tervként mondjuk arra, hogy tartalék, tőke vagy egyéb mutatók vonatkozásában hová „érkezzenek meg”, mennyivel kellene a GDP felett bővülni, és időarányosan mihez mérjék vissza magukat a szektor szereplői. Másrészt vízió arról, mi az ideális, elvárt kép, milyen trendeket látunk jelen pillanatban. Izgalmas feladat lesz időről időre visszamérni a folyamatokat, és így tükröt tartani a szektor elé: mit sikerült elérni, és mit nem, mi az, amit a jövőkép megfogalmazásakor nem láttunk, és átrajzolta a kontúrokat.

Milyen adatbázisra és módszertanra épít az elemzés?

Alapvetően a felügyeleti adatbázisokat használtuk, a nemzetközi adatbázisokat az EIOPA-n keresztül értük el. Rengeteg információ áll rendelkezésünkre, és elvárás is magunk felé, hogy ha a biztosítási szektornak ezeket be kell nyújtania, akkor próbáljunk meg „vissza is adni” valamit belőle. Vagyis adjunk olyan jelzéseket, amelyeket be tudnak építeni a stratégiájukba, tudják mérni magukat. A módszertant pedig kellően egyszerűre és közérthetőre terveztük. Az volt a cél, hogy ha valaki a kezébe veszi ezt az előrejelzést, ne vesszen el benne, ugyanakkor a szakma felé is tartalmazzon üzeneteket. Többféle modellpályát is meghatároztunk, miközben azt is jelezzük, hogy mi az a vízió, ahová az MNB szeretné, ha eljutna a piac.

Alapvetően tehát ez egy optimista forgatókönyv?

Inkább azt mondanám, hogy a 2012–2016 közötti időszak stabil, nyugodt környezete elrugaszkodási lehetőséget teremtett. A folyamatokat a továbbiakban többféle helyzet, akár válság, akár más fordulatok is tarkíthatják, ám ezeket nem nagyon lehet előre jelezni. Így mi abból indultunk ki, hogy tíz évig abban a stabil környezetben maradunk, amelyben voltunk. Három forgatókönyvet futtattunk végig ezek alapján. Az első nagyon konzervatív, amikor a különböző piacok csak az inflációval növekednek. A másodikban a 2012–2016 közötti piaci

növekedést vetítettük ki tíz évre. A harmadik, a legbátrabb pálya alapján pedig a nemzetközi felzárkózás is megvalósulna. Kommunikációban és a különböző indikátorokban mégis szándékosan ezt vettük alapul, magasra téve a mércét. Ebben kétségtelenül van kihívás, ugyanakkor úgy vélem, mégis teljesíthető várakozást fogalmaz meg.

A megtakarítási hajlandóság nagyon magas, úgy tűnik, hogy alapvető szemléletbeli változás történt.

Valóban kihívást jelenthet az egymillió új öngondoskodó elérése egy olyan környezetben, amelyben a lakossági megtakarításokon belül az életdíjartalékok folyamatosan csökkennek. Mitől remélhető a trend megfordulása?

Ez a csökkenés csak a háztartási megtakarítások arányaiban jelentkezik, nem abszolút értékben. Itthon a gond inkább keresleti oldalon látható. Ezt úgy fordíthatjuk le, hogy a válságot követően a fogyasztók az elsődleges szükségleteikre koncentráltak, feláldozva a közép- és hosszú távú megtakarításaikat. Most érkezünk el végre oda, hogy az emberek bátrabban mernek olyan dolgokra is költeni, amelyekre eddig nem. A megtakarítási hajlandóság nagyon magas, úgy tűnik, hogy alapvető szemléletbeli változás történt. Az ügyfelek nem akarnak még egyszer – mint a válság előtt – ugyanabba a folyóba lépni, amikor túlzottan eladósodtak. A megtakarítás keresi a helyét, és mi azt szeretnénk, hogy minél inkább az öngondoskodási termékekben találja meg. Ez jó az embereknek, a versenyképes piacnak, és természetesen a gazdaság egészének is. Azért mertünk előrejelzéseinkben bátrak lenni, mert a kiszámítható, stabil gazdaság – mindennek az alapja – ma adott. A magyar gazdaság határozottan növekszik, és úgy tűnik, hogy ez a lendület kitart.

Pillanatnyilag azonban az összes, öngondoskodás jellegű megtakarításban az életdíjartalék igen kis százalékban növekszik csak az egyéb típusú megtakarításokhoz képest.

Reményeink szerint, ahogy egyre több pénze lesz a lakosoknak, úgy költ egyre többet a közép- és hosszú távú kockázatok lefedésére is. Azt gondolom, hogy időben talán eltolva, de az életág jelentősége ismét nőni fog. Korábban is ez volt a jellemző, és a nemzetközi trendek is ezt mutatják.

Milyen makropálya, hány százalékos növekedés kellene ehhez?

Alapvetően az MNB makropályáján meghatározott értékekkel számoltunk. A tartalékokat, valamint díjbevételeket érintő három különböző pályát illetően az elsónél az inflációval egészítettük ki azokat, a másodiknál a 2012–2016 közötti időszak növekedéséből indultunk ki, ami évente 5-6 százalékos növekedést feltételez a tartalékok, valamint a díjbevételek állományában. A nemzetközi trend esetében pedig masszívan a GDP felett kell, hogy nőjünk, ennél akár 6-8 százalékkal is jobban kell bővülnie a piacnak. Ez lehetséges: a 2017-es adatok visszamérésénél azt látjuk, hogy időarányosan nagyjából sikerült is elérni az említett állománynövekedéseket. A kis eltérés abból adódik, hogy a GDP valamivel jobban nőtt, mint amivel kalkuláltunk. Ám ha a bruttó hazai össztermékhez viszonyított piacméretet ilyen ok miatt becsüljük túl, az „kellemes probléma” lesz.

Bár a cél, az egymillió új öngondoskodó szempontjából mindegy, hogy milyen termékekben valósul ez meg, de a hazai biztosítási piac szempontjából nem, hogy hogyan számol a jegybank a hamarosan megjelenő új európai nyugdíjbiztosítási termék terjedésével?

A magyar piac, mint már említettem, inkább keresleti problémáktól szenved, mint kínálatiaktól. Elég széles a termékpaletta. Egyszerű, jól átlátható termékek vannak, a költségek terén is sok pozitív lépés történt – van tere a kereslet bővülésének. Az európai nyugdíjbiztosítási termék ismét csak a kínálatot bővíti, ráadásul viszonylag szűk lehetséges ügyfélcsoportra koncentrálnak. Azoknak a problémáját fogja ugyanis megoldani, akik egy páneurópai szemléletben élnek és dolgoznak, tehát viszonylag mobilak, és könnyen költöznek egyik országból a másikba. Az ő számukra ez valóban a mobilitást (is) segítő megoldás lehet. Összességében azt gondolom, a páneurópai termék rövid távon nem lesz jelentős versenytársa a hazai konstrukcióknak.

Milyen folyamatoktól várja az MNB a koncentráció csökkenését a biztosítási piacon – és mennyire vág ez egybe az európai trendekkel? Nincs ellentmondásban ez a célérték azzal a másik deklarált várakozással, hogy az intézményszám valószínűleg csökkenni fog a közeljövőben a magyar piacon is?

Ez csak látszólagos ellentmondás. Annak ellenére, hogy azt várjuk, kevesebb szereplő lesz, ez nem feltétlenül jelent koncentráció csökkenést. Várakozásunk szerint ugyanis nem a „nagyok eszik meg a kicsiket”, hanem a mainál több közepes méretű szereplő lesz. Ha egyesek eltűnnek a piacról, azon nem feltétlenül csak a nagyok fognak nyerni. Emellett jelentősen élénkülő versennyel is számolunk. Formálódik ugyanis egy digitalizáló világ, amelyben az újfajta értékesítési csatornák újfajta üzleti modelleket generálnak. Egyáltalán nem biztos, hogy a nagy szereplők lesznek ennek az élharcosai. Ideális esetben tehát a szereplők számának csökkenése nem a koncentráció irányába hat.

Ezen folyamat során várható-e idehaza a fiókosodás erősödése? Illetve a jövőképek azok az elvárásai, hogy a költséghányad csökkentésére van szükség, gyorsíthatják-e ezt a folyamatot?

Általában azok a szereplők válnak fiókká, amelyek nem tudják elérni a kifizető piacméretet, illetve amelyek veszteségesen működnek. Márpedig a 2017-es számok alapján – amikor a biztosítók tőkearányos nyeresége 24 százalékra nőtt – azt látjuk, hogy a szektor jövedelmezősége a jelenlegi működési formában is kiemelkedő. Nem gondolnám, hogy ebben a helyzetben mindenáron fiókosodási folyamatok indulnának el. Bár a technológiai fejlődés kétségtelenül megkönnyíti a fiókosodást, a folyamat meglehetősen komoly erőforrásokat tud lekötöni, ám kérdés, hogy ez megéri-e a tulajdonosoknak. Azt is látni kell, hogy az európai trend szerint egyre több lehetőségük lesz a helyi hatóságoknak a fióktelepek felügyelésére, mert ez más országokban is igényként merül fel.

Ha már szóba került a jövedelmezőség, akkor adódik a kérdés, hogy milyen tőkefeltöltöttség mellett számolja ezt az MNB?

Több módszert is bemutattunk a tanulmányban a jövedelmezőség megragadására, a saját tőkéhez, szavatoló tőkéhez és az eszközértékhez viszonyítva is. Végül a ROE-t, a tőkearányos megtérülést helyeztük előtérbe, többek között azért, mert ez egyszerre közérthető és szakmai jelzőszám is. Ez nagyon beszédes érték, mert mutatja, hogy milyen volatilis volt eddig a hazai biztosítási szektor jövedelmezősége. Amikor a válság alatt a V4-k és a többi európai ország jövedelmezősége csökkent, nálunk a visszaesés sokkal nagyobb volt, most viszont, amikor Európa-szerte nő, nálunk a kontinenshez képest is kiugróan magas. Kívánatos lenne, hogy mérséklődjön ez a volatilitás, „simuljunk bele” legalább a V4-ek átlagába, mert a túlzott prociklikusság sok kérdést vet fel.

Az ideális képünk inkább arról szól, hogy a biztosítók tulajdonosai olyan innovatív hazai befektetési környezetet látnak, amelyben megéri itt hagyni és befektetni a tőkét.

Ezekben az országokban is olyan magas, átlagosan 150 százalékos a tőkefeltöltöttség, mint nálunk?

A természetes tőkefeltöltöttség mindenhol magas, mindenütt kicsivel a 100 százalék feletti értékek a jellemzők. Mi annyival léptünk tovább, hogy ajánlást adtunk ki egy 150 százalékos mértékű volatilitási tőkepuffer elérésére. Ezt gondoljuk olyan biztonságos értéknek, amely bizalmat sugároz a szektorról. Amikor arról beszélünk, hogy a jövedelmezőséget milyen tőkefeltöltöttség mellett nézzük, szeretném hangsúlyozni, hogy nem akarjuk megmondani, hogy konkrétan mekkora jövedelmezősége legyen a biztosítási szektornak. Jövőképünkben annyit jelzünk, hogy 15 százalékos mértéket tartunk tisztességes és versenyképes jövedelmezőségnek. Ha tartósan ettől eltérő értékeket látunk, az nem biztos, hogy jó üzenet. Meg kell találni azt az egyensúlyt, amely mindenki számára kedvező. Ha a jövedelmezőség hosszabb távon nem „cseng össze” a környező országok, a V4-ek átlagával, adott esetben annál jóval magasabb, akkor valószínűleg nincs megfelelő verseny. Valamilyen anomáliáról lehet szó, ami szabályozói, felügyeleti oldalról kérdéseket vethet fel. Például, ha tartósan, szabad szemmel is láthatóan túlzott volna a biztosítók profitmarzsa, akkor nem az a kép alakul ki róluk, hogy termékeikkel az emberek különböző kockázatait kívánják lefedni üzleti alapon. Ennek következménye pedig az lenne, hogy az ügyfelek átverve érzik magukat, és nem ide akarnák elhelyezni megtakarításaikat. Az ideális képünk azonban inkább arról szól, hogy a biztosítók tulajdonosai olyan innovatív hazai befektetési környezetet látnak, amelyben megéri itt hagyni és befektetni a tőkét. Mindez pedig növekvő szolgáltatási színvonalat jelent, mely növekvő kereslettel párosul, a végeredménye pedig az, hogy egymillióval nő az öngondoskodásban részt vevők száma.

A jövőkép egyik grafikonja éppen az osztalékkifizetéseket mutatja be hosszabb időtávlatban, és a kapcsolódó elemzésből az derül ki, hogy az elmúlt években a tőbbletkifizetések háttérében az anyavállalatok megnövekedett tőkeigényét látta a jegybank. Várakozásaik szerint meddig tart ez a folyamat?

Igen, ez a trend a Szolvencia II-es keretrendszerrel még inkább előtérbe került, mert a nemzetközi csoportok aktívabb tőkegazdálkodást folytatnak. Az MNB éppen azért fogalmazta meg például a volatilitási tőkepuffer-ajánlását, hogy mindez ne veszélyeztesse a helyi piacot. Ha azt látják a nemzetközi csoportok, hogy ide érdemes befektetni, többet tudnak profitálni, mert a kereslet itt jobban tud nőni, akkor az itteni leányok – az itt hagyott nyereségek révén – a motorjai tudnak lenni a csoportnak is. Visszakanyarodva a fióktelepekhez: úgy látjuk, a csoportnak is egyfajta értéke lehet, hogy azokban az országokban, ahol jól működő leányai vannak, ne fióktelepekkel legyen jelen.

Ami a költséghányadot illeti: az elmúlt években számtalan olyan intézkedés érintette a szektort, uniós indítatásból is, amelyek nem éppen a költségcsökkentés irányába hatnak. Hogyan tudja segíteni a jegybank a kívánatosnak tartott költséghányad elérését egy erősen papíralapú beszámoltatási, ellenőrzési környezetben?

Az MNB igyekszik a biztosítási szektorban is a digitalizációs trendek élmezőnyében lenni felügyelési-szabályozói szempontból. Ilyen kezdeményezés részünkről az úgynevezett Innovation Hub, amely innovációs-kommunikációs platformként felügyeleti iránymutatásokkal segíti az insurtech kezdeményezéseket, vagy a majdani Regulatory sandbox. Utóbbi révén ezek az új cégek – átmeneti szabályozói felmentésekkel, de szigorúan ügyelve az ügyfelek biztonságára – be is vezethetik a piacra majd termékeiket. Szabályozói oldalról valóban több új követelmény jelent meg, elsősorban uniós szinten. Ezeknek költségoldalon is meg kell felelni, cserébe erősödik a piac stabilitása, nő a fogyasztók biztonsága. A digitalizáció viszont mérsékelheti a biztosítói kiadásokat, így a különböző folyamatok kiegyenlíthetik egymást a költségeknél. Külföldön meglehetősen innovatív országnak számítunk biztosításfelügyelési szempontból, de magáról a piacról is ezt gondolják. Jó lenne ezt a képet tovább erősíteni a digitalizáció támogatásával.

Innováció terén az értékesítési csatornákat illetően erősít a jövőkép, amikor jelentős átrendeződést vizionál. De ha a jegybank azt tekinti innovatív értékesítési csatornának, amely új üzleti modell kialakítását teszi lehetővé, akkor mi alapján sorolható a bankbiztosítás ebbe a csoportba, szemben a direkt üzleti értékesítéssel?

A klasszikus biztosítási értékesítési csatornákat állítottuk szembe a direkt, az online és a bankon keresztüli értékesítési megoldásokkal. Jelenleg 70-30 százalék az arány az alkuszi, ügynöki, többes ügynöki értékesítési csatornák javára. Véleményünk szerint 10 év alatt ez 50-50 százalékra fog eltolódni. Nem foglaltunk állást annak kapcsán, hogy az online vagy egyéb értékesítési csatorna aránya nő majd megjelentősen, hiszen egy évtized alatt itt jelentős változások történhetnek. Még az sem biztos, hogy már megszülettek azok

az insurtech cégek, amelyek tíz év múlva a nagy értékesítési nyertesek lesznek. Az viszont már most jól kirajzolódik, hogy – legyen szó bármilyen, egyébként is egyre inkább egymást átfedő pénzügyi szolgáltatásról – ezek nyújtásakor az ügyfélélmény döntő tényező lesz. Nem véletlen, hogy ma ezt célozza meg minden innováció. A jövő felhasználói, az új generáció tagjai kevésbé tolerálják, ha személyesen kell elmenniük ügyeik intézésére a bankba, biztosítóba, ingatlanoshoz. Ők inkább egyetlen helyen, például a mobiltelefonjukon, laptopjukon akarják elintézni az összes üzleti ügyeiket. A „Z” vagy milleniumi generációt már az is idegesíti, ha az interneten egyesével kell intéznie pénzügyeit. A jövő trendje inkább az, hogy amikor valaki hitelt igényel, egyúttal helyben néhány biztosítást is megköt. Ez már nem az a világ, amikor leülünk kávézni egy ügynökkel, és átnézzük egy órában, hogy mik a lehetőségek. Márpedig, ha erről az oldalról közelítünk, akkor a bankbiztosítást az innovatív kategóriába tudjuk sorolni. De egyáltalán nem biztos, hogy hosszú távon a bankassurance, az allfinanz lesz a győztes, hiszen holnap vagy akár már ma is a Facebook, a Google vagy az Alibaba – tehát nem is pénzügyi szolgáltató cégek – tűnnek a legnagyobb kihívóknak. Ezek már kopogtatnak, hogy szeretnének befektetési tanácsokat vagy biztosítási terméket értékesíteni. A nagy kérdés tehát az lesz, hogy ki tud olyan élményt nyújtani az ügyfélnek, hogy általa minden pénzügyi szolgáltatás kényelmesen, biztonságosan elérhetővé váljon.

A jövőkép visszamérései milyen időközönként lesznek, és hogyan számítanak benne a piac együttműködésére?

Minimum évente kora tavasszal, de minden olyan adatszolgáltatás, amely esetlegesen menet közben elkészül, alkalmas lehet arra, hogy aktualizáljuk magunknak a képet. Mint ismert, 7 területen 10 indikátort határoztunk meg. Amikor több mint ezek feléről tudunk új információt mondani, akkor érdemes ezeket bemutatni a nyilvánosság számára. Az öngondoskodási szektortól azt várjuk, hogy igazodási pontként tekintsen ezekre, és maga is folytasson kommunikációt a fejleményekről. Az MNB feladata annyi lehet az egymillió új öngondoskodó eléréséhez, hogy olyan szabályozási, felügyelési környezetet teremtsen, amelyben az ügyfelek érezhetik: ez egy jól működő piac, ide merhetem tenni a megtakarításaimat, mert biztonságban vannak, és megfelelő szolgáltatást is kapok értük. Az viszont a piaci szereplők feladata, hogy e környezetben a legjobb módszerekkel, versenyképes konstrukciókkal megszólítsák a jövő öngondoskodóit. Akinek ez a legjobban sikerül, az fogja a legnagyobb részt kiharítani a piacból.

A megjelölt indikátorok közül melyek pontosan az elvárásokként megfogalmazott célértékek?

Egy példát mondanék: az öngondoskodási piacon – amelybe beletartoznak az önkéntes nyugdíjpénztárok is – szeretnénk elérni, hogy a gazdaságilag aktív állampolgárok számához képest 80 százaléknyi legyen az életbiztosítási és önkéntes nyugdíjpénztári szerződések aránya. A piac ezt az arányt korábban egyszer már elérte a válságot megelőzően, csak azután ez lement 50 százalék körüli értékre. Tízéves távlatban vissza kellene térni ide.

Milyen lépések kellenek ehhez?

Mindenkinek el kell végeznie a saját feladatát. Az MNB egyebek közt a megtakarítási elemet is tartalmazó termékek TKM szabályozásával érte el, hogy erősödjék a közbizalom a biztosítási konstrukciók iránt. Ugyanilyen célt szolgált a tőkeszabályozásunk, amely a szektor szereplőinek pénzügyi stabilitását erősítette. A jegybanki lépések mellett ugyanakkor természetesen számtalan teendőjük van a piaci szereplőknek is.

Ez az a két terület tehát, ahol intézkedéseket is kívánnak hozni?

Mint említettem, a jövedelmezőség kérdéskörébe közvetlenül nem kívánunk beavatkozni. De még egyszer hangsúlyozom: ha a biztosítási szektor átlagos jövedelmezősége hosszabb távon nem a 10-15 százalékos sávban alakul, akkor nekünk is meg kell néznünk, hogyan lehetséges az, hogy Európa-szerte a verseny kikényszeríti az előbb említett jövedelmezőségi sávot, miközben hatékonyan tudnak működni a szereplők, nálunk pedig nem ez a helyzet. A jövő hatékony értékesítési csatornáinak elterjesztésében az említett Innovation Hub révén lehet közvetett szerepünk. A piac jövőbeni mérete, az öngondoskodók számának tényleges bővülése, a verseny erőssége, a koncentráció oldódása természetesen a piaci jelenségektől, üzleti döntésektől is függ. Az MNB célja világos: azt szeretnénk, hogy ez egészséges, növekvő piac legyen, amelyben hisznek az ügyfelek, és mi fenntartjuk ennek a stabilitását. Ahhoz, hogy ez jó ország legyen, kell egy jó biztosítási piac is. Ezen dolgozunk mindennap.

AZ ÁLTALÁNOS ADATVÉDELMI RENDELET BIZTOSÍTÓK ÁLTALI ALKALMAZÁSÁNAK EGYES KÉRDÉSEI

Dr. Zavodnyik József (ügyvéd, KLART Legal Ügyvédi Társulás)

ÖSSZEFOGLALÓ

A személyes adatok gyűjtésének és megosztásának mértéke jelentősen növekedett az elmúlt években. Ebben a helyzetben fontos, hogy a természetes személyek saját személyes adataik felett ellenőrzést gyakorolhassanak. Ezt szolgálja az általános adatvédelmi rendelet (GDPR), amely 2018. május 25-től számos adatvédelmi követelményt fogalmaz meg a szervezetekre és így a biztosítókra is. A GDPR új követelményeket határoz meg, így például egy új, az adathozjárhatóhoz való jogot hoz létre, amely szorosan kapcsolódik a hozzáférési joghoz, azonban sokféleképpen különbözik ettől, és lehetővé teszi az érintettek számára, hogy az adatkezelő a rendelkezésükre bocsássa az általa kezelt személyes adatokat strukturált, általánosan használt és gépileg olvasható formátumban, és továbbítsa ezeket az adatokat egy másik adatkezelőnek. A GDPR szerint az is kötelező a biztosítók számára, hogy kijelöljék az adatvédelmi tisztviselőt. A GDPR értelmezését segítik az adatvédelmi munkacsoport (Working Party 29) iránymutatásai, amelyek a legjobb gyakorlatokra vonatkozó ajánlásokat is tartalmaznak az egyes tagállamokban rendelkezésre álló tapasztalatok alapján. A tanulmány az iránymutatásokra figyelemmel ismerteti a GDPR egyes rendelkezéseit.

SUMMARY

The extent of the collection and distribution of personal data has increased significantly over the last few years. It is very important in this particular situation that natural persons have a control over their own personal data. The General Data Protection Regulation (GDPR) serves this purpose, which from May 25, 2018, sets out a number of data protection requirements for organizations and thus for insurance companies. GDPR establishes new requirements, such as creating a new data portability right that is closely related to access law but differs from it in a number of ways and allows the affected subjects to have their personal data handled by the data controller at their disposal structured, commonly used and machine readable format, and forward these data to another data controller. According to GDPR, insurance companies are also obligated to designate the data protection officer. The interpretation of GDPR is facilitated by the guidelines of the Working Party 29 on the Protection of Individuals with regard to the Processing of Personal Data, which also contain recommendations on the best practices based on the experience available in each member states. The study presents certain provisions of GDPR, taking into account the guidelines.

Kulcsszavak: adatvédelem, biztosítás, GDPR
Key words: data protection, insurance, GDPR

JEL: G22, K20

DOI: 10.18530/BK.2018.2.14
<http://dx.doi.org/1018530/BK.2018.2.14>

1. Bevezető

A biztosítási tevékenység lényeges és szükségszerű eleme a biztosító által átvállalt kockázattal, illetőleg a kockázat átvállalása tárgyában létrejövő szerződés megkötésével és teljesítésével kapcsolatos adatok kezelése. Ezen adatok közül sok személyes adatnak minősül, amelynek biztosító általi kezelésére csak a jogszabályok szabta keretek között kerülhet sor.

A személyes adat egy azonosított vagy azonosítható természetes személyre (az érintettre) vonatkozó bármely információ. Az a természetes személy azonosítható, aki közvetlen vagy közvetett módon, különösen valamely azonosító, például név, szám, helymeghatározó adat, online azonosító vagy a természetes személy testi, fiziológiai, genetikai, szellemi, gazdasági, kulturális vagy szociális azonosságára vonatkozó egy vagy több tényező alapján azonosítható.¹

Mivel a biztosítók nagy mennyiségben kezelnek személyes adatokat (köztük – elsősorban, de nem kizárólagosan az élet-, betegség és balesetbiztosításokkal, illetve felelősségbiztosításokkal összefüggésben – különleges személyes adatoknak minősülő egészségügyi adatokat is), érzékenyen érintik őket az adatkezelésre vonatkozó jogszabályi környezet változásai.

2018. május 25-től kell alkalmazni a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 2016/679/EU rendelet (általános adatvédelmi rendelet, a továbbiakban: Rendelet) előírásait. Míg az nem igazán vitatható, hogy a Rendeletet alkalmazniuk kell a biztosítóknak,² az alkalmazás mikéntje számos kérdést vet fel. Az adatvédelmi hatóságok által is helyesnek ítélt válaszok megtalálása pedig a korábbinál nagyobb jelentőséggel bír, hiszen a Rendelet megsértésének igen súlyos következményei lehetnek.

Az európai biztosítási, biztostásközvetítői szakmai szervezetek már jó ideje készülnek a Rendelet előírásainak alkalmazására,³ érzékelve, hogy az új adatvédelmi szabályozás a vállalkozások oldalán megnöveli az adatvédelmi szabályozásból fakadó kockázatot és az e kockázat kezelése által igényelt terheket. A biztosítóknak, biztostásközvetítőknak át kell gondolniuk, milyen kihatással lesznek tevékenységükre az automatizált döntéshozatalra és profilalkotásra vonatkozó korlátozások, de akár az adattakarékosság elvének hangsúlyosabbá válása is, hiszen az elmúlt években az egyik leggyakoribb kifogás a hazai biztosítókkal szemben is a túlzott, indokolatlan adatgyűjtés volt.⁴

A Rendelethez történő igazodás olyan időszakban történik, amikor egyébként is növekszik a biztosítók a fogyasztók irányában terhelő tájékoztatási kötelezettségek jelentette teher, amelynek kapcsán elegendő csak az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a lakossági befektetési csomagtermékekkel, illetve biztosítási alapú befektetési termékekkel kapcsolatos kiemelt információkat tartalmazó dokumentumokról szóló, 2018. január 1-jétől alkalmazandó 1286/2014/EU rendeletét megemlíteni, amely – ugyan még nem a Rendeletre, hanem az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a személyes adatok feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról szóló 95/46/EK irányelvére (a továbbiakban: 95/46/EK irányelv) utalva – hangsúlyozza, hogy a személyes adatok 1286/2014/EU rendelet alkalmazásában történő bármely feldolgozásának, így például a személyes adatok illetékes hatóságok közötti cseréjének vagy továbbításának összhangban kell lennie az adatvédelmi szabályozással.⁵

Nem feledhető ugyanakkor az sem, hogy az adatvédelmi szabályozásnak csak az egyik eleme a Rendelet, várható az elektronikus hírközlés során a magánélet tiszteletben tartásáról és a személyes adatok védelméről, valamint a 2002/58/EK irányelv hatályaon kívül helyezéséről szóló rendelet (elektronikus hírközlési adatvédelmi rendelet) elfogadása is.⁶

A válaszok, különösen a hosszabb távon is irányadónak tekinthető válaszok megfogalmazását megnehezíti, hogy a gyors technológiai fejlődés folyamatosan új adatkezelési összefüggéseket tár fel. Elég itt csak az egész biztosítási tevékenységre hatást gyakorló blockchain (blokklánc) technológiákra utalnunk, amelyek egyes adatvédelmi vetületeivel kapcsolatban 2017-ben a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság is szükségét érezte a megnyilatkozásnak.⁷

A hazai biztosítók Rendelethez történő alkalmazkodását nehezítheti továbbá, hogy késelelem mutatkozik az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (a továbbiakban: Infotv.) Rendelettel kapcsolatos módosításában.⁸

Az ágazati szabályozás, így például a biztosítási tevékenységről szóló 2014. évi LXXXVIII. törvény (a továbbiakban: Bit.) is több, az adatkezelést érintő rendelkezést tartalmaz. Az ágazati szabályozásban fellelhető adatkezelési szabályok közül példaként említhetők a Bit.-nek a panaszkezeléssel kapcsolatos rendelkezései, amelyek értelmében telefonon történő panaszkezelés esetén a biztosító és az ügyfél közötti telefonos kommunikációt a biztosító hangfelvétellel rögzíti, és a hangfelvételt öt évig megőrzi.⁹ Emellett külön is felhívjuk a figyelmet arra a rendelkezésre, amely szerint a biztosítási szerződési feltételeknek tartalmazniuk kell a személyes adatok kezelésére vonatkozó elvi és gyakorlati tudnivalókat, amennyiben a szerződő vagy a biztosított természetes személy, illetve – részben vagy egészben – természetes személyek csoportja.¹⁰

A Rendelet és az ágazati jogszabályok viszonyát illetően kiemelendő, hogy az adatkezelés általános szabályait a Rendelet tartalmazza, az ágazati szabályozással kapcsolatban pedig általános elvárás, hogy a bennük foglalt szabályok semmilyen módon se rontsák le az adatvédelem Rendeletben biztosított védelmi szintjét.¹¹

Az elmúlt időszakban a szakmai felügyeleti hatóság, a Magyar Nemzeti Bank (a továbbiakban: MNB) is késznek mutatkozott adatkezeléssel kapcsolatos kérdésekben megnyilatkozni.¹²

A fentiekből megállapíthatóan a biztosítási piac szereplői nincsenek könnyű helyzetben az adatkezelési gyakorlatuknak a Rendelettel történő összhangba hozatala során, miközben az adatvédelmi előírások megsértése több vonatkozásában is hátrányos lehet az adatkezelők számára:

- jelentős mértékű bírság megfizetésére kötelezhető: a Rendelet értelmében a kiszabható bírság mértéke elérheti a 20 millió eurót, illetve az előző üzleti évben elért forgalom 4 százalékát,¹³

- a Rendelet megsértése révén kárt szenvedett személy kártérítést követelhet,¹⁴
- az adatvédelmi rendelkezések megsértése mellett adott esetben a versenyjogi szabályok megsértésének a megállapítására is sor kerülhet, ennek minden következményével, amivel összefüggésben utalunk a német versenyhatóság által a Facebook ellen a gazdasági erőfölény tilalmának a felhasználók különböző forrásokból származó, különböző szolgáltatások (pl. WhatsApp, Instagram) igénybevétele által rendelkezésre álló adatainak összekapcsolásában, azon alapuló profilalkotásban megmutatkozó adatkezelési gyakorlat révén megvalósított feltételezett megsértése miatt indított eljárásra,¹⁵

- az adatvédelmi jogsértés mellett a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmának a megsértése is felmerülhet, például ha az érintett adatkezeléshez történő hozzájárulásának hátterében (az adatkezelés céljáról történő tájékoztatás valóságnak meg nem felelő volta stb.) megtévesztés vagy kényszer áll,¹⁶ amely az MNB vagy a Gazdasági Versenyhivatal eljárását vonhatja maga után.

A GDPR lehetőséget jelent a biztosítók eddigi adatkezelési tevékenységének az áttekintésére és szükség esetén átalakítására.

Mindazonáltal megjegyezzük, a Rendelet nemcsak valamiféle fenyegetést jelent a biztosítók számára, hanem egyrészt lehetőséget a biztosítók eddigi adatkezelési tevékenységének az áttekintésére és szükség esetén átalakítására, másrészt üzleti lehetőséget. Az adatkezelő vállalkozások által az adatkezelésre vonatkozó jogszabályi előírások megsértése jelentette kockázat megnövelheti a keresletet az ezen kockázatra kiterjedő, a bírság megfizetését átvállaló biztosítási fedezetek iránt. Az az aggály ugyanakkor még megválaszolandó, hogy nem ütköznek-e jóerkölcsbe az ilyen biztosítási szerződések.¹⁷

Az alábbiakban néhány olyan kérdésre hívjuk fel a figyelmet, amelyek a Rendelet biztosítók általi alkalmazásával kapcsolatban merülhetnek fel. Kizárólag a biztosítási jogviszonyokkal kapcsolatos, a szerződő feleket, biztosítottakat, kedvezményezetteket érintő adatkezelés egyes kérdéseire térünk ki, a teljesség igénye nélkül, mellőzve például a biztosító mint munkáltató általi adatkezelés problémáinak áttekintését, de a veszélyközösség védelme céljából történő adatátadás Bit.-ben lévő szabályainak vizsgálatát is,¹⁸ illetve a Rendelet érintettek jogaival kapcsolatos szabályainak ismertetését. A Rendelet és az ágazati szabályozás előírásai mellett a 95/46/EK irányelv 29. cikke¹⁹ alapján létrejött munkacsoport (a továbbiakban: 29-es munkacsoport) biztosítással kapcsolatos

megállapításaira és a releváns joggyakorlatra, különösen a Nemzeti Adatvédelmi és Információs szabadság Hatóság (a továbbiakban: NAIH) megállapításaira támaszkodtunk.

2. Az adatkezelési tevékenység főszereplői

Az adatkezelési tevékenység két főszereplője

- az érintett, akinek a személyes adatai kezelésre kerülnek, és
- az adatkezelő, aki kezeli az érintett személyes adatait.

Egyes esetekben nem egyetlen, hanem több adatkezelő azonosítható, közös adatkezelést valósítva meg. Gyakori az is, hogy az adatkezelő adatfeldolgozó(ka)t vesz igénybe, amikor az adatkezelést az adatkezelő nevében az adatfeldolgozó végzi.

2.1. Az érintett

Az érintetti oldalon (azaz azon természetes személy oldalán, akire a biztosító által kezelt személyes adat vonatkozik, és aki ezen adat révén azonosított vagy azonosítható) problémákhoz vezethet a biztosítási jogviszony többszereplős volta. Az adatkezeléssel kapcsolatos kötelezettségek biztosító általi teljesítésekor így mindenképpen átgondolandó a szerződő féllel nem azonos biztosított és kedvezményezett személyes adatai kezelésének a jogalapja, a feljük fennálló kötelezettségek és az őket megillető jogok köre.

A biztosítónak ennek megfelelően kellő körültekintéssel kell eljárnia például a kedvezményezett adatai kezelése jogalapjának a tisztázásakor. Egyes esetekben ehhez jogszabályi segítséget kapnak a biztosítók. A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2017. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Pmt.) értelmében a szolgáltató az üzleti kapcsolat létesítése vagy az ügyleti megbízás végrehajtása előtt köteles lefolytatni az ügyfél személyazonosságának igazoló ellenőrzését.²⁰ Külön szabályok vonatkoznak ugyanakkor az életbiztosítási ágba tartozó biztosításokra: a biztosító ezen biztosítások esetén az üzleti kapcsolat létesítését megelőzően az ügyfél és a tényleges tulajdonos azonosításán és személyazonosságának igazoló ellenőrzésén túlmenően köteles a) a szerződés megkötésekor ismert kedvezményezett, illetve a biztosítási szerződés alapján a biztosító szolgáltatására jogosult nevét megállapítani, továbbá b) a szerződés megkötésekor nem ismert kedvezményezetre, illetve a biztosítási szerződés alapján a biztosító szolgáltatására jogosultultra vonatkozó, a későbbi azonosításhoz szükséges valamennyi információt rögzíteni. Ha az életbiztosítási ágba tartozó biztosítás kedvezményezettje, illetve a biztosítási szerződés alapján a biztosító szolgáltatására jogosultak személye a szerződés megkötésekor nem ismert, a kedvezményezett, illetve a biztosítási szerződés alapján a biztosító szolgáltatására jogosult személyazonosságának igazoló ellenőrzését legkésőbb a kifizetéssel egyidejűleg vagy a szerződésből (kötvényből) eredő jogoknak a jogosult általi érvényesítéséig lefolytatja.²¹ Megjegyzendő, hogy ha a szerződés megkötésénél nincs jelen a kedvezményezett, a

személyes adatait nem tőle szereztek meg, akkor is teljesíteni kell részére az adatkezelési tájékoztatást, a rendelkezésére bocsátva a Rendeletben meghatározott információkat. A tájékoztatást főszabály szerint a személyes adatok megszerzésétől számított észszerű határidőn, de legkésőbb egy hónapon belül kell teljesíteni.²²

A biztosítási tevékenység kapcsán gyakorta kerül sor elhunyt személyek adatainak a kezelésére. A Rendeletet nem kell alkalmazni az elhunyt személyekkel kapcsolatos személyes adatokra, ezek kezelését a jogszabály tagállami hatáskörbe utalja.²³ A magyar szabályozás kimondja, hogy a Bit. alkalmazásában az elhunyt személyhez kapcsolódó adatok kezelésére a személyes adatok kezelésére vonatkozó jogszabályi rendelkezések az irányadók, és az elhunyt személlyel kapcsolatba hozható adatok tekintetében az érintett jogait az elhunyt örököse, illetve a biztosítási szerződésben nevesített jogosult is gyakorolhatja.²⁴

2.2. Adatkezelő, adatfeldolgozó, közös adatkezelés

A biztosítási jogviszonnal összefüggésben több vállalkozás, személy kerülhet kapcsolatba az érintett személyes adataival, így a biztosítón kívül például a biztosításközvetítő és a kárrendezésben közreműködő vállalkozás. Tisztázandó ezen személyek adatkezelési minősége, mindenekelőtt az, hogy adatkezelőnek (közös adatkezelőnek) vagy adatfeldolgozónak minősülnek-e. E minősítés következményeit minden vonatkozásban le kell vonni, mind a biztosító és más vállalkozás közötti szerződés tartalmát, mind az adatvédelmi tisztviselő kijelölésének a kötelezettségét illetően.²⁵

Az adatkezelő az a vállalkozás, amely a személyes adatok kezelésének céljait és eszközeit meghatározza, az adatfeldolgozó pedig az a természetes vagy jogi személy, amely az adatkezelő nevében személyes adatokat kezel.²⁶ Az adatkezelői vagy adatfeldolgozói minőségének megítélése legfőképpen attól függ, hogy az adatkezelést érintő érdemi döntéseket melyik vállalkozás hozza meg. Az ugyanakkor nem szükségszerű, hogy az adatkezeléssel kapcsolatos valamennyi érdemi döntést egy vállalkozás, egy adatkezelő hozza meg, a Rendelet lehetővé teszi azt, hogy egy adatkezelésben több adatkezelő vegyen részt (közös adatkezelés). Ebben az esetben az adatkezelés céljait és eszközeit két (vagy több) adatkezelő közösen határozza meg.²⁷

Ha a biztosító adatfeldolgozót vesz igénybe, akkor egyebek között szem előtt tartandó, hogy

- a biztosító mint adatkezelő kizárólag olyan adatfeldolgozókat vehet igénybe, amelyek megfelelő garanciákat nyújtanak az adatkezelés Rendelet szerinti követelményeinek való megfelelést és az érintettek jogainak védelmét biztosító, megfelelő technikai és szervezési intézkedések végrehajtására,²⁸

- a Rendelet meghatározza az adatfeldolgozói szerződés egyes tartalmi elemeit,²⁹ ugyanakkor
- az adatfeldolgozói szerződésre adott esetben az ágazati szabályozásnak a kiszervezési szerződésekre irányadó előírásait is megfelelően alkalmazni kell, különös tekintettel arra, hogy a Bit. előírja, ha a kiszervezett tevékenység keretében a biztosító ügyfeleinek személyes adatait továbbítja a kiszervezett tevékenységet végzőhöz, úgy a szerződésben rögzíteni kell az adatfeldolgozás rendjét és az adatvédelem szabályait,³⁰

- az adatfeldolgozó szerződésben rögzíteni kell a biztosító mint adatkezelő egyértelmű utasításait az adatfeldolgozó adatkezelési tevékenységét illetően (a Rendelet értelmében az adatfeldolgozó a személyes adatokat kizárólag az adatkezelő utasításának megfelelően kezelheti, kivéve, ha az ettől való eltérésre őt uniós vagy tagállami jog kötelezi³¹), mivel ennek hiányában felmerülhet a közös adatkezelés megvalósulása, és ebben az esetben a másik vállalkozásnak is teljeskörűen eleget kell tennie az adatkezelőre irányadó szabályoknak.

3. Az adatkezelés jogszerűsége feltételeinek vizsgálata

Ahhoz, hogy a személyes adatok adatkezelése jogszerűnek minősüljön, minimálisan vizsgálandó

- a tervezett adatkezelés célja,
- az adatkezelés céljának megvalósításához szükséges adatok köre és az adatok adott adatkezelő általi kezelhetősége,
- az adatkezelés jogalapja,
- az adatkezelés elveinek érvényesülése,
- az adatkezelés időtartama.

3.1. Az adatkezelés célja

A Rendelet a személyes adatok kezelésére vonatkozó elvek között rögzíti a célhoz kötöttség elvét, amelynek értelmében a személyes adatok gyűjtése csak meghatározott, egyértelmű és jogszerű célból történhet, és az adatokat nem lehet ezekkel a célokkal össze nem egyeztethető módon kezelni.³²

A személyes adatok kezelése céljának a Rendelet szerint konkrétan, explicit módon megfogalmazottnak, jogszerűnek és már a személyes adatok gyűjtésének időpontjában meghatározottnak kell lennie.³³ Ennek megfelelően a meghatározott cél nélküli, előre nem meghatározott jövőbeni felhasználásra (készletre) való adatgyűjtés- és tárolás jogellenes,³⁴ de az is jogellenességet eredményez, ha az adatkezelési cél túlságosan tág módon kerül meghatározásra, azaz ha nincs összefüggésben az adatkezelés a megjelölt céllal.³⁵

Amint arra a 29-es munkacsoport rámutat, a célhoz kötöttség elve annak a megértésére vonatkozik, hogy miért kerül sor bizonyos személyes adatok feldolgozására. Ez annyit jelent, hogy a lehető legkonkrétabban meg kell határozni azokat a célokat, amelyek érdekében a tervezett intézkedés a személyes adatok összegyűjtését és feldolgozását elrendelheti. Ezáltal a minimális adatgyűjtés elvének is jobban eleget lehet tenni. A minimális adatgyűjtés elve azt a célt szolgálja, hogy a kitűzött cél érdekében a lehető legkevesebb adat feldolgozására kerüljön sor.³⁶

Csak olyan személyes adat kezelhető tehát, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen, a cél elérésére alkalmas. A személyes adat csak a cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig kezelhető.³⁷ Ha például a biztosítótársaság egészségügyi dokumentációt kíván megismerni, illetőleg különböző orvosi vagy kórházi igazolások csatolását írja elő ahhoz, hogy elbírálhassa kárigényüket, akkor ezekben az esetekben is a célhoz kötött adatkezelés elvéből

kell kiindulni, és azt kell megvizsgálni, hogy a kezelendő adatkör a biztosítási szerződésből származó követelések megítélésével közvetlenül összefüggésbe hozható-e. Ehhez figyelembe kell venni a konkrét biztosítási szerződést, a biztosító által kialakított általános szerződési feltételeket, amelyek olykor speciális mentesüléseket vagy a biztosító által kizárt speciális kockázatokat is tartalmazhatnak, és ennek fényében dől el, hogy a biztosító adatigénye indokolt-e. Ha olyan egészségügyi adat került a biztosító birtokába, amely az igény elbírálásával közvetlenül nem függ össze, ahhoz nem elengedhetetlenül szükséges, a biztosító köteles azt törölni.³⁸

A minimális adatgyűjtés elve azt a célt szolgálja, hogy a kitűzött cél érdekében a lehető legkevesebb adat feldolgozására kerüljön sor.

Adatvédelmi szempontból aggályos, túlzott adatgyűjtésnek minősül, ha például útlemondási biztosítás kapcsán a biztosító részletekbe menően kívánja megismerni a biztosított egészségügyi dokumentációját a házi orvosi, kórházi igazolások csatolásán felül. Ezekben az esetekben is a célhoz kötött adatkezelés elve a jogszerűség megítélésének mércéje, vagyis a kezelendő adatkörnek a cél eléréséhez kell igazodnia.³⁹

A biztosítási titoknak is minősülő személyes adatok biztosítók általi adatkezelése szempontjából megkerülhetetlen a jelenleg hatályos szabályozás: a Bit. értelmében a biztosító kezelheti a természetes személynek minősülő ügyfeleinek azon biztosítási titoknak minősülő adatait, így személyes adatait is, amelyek a biztosítási szerződéssel, annak létrejöttével, nyilvántartásával, a szolgáltatással összefüggnek. Az adatkezelés célja

- ebben a körben csak a biztosítási szerződés megkötéséhez, módosításához, állományban tartásához, a biztosítási szerződésből származó követelések megítéléséhez szükséges, vagy a Bit. által meghatározott egyéb cél lehet,

- ugyanakkor az adatok más célból is kezelhetők, de csak az ügyfél előzetes hozzájárulásával (lásd az adatkezelés jogalapjának kérdését később).⁴⁰

Marketing-adatbázis építése érdekében is kezelhetők tehát személyes adatok, ugyanakkor e körben is figyelembe veendő a célhoz kötöttség elvéből fakadó követelmények, amelyek értelmében például a „marketing” mint cél túl általános, nem elég pontos.⁴¹

Az adatkezelés céljának meghatározása az érintettet megillető tájékoztatási jog kapcsán is kiemelkedő jelentőséggel bír. A Rendelet vonatkozásában is irányadó a Kúriának még az Infotv. alkalmazásával tett megállapítása, amely szerint az érintettet az adatkezelés megkezdése előtt egyértelműen és részletesen tájékoztatni kell adatai kezelésének céljáról, jogalapjáról, az arra jogosult személyéről, az adatkezelés időtartamáról. Ha tehát az adatgyűjtésre értékesítési célból is sor került, akkor az érintett tájékoztatásának erre is ki kellett volna terjednie, ami nem teljesül azzal, ha az adatkezelő az adatkezelés céljaként a reklám- és marketinganyagok küldését jelölte meg. Ezzel a pontos és tényszerű információ egyértelműen hiányzik, amely a kellő tájékoztatáshoz elengedhetetlen. A nem kellő tájékoztatás a hozzájárulás hiányához vezet. Az adatkezelés célja tehát nem elhanyagolható információ.⁴²

3.2. Kezelhető és nem kezelhető személyes adatok, a kezelhető személyes adatok különleges kategóriája

Az adatkezelés elveinek megfelelő adatkezelési tevékenységet folytató, kizárólag az adatkezelés céljai szempontjából megfelelő és releváns személyes adatokat kezelő biztosító számára is megvizsgálandó, hogy vannak-e korlátai a cél eléréséhez egyébként szükséges adat kezelésének. Tisztázandó például, hogy az érintett személy nemi hovatartozására vonatkozó, illetve azzal összefüggő adat milyen célból kezelhető a biztosító által.

Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXXV. törvény megfogalmazza a nemi hovatartozáson alapuló egyenlő bánásmód követelményét, kimondva, hogy a biztosítási szolgáltatások és a biztosítási elven alapuló szolgáltatások esetében – ide nem értve a csoportos élet-, baleset- és betegségbiztosításokat – a nemi hovatartozáson alapuló megkülönböztetés az e szolgáltatásokat szabályozó törvény eltérő rendelkezése hiányában sérti az egyenlő bánásmód követelményét, ha a szolgáltatást nyújtó eljárása az egyének által egyedileg fizetendő díj nagyságában vagy az őket megillető szolgáltatásban a nemi hovatartozáson alapuló közvetlen vagy közvetett különbségtételt eredményez.⁴³ A Bit. értelmében ugyanakkor a biztosító magatartása nem sérti a nemi hovatartozáson alapuló egyenlő bánásmód követelményét, ha a biztosító kizárólag a) a tartalékképzés, b) a biztosító pénzügyi eszközei összetételének összesített árképzési szempontú nyomon követésével összefüggő belső árazás, c) a viszontbiztosítási szerződések árazása, d) a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól szóló törvényben meghatározott gazdasági reklám, továbbá hirdetési tevékenység, e) az élet-, baleset- és betegségbiztosítási szerződésekkel összefüggésben kockázatbírálási tevékenység végzése céljából a nemi hovatartozásra vonatkozó, illetve azzal összefüggő adatot, információt kezel, tárol és felhasznál.⁴⁴ Nem esik a Bit. által érintett körbe, ha a biztosító a Bit. által meghatározottaktól eltérő célból kezeli a nemi hovatartozásra vonatkozó adatokat.

Míg tehát a nemi hovatartozásra vonatkozó adatokat egyes esetekben kezelheti a biztosító, vannak olyan személyes adatok, amelyek biztosító általi kezelésére nem kerülhet sor (vagy csak igen szűk, különleges körben). Főszabály szerint ilyen adatoknak minősülnek a büntetőjogi felelősség megállapítására vonatkozó határozatokra és a bűncselekményekre, illetve a kapcsolódó biztonsági intézkedésekre vonatkozó személyes adatok. Ezeket a biztosító csak akkor kezelheti (azzal, hogy a büntetőjogi felelősség megállapítására vonatkozó határozatok teljes körű nyilvántartása csak közhatalmi szerv által végzett adatkezelés keretében történhet), ha azt az érintett jogai és szabadságai tekintetében megfelelő garanciákat nyújtó uniós vagy tagállami jog lehetővé teszi. A büntetőjogi felelősség megállapítására vonatkozó határozatok teljes körű nyilvántartása csak közhatalmi szerv által végzett adatkezelés keretében történhet.⁴⁵

Léteznek továbbá olyan, a biztosítók által gyakorta kezelt személyes adatok, amelyek kezelésére különleges szabályok vonatkoznak. A személyes adatok különleges kategóriájába sorolandó – hasonlóan a korábbi szabályozáshoz⁴⁶ – egyebek között az egészségügyi adat (egy természetes személy testi vagy pszichikai egészségi állapotára vonatkozó személyes adat, ide-

értve a természetes személy számára nyújtott egészségügyi szolgáltatásokra vonatkozó olyan adatot is, amely információt hordoz a természetes személy egészségi állapotáról⁴⁷), amelynek kezelése főszabály szerint ugyancsak tilos, ugyanakkor a Rendelet több kivételt enged e tilalom alól, így ha az érintett kifejezetten hozzájárul ezen adat egy vagy több konkrét célból történő kezeléséhez. Mindazonáltal a tagállam előírhatja, hogy a tilalom nem oldható fel az érintett hozzájárulásával, illetve további feltételeket – köztük korlátozásokat – írhat elő az egészségügyi adatok kezelésére vonatkozóan,⁴⁸ ezért mindenképpen figyelemmel kell kísérni a magyar jogi szabályozás változásait.

Az egészségügyi adat kezelése főszabály szerint ugyancsak tilos, ugyanakkor a Rendelet több kivételt enged e tilalom alól.

A Bit. jelenleg azt írja elő, hogy az ügyfél egészségi állapotával összefüggő egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről szóló törvényben (a továbbiakban: Eüak.) meghatározott egészségügyi adatokat a biztosító a Bit.-ben meghatározott célokból, az Eüak. rendelkezései szerint, kizárólag az érintett írásbeli hozzájárulásával kezelheti.⁴⁹

Az egészségügyi adatok kezelésére akkor is lehetőség van, ha az a népegészségügy területét érintő olyan közérdekből szükséges, mint a határokon át terjedő súlyos egészségügyi veszélyekkel szembeni védelem vagy az egészségügyi ellátás, a gyógyszerek és az orvostechonikai eszközök magas színvonalának és biztonságának a biztosítása, és olyan uniós vagy tagállami jog alapján történik, amely megfelelő és konkrét intézkedésekről rendelkezik az érintett jogait és szabadságait védő garanciákra és különösen a szakmai titoktartásra vonatkozóan.⁵⁰ Ez a kivétel ugyanakkor nem adhat szabad kezet a biztosítási szektor számára, hiszen az egészségügyi adatok ilyen közérdekű kezelése nem eredményezheti a személyes adatok más célokból harmadik személyek, így biztosítók általi kezelését.⁵¹ Figyelemmel a Bit.-ben foglaltakra az is leszögezhető, hogy minden olyan esetben, amikor az adatkérés nem korlátozódik a biztosítási szerződésből származó követelések megítélésével közvetlenül összefüggő adatkörre, akkor túl széles körű az adatkezelés. Esetenként vizsgálandó, hogy az igényelt egészségügyi adatokra a törvényi mentesülések, valamint a biztosítási szerződésben meghatározott kizárások megítéléséhez esetleg szükség lehet egészségügyi adatok megadására.⁵²

Felhívjuk továbbá a figyelmet arra, hogy

- a különleges adatokat (azaz például egészségügyi adatokat) kezelő adatkezelő sosem hivatkozhat kizárólag valamelyik, a Rendelet 6. cikke szerinti jogalapra az adatkezelési tevékenység jogszerűvé tétele érdekében. A Rendelet 6. cikke ebben az esetben nem az uralkodó rendelkezés, hanem azt mindig együttesen kell alkalmazni a 9. cikkel annak biztosítása érdekében, hogy a Rendelet minden vonatkozó előírása, intézkedése teljesüljön,⁵³

- az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2016-ban külön ajánlást adott ki az egészségügyi adatok biztosítási célból történő kezeléséről (beleértve a genetikai vizsgálatokat is).⁵⁴

3.3. Az adatkezelés jogalapja

A Rendelet értelmében a személyes adatok kezelésének jogalapja a következő lehet:

- a) az érintett hozzájárulását adta személyes adatainak egy vagy több konkrét célból történő kezeléséhez;
- b) az adatkezelés olyan szerződés teljesítéséhez szükséges, amelyben az érintett az egyik fél, vagy az a szerződés megkötését megelőzően az érintett kérésére történő lépések megtételéhez szükséges;
- c) az adatkezelés az adatkezelőre vonatkozó jogi kötelezettség teljesítéséhez szükséges;
- d) az adatkezelés az érintett vagy egy másik természetes személy létfontosságú érdekeinek védelme miatt szükséges;
- e) az adatkezelés közérdekű vagy az adatkezelőre ruházott közhatalmi jogosítvány gyakorlásának keretében végzett feladat végrehajtásához szükséges;
- f) az adatkezelés az adatkezelő vagy egy harmadik fél jogos érdekeinek érvényesítéséhez szükséges, kivéve, ha ezen érdekekkel szemben elsőbbséget élveznek az érintett olyan érdekei vagy alapvető jogai és szabadságai, amelyek személyes adatok védelmét teszik szükségessé, különösen, ha az érintett gyermek.

Az alábbiakban a biztosító általi adatkezelés szempontjából elsősorban releváns négy jogalap egyes kérdéseire térünk ki.

3.3.1. Hozzájárulás

Az érintett hozzájárulása az érintett akaratának önkéntes, konkrét és megfelelő tájékoztatáson alapuló és egyértelmű kinyilvánítása, amellyel az érintett nyilatkozat vagy a megerősítést félreérthetetlenül kifejező cselekedet útján jelzi, hogy beleegyezését adja az őt érintő személyes adatok kezeléséhez.⁵⁵

A hozzájárulás érintett általi megadásához a biztosítónak mint adatkezelőnek előre megfogalmazott hozzájárulási nyilatkozatról kell gondoskodnia, amelynek az érintett számára érthető nyelvezete világos és egyszerű, továbbá nem tartalmaz tisztességtelen feltételeket. Ahhoz, hogy a hozzájárulás tájékoztatáson alapuljon, az érintettnek legalább tisztában kell lennie az adatkezelő kilétével és a személyes adatok kezelésének céljával. A hozzájárulás megadása nem tekinthető önkéntesnek, ha az érintett nem rendelkezik valós vagy szabad választási lehetőséggel, és nem áll módjában a hozzájárulás nélküli megtagadása vagy visszavonása, hogy ez kárára váljon.⁵⁶ Nem mellőzhető az sem, hogy a hozzájárulást adatkezelési célonként szükséges megadni, egy hozzájárulás nem vonatkozhat több adatkezelési célra. Az ezzel ellentétes megoldás jogellenes adatkezelést eredményez.⁵⁷

Általános élel tehát azt lehet mondani, hogy az adatkezelési célonként megadott hozzájárulás is csak akkor lehet megfelelő jogszerű alap, ha az érintettnek megfelelő tájékoztatás után lehetővé tették a választást, valódi választási lehetőséget biztosítva a hozzájárulás megadása vagy visszautasítása tekintetében, bárminemű hátrány nélkül.⁵⁸

Bizonytalan jogi helyzethez vezethet, ha a biztosító csak akkor köti meg a biztosítást, ha az érintett hozzájárul például az egészségügyi adatainak a kezeléséhez, és elzárkózik a szerződéskötés elől a hozzájárulás hiányában, mivel a joggyakorlat szerint, ha az adatkezeléshez történő hozzájárulás megtagadása miatt az érintettel a szerződéskötést megtagadják, a hozzájárulás önkéntességének az elve is sérülhet.⁵⁹ Ebben a megközelítésben az érintett adatkezeléshez adott hozzájárulása tehát nem szükségszerűen minősül a jogszabályi követelményeknek eleget tevő hozzájárulásnak, a hozzájárulás hiányában azonban nem kerülhet sor az egészségügyi adatok kezelésére, mely adatok ismeretének hiányában pedig a biztosító nem végezheti el a kockázatfelmérést, nem tudja megkötni a biztosítási szerződést. A kérdés Rendelet alapján történő megválaszolása során figyelemmel kell majd lenni a következőkre is: a Rendelet szerint annak megállapításakor, hogy a hozzájárulás önkéntes-e, a lehető legnagyobb mértékben figyelembe kell venni egyebek mellett azt a tény, hogy a szerződés teljesítésének – beleértve a szolgáltatások nyújtását is – feltételül szabták-e az olyan személyes adatok kezeléséhez való hozzájárulást, amelyek nem szükségesek a szerződés teljesítéséhez,⁶⁰ nem mellőzve ugyanakkor azt sem, hogy a Rendelet értelmében a hozzájárulás megadása nem tekinthető önkéntesnek, ha az érintett nem rendelkezik valós vagy szabad választási lehetőséggel, és nem áll módjában a hozzájárulás nélküli megtagadása vagy visszavonása, hogy ez kárára váljon.⁶¹ Mindehhez a Bit. még hozzáteszi, hogy hozzájárulás megtagadása miatt az ügyfelet nem érheti hátrány, és annak megadása esetén részére nem nyújtható előny.⁶² A szabályozási összhang hiánya által felvetett kérdések megválaszolása a joggyakorlatra vár, addig a biztosítóknak mérlegelniük kell, hogy jogértelmezésük milyen kockázattal jár az esetleges adatvédelmi felügyeleti eljárásokra tekintettel.

A hozzájárulás mint jogalap a biztosítás esetén kiemelt jelentőséggel bír a Bit. révén, hiszen a Bit. értelmében ha az adatkezelés nem szükséges a biztosítási szerződés megkötéséhez, módosításához, állományban tartásához vagy a biztosítási szerződésből származó követelések megítéléséhez (vagy a Bit.-ben meghatározott más cél eléréséhez), akkor a biztosító csak az ügyfél előzetes hozzájárulásával végezhet adatkezelést⁶³ – azaz a Bit. szerint nem lehet az adatkezelés jogalapja az érdekmérlegelés, míg a Rendelet erre lehetőséget ad. Ez is azt támasztja alá, hogy mindenképpen indokolt lenne annak alaposabb vizsgálata, milyen jogszabály-módosítások szükségesek az ágazati szabályozás és a Rendelet közötti teljes összhang megteremtéséhez.

Az elmúlt időszak hazai joggyakorlatából a hozzájárulás körében azon esetre utalunk, amikor az adatvédelmi biztoshoz forduló érintett azt kifogásolta, hogy a számlavezető bankja felhatalmazást kért arra, hogy banktitoknak minősülő adatokat továbbítson egy biztosító részére. A bank által kidolgozott „Biztosított nyilatkozat”-ot a bankkártyához kapcsolódó utas- és balesetbiztosítási szolgáltatás esetében alkalmazták. A nyilatkozat szövege szerint az ügyfél hozzájárult ahhoz, hogy a bank a biztosító részére átadja a biztosítási szerződés hatályának személyére történő kiterjesztése, illetve a biztosítási szolgáltatás igénybevétele céljából a nyilatkozatban megadott banktitoknak és személyes

adatnak minősülő adatokat. A nyilatkozat alapján a pénzügyintézet a bankkártya birtokosának nevét, anyja nevét, születési idejét, lakcímét, személyazonosító igazolványa számát, bankkártyája számát és típusát továbbíthatta. A biztos úgy foglalt állást, hogy a fenti adatkör biztosító általi kezelése valóban szükséges és elengedhetetlen a bankkártyához kapcsolódóan igénybe vehető kiegészítő biztosítási szolgáltatás teljesítéséhez.⁶⁴

3.3.2. Szerződés teljesítése

A személyes adatok kezelésére akkor is sor kerülhet, ha az olyan szerződés teljesítéséhez szükséges, amelyben az érintett az egyik fél, vagy az a szerződés megkötését megelőzően az érintett kérésére történő lépések megtételéhez szükséges.

Közvetlen és objektív kapcsolatnak kell lennie az adatkezelés és a szerződés teljesítése között.

E rendelkezést szigorúan kell értelmezni, így a rendelkezés nem vonatkozik olyan helyzetekre, ahol az adatkezelés valójában nem szerződés teljesítéséhez szükséges, hanem azt az adatkezelő az érintettre erőlteti.⁶⁶ Emellett közvetlen és objektív kapcsolatnak kell lennie az adatkezelés és a szerződés teljesítése között, amely kapcsolat nem áll fenn, ha például a biztosító a személyes adatokat marketingcélokra kívánja felhasználni, hiszen ez az adatkezelés az ügyféllel kötött biztosítási szerződés teljesítéséhez nem szükséges.⁶⁷

Ez a jogalap egyrészt csak azon adatkezelésre vonatkozik, amely a szerződés teljesítéséhez szükséges, és nem vonatkozik például a nemteljesítés miatti intézkedésekre, illetve a szerződés végrehajtásakor felmerülő egyéb eseményekre,⁶⁸ másrészt a szerződés megkötése előtt elvégzett adatkezelésre, a szerződéskötés előtti kapcsolatokra is kiterjed, feltéve, hogy arra nem az adatkezelő vagy egy harmadik személy, hanem az érintett kezdeményezésére kerül sor. Így például, ha valaki casco gépjármű-biztosítási ajánlatot kér a gépjárművére egy biztosítótól, a biztosító feldolgozhatja az ehhez szükséges adatokat (pl. a gépjármű típusát, korát és más, releváns adatot). Ezzel szemben nem tekinthető az érintett kérésére végzett szükséges intézkedésnek a részletes kockázatfelmérés, például az érintett orvosi vizsgálatairól szóló adatok kezelése azt megelőzően, hogy a biztosító egészség- vagy életbiztosítási szerződést kötne, így ebben az esetben más jogalapja lehet az adatkezelésnek.⁶⁹

A közvetlen üzletszerzéshez szükséges adatkezelés sem történhet ezen a jogalapon. Egyes esetekben az adatkezelésre érdekmérlegelés alapján, más esetekben (pl. a kiterjedt profilalkotás, adatmegosztás, online közvetlen üzletszerzés vagy viselkedésalapú hirdetés esetén) az érintett hozzájárulásával kerülhet sor.⁷⁰

3.3.3. Jogi kötelezettség teljesítése

Jogszerű az adatkezelés abban az esetben is, ha az adatkezelőre vonatkozó jogi kötelezettség teljesítéséhez szükséges.⁷¹

E jogalap akkor alkalmazható, ha a jogi kötelezettséget jogszabály írja elő és nem például szerződés.⁷² Mindazonáltal az ilyen jogalaphoz vagy jogalkotási intézkedésnek világosnak és pontosnak, alkalmazásának pedig előreláthatónak kell lennie a hatálya alá tartozó személyek számára.⁷³

Jogi kötelezettség akkor áll fenn, ha az adatkezelő nem döntheti el, teljesíti-e a kötelezettséget vagy sem. A jogi kötelezettségnek kellően egyértelműnek kell lennie az általa igényelt személyes adatok feldolgozását illetően, így ez a jogalap csak olyan jogi kötelezettségek esetén alkalmazható, amelyek kifejezetten az adatfeldolgozás jellegére és tárgyára vonatkoznak. Az adatkezelő nem rendelkezhet indokolatlan mértékű mérlegelési jogkörrel a jogi kötelezettségnek való megfelelés módját illetően. A 29-es munkacsoport felhívja a figyelmet arra, hogy a jogalkotás egyes esetekben csak általános célkitűzést állapít meg, a specifikusabb kötelezettségeket pedig más szinteken határozzák meg, például másodlagos jogalkotás során vagy egy hatóság által konkrét esetekben hozott, jogilag kötelező érvényű határozat útján. Ebben az esetben is beszélhetünk jogi kötelezettségről, feltéve, hogy az adatfeldolgozás jellege és tárgya jól meg van határozva, és a megfelelő jogalap vonatkozik rá. Más a helyzet azonban, ha a szabályozó hatóság csak általános szakpolitikai iránymutatást és feltételeket biztosít, amelyek alapján úgy dönthet, hogy használja végrehajtási hatáskörét (pl. szabályozó iránymutatás a pénzügyi intézmények részére az átvilágítási szabványokra vonatkozóan). Az adatkezelés ilyen esetben más jogalapon, érdekmérlegelésen alapulhat.⁷⁴

Nem tekinthető tehát jogi kötelezettség előírásának a Bit. azon rendelkezése, amely szerint a biztosító jogosult kezelni ügyfeleinek azon biztosítási titoknak minősülő adatait, amelyek a biztosítási szerződéssel, annak létrejöttével, nyilvántartásával, a szolgáltatással összefüggnek, itt más jogalapot kell keresni.⁷⁵ Ezzel szemben jogi kötelezettséget ír elő például a Pmt. az ügyfelek azonosítása kapcsán, meghatározva, hogy az ügyfél azonosítása során milyen adatokat kell rögzíteni.⁷⁶ A Pmt. arra is kötelezi a biztosítót, hogy a személyazonosság igazoló ellenőrzése érdekében a Pmt.-ben meghatározott okiratok bemutatását követelje meg, és a személyazonosság igazoló ellenőrzése érdekében a bemutatott okiratról – a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának megelőzése és megakadályozása, a Pmt.-ben meghatározott kötelezettségek megfelelő teljesítése, az ügyfél-átvilágítási kötelezettség teljes körű végrehajtása, valamint a felügyeleti tevékenység hatékony ellátása céljából – másolatot készítsen.⁷⁷ A Pmt. ez utóbbi rendelkezése révén e körben megoldást nyert a korábban az adatvédelmi biztos, illetve hatóság által többször kifogásolt probléma, a biztosítók személyazonosító okmányok másolására vonatkozó gyakorlata azzal, hogy a NAIH kifogásolta a Pmt. ezen rendelkezését, javasolva a szabályozás módosítását.⁷⁸ Számos korábbi adatvédelmi biztos, majd hatósági állásfoglalás leszögezte, hogy a fényképes igazolvány személyazonosítás céljából való bemutatása nem sérti a jogszabályi rendelkezéseket, a másolatok kezelése azonban nem felel meg a célhoz kötöttség követelményének, és a személyazonosító és egyéb okmányok másolására irányuló biztosítói gyakorlat törvényes jogalap és cél hiányában, az okmányvédelmi szempontokat is figyelembe véve nem elfogadható.⁷⁹ A Pmt. rendezte ezt a kérdést,

de hangsúlyozzuk, hogy kizárólag csak az általa meghatározott körben: az okirat lemásolását csak a személyazonosság igazoló ellenőrzése érdekében, a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának megelőzése és megakadályozása, a Pmt.-ben meghatározott kötelezettségek megfelelő teljesítése, az ügyfél-átvilágítási kötelezettség teljes körű végrehajtása, valamint a felügyeleti tevékenység hatékony ellátása céljából teszi lehetővé.

3.3.4. Érdemlégelés

A Rendelet szerint jogszerű az adatkezelés akkor is, ha az adatkezelés az adatkezelő vagy egy harmadik fél jogos érdekeinek érvényesítéséhez szükséges, kivéve, ha ezen érdekekkel szemben elsőbbséget élveznek az érintett olyan érdekei vagy alapvető jogai és szabadságai, amelyek személyes adatok védelmét teszik szükségessé, különösen, ha az érintett gyermek.⁸⁰

A 29. cikk szerinti munkacsoport ugyan még a 95/46/EK irányelv kapcsán, de már kifejtette álláspontját az adatkezelő jogszerű érdekeinek fogalmáról, az ezen joggal kapcsolatos összefüggő egyes kérdésekről, egyebek között az alábbiakra mutatva rá:

- a mérlegelési teszt (azaz az adatkezelő jogszerű érdekeinek összevetése az érintett érdekeivel vagy alapvető jogjaival és szabadságaival) eredménye határozza meg, hogy ez a rendelkezés alkalmazható-e az adatkezelés jogalapjaként,

- a jogszabálynak megfelelő értékelés nem egyszerű mérlegelési teszt, amely során kizárólag két egyszerűen számszerűsíthető és összehasonlítható „fontosságot” kell egymással összehasonlítani. A teszt során számos tényezővel kell teljeskörűen számolni annak érdekében, hogy biztosítsák az érintettek érdekeinek vagy alapvető jogainak megfelelő figyelembevételét,

- ez a jogalap egyrészt nem tekinthető az olyan ritka vagy váratlan helyzetekben kínálkozó utolsó lehetőségnek, amikor a jogszerű adatfeldolgozás egyéb jogalapjai már nem alkalmazhatók, másrészt azonban automatikusan sem lehet választani, és használatát nem lehet indokolatlanul kiterjeszteni arra a vélelemre alapozva, hogy a többi jogalaphoz képest kevésbé szigorú,

- ahhoz, hogy a „jogszerű érdek” alkalmazható legyen, törvényesnek kell lennie (vagyis meg kell felelnie a vonatkozó uniós és nemzeti jognak), kellően egyértelműnek (kellően pontosnak) kell lennie annak érdekében, hogy a mérlegelési tesztet el lehessen végezni az érintettek érdekeire és alapvető jogaira vonatkozóan, továbbá valós és fennálló érdeknek kell lennie (azaz nem lehet elméleti érdek).⁸¹

Ez a jogalap alkalmazható lehet például a hagyományos közvetlen üzletszerzés esetén, azzal, hogy ez nem jelenti azt, hogy az adatkezelők erre a jogalapra hivatkozva aránytalan mértékben ellenőrizhetik az ügyfeleik online és offline tevékenységeit, különböző forrásokból nagy mennyiségű, eredetileg más kontextusban és más célra gyűjtött adatokat gyűjthetnek róluk, illetve az ügyfelek személyiségére és igényeire vonatkozó összetett profilokat hozhatnak létre – és kereskedhetnek azokkal például adatbrókerek

közvetítésével – az ügyfelek tudta, a tiltakozást lehetővé tévő működőképes mechanizmus vagy akár előzetes tájékoztatáson alapuló hozzájárulásuk nélkül. A 29-es munkacsoport szerint az ilyen profilalkotási tevékenység erősen beavatkozhat az érintett magánéletébe, és ebben az esetben az érintett érdekei és jogai magasabb rendűnek bizonyulnak az adatkezelő érdekénél.⁸²

A szolgáltatónak lehet jogszerű üzleti érdeke annak biztosítása, hogy az ügyfelei ne éljenek vissza a szolgáltatással.

A 29-es munkacsoport véleménye több példát is ismertet az érdemlégelésen alapuló adatkezeléssel összefüggésben, amelyek közül kettőre hívjuk fel a figyelmet:

- a pizzerialánc eladja Claudia pizzafogyasztási szokásainak, ideértve az ételrendelések időpontjának és jellegének adatait, egy biztosítónak, amely az egészségbiztosítási díjai átszámításához felhasználja az adatokat. Az egészségbiztosítónak lehet jogszerű érdeke (a vonatkozó szabályozások által megengedett mértékig) az ügyfelei egészségi kockázatainak felmérése, és a biztosító az eltérő kockázatokra eltérő díjat állapíthat meg. Az adatgyűjtés ilyen módja azonban, illetve már önmagában az adatgyűjtés mértéke is eltúlzott. A Claudia helyzetében lévő értelmes személy valószínűleg nem számít rá, hogy a pizzafogyasztási szokásairól szóló információkat fel fogják használni az egészségbiztosítási díjának kiszámításához. A profilalkotás túlzott jellegén és a valószínűsíthetően pontatlan következtetéseken (a pizzát másnak is rendelheték) túlmenően az érzékeny adatok kinyerése (egészségi adatok) a látszólag ártalmatlan adatokból (ételrendelés) hozzájárul ahhoz, hogy a mérleg az érintett érdekei és jogai felé billen el. Végül az adatfeldolgozás jelentős pénzügyi hatást gyakorol az érintettre. Mindent összevetve ebben az esetben az érintett érdekei és jogai elsőbbséget élveznek az egészségbiztosító jogszerű érdekeinél, így ez a jogalap nem alkalmazható,⁸³

- lehetséges, hogy egy vállalat privát üzleti érdeke bizonyos fokig egybeesik a közérdekkel, ami történhet például a pénzügyi csalások vagy a szolgáltatások tisztességtelen igénybevétele elleni küzdelem esetében. A szolgáltatónak lehet jogszerű üzleti érdeke annak biztosítása, hogy az ügyfelei ne éljenek vissza a szolgáltatással (illetve fizetés nélkül ne kapjanak szolgáltatást), ezzel egy időben a vállalat ügyfeleinek, az adófizetőknek és a széles közönségnek szintén az a jogszerű érdeke, hogy a tisztességtelen tevékenységeket visszafogják, illetve – amennyiben megtörténtek – felfedjék. Általánosságban az, hogy az adatkezelő nemcsak a saját jogszerű (pl. üzleti) érdekében cselekszik, hanem a szélesebb közösség érdekében is, jobban az említett érdek felé billenti a mérleget. Minél lényegesebb a közérdek vagy a szélesebb közösség érdeke, és minél egyértelműbben elfogadott és elvárt a közösségben és az adatkezelők körében az, hogy az adatkezelő cselekedhet és adatokat dolgozhat fel ezeknek az érdekeknek az érvényesítése során, annál nagyobb súlyt képvisel ez a jogszerű érdek a mérlegelésben.⁸⁴

3.4. Az adatkezelés elveinek érvényesülése

A személyes adatok kezelésének eleget kell tenniük a Rendelet által rögzített elveknek: a jogszerűség, tisztességes eljárás és átláthatóság elvének, a célhoz kötöttség elvének, az adattakarékosság elvének, a pontosság elvének, a korlátozott tárolhatóság elvének, illetőleg az integritás és bizalmas jelleg elvének.⁸⁵

Ezeknek az elveknek minden esetben érvényesülniük kell, függetlenül az adatkezelés jogalapjától. Még ha az adatkezelésben érintett hozzá is járult a személyes adatainak kezeléséhez, az nem jogosítja fel az adatkezelőt arra, hogy a Rendelet szerinti kötelezettségeinek mértéke csökkenjen, vagy arra, hogy olyan adatkezelést végezzen, amely nem szükséges a meghatározott adatkezelési cél eléréséhez.⁸⁶ Erre azért is érdemes kiemelt figyelmet fordítani, mert az elmúlt években éppen az volt az egyik visszatérő kifogás a biztosítók adatkezelési gyakorlatával összefüggésben, hogy túlzott adatigénylésekkel lépnek fel, például olyan adatra tartanak igényt, amellyel kapcsolatban teljesen egyértelmű, hogy az nem befolyásolhatja a kár megtérítésére irányuló kérelem elbírálását.⁸⁷

Az igényelt adatok körének meghatározása során tehát tiszteletben kell tartani az adattakarékosság elvét, amely megköveteli, hogy a kezelt adatok az adatkezelés céljai szempontjából megfelelőek és relevánsak legyenek, és a szükségesre korlátozódjanak.⁸⁸ Személyes adatok csak abban az esetben kezelhetők, ha az adatkezelés célját egyéb eszközzel észszerű módon nem lehetséges elérni.⁸⁹

3.5. Az adatkezelés időtartama

A jogszerű adatkezelés fontos eleme a kezelt személyes adatok tárolási időtartamának, a személyes adatok törlési határidejének a meghatározása. Ennek révén lehet eleget tenni a „korlátozott tárolhatóság” elvének, amelynek értelmében a személyes adatok tárolásának olyan formában kell történnie, amely az érintettek azonosítását csak a személyes adatok kezelése céljainak eléréséhez szükséges ideig teszi lehetővé (a személyes adatok ennél hosszabb ideig történő tárolására csak akkor kerülhet sor, amennyiben a személyes adatok kezelésére közérdekű archiválás céljából, tudományos és történelmi kutatási célból vagy statisztikai célból kerül sor).⁹⁰ Így tud eleget tenni az adatkezelő az érintett felé fennálló tájékoztatási kötelezettségének is, amely magában foglalja a személyes adatok tárolásának időtartamáról, vagy ha ez nem lehetséges, ezen időtartam meghatározásának szempontjairól való tájékoztatást is,⁹¹ továbbá csak így készíthető el az adatkezelési tevékenységek nyilvántartása, amelynek lehetőség szerint tartalmaznia kell a különböző adatkategóriák törlésére előírányzott határidőkre vonatkozó információkat is.⁹²

Egyes esetekben a biztosítók helyzetét megkönnyíti, hogy jogszabály határozza meg az adatkezelés időtartamát, így például a Pmt., amelynek alapján a biztosító az ügyfél-azonosítási kötelezettség teljesítése során birtokába jutott személyes adatokat az üzleti kapcsolat megszűnésétől, illetve az ügyleti megbízás teljesítésétől számított nyolc évig jogosult kezelni.⁹³

A Bit. is tartalmaz az adatkezelés időtartamára vonatkozó előírásokat, egyebek között kimondva, hogy a biztosító a személyes adatokat a biztosítási jogviszony fennállásának idején, valamint azon időtartam alatt kezelheti, ameddig a biztosítási jogviszonnyal kapcsolatban igény érvényesíthető, illetőleg a létre nem jött biztosítási szerződéssel kapcsolatos személyes adatokat addig kezelheti, ameddig a szerződés létrejöttének megíúsulásával kapcsolatban igény érvényesíthető.⁹⁴ Mindemellett a Bit. azt is előírja, hogy a biztosító köteles törölni minden olyan, ügyfeleivel, volt ügyfeleivel vagy létre nem jött szerződéssel kapcsolatos személyes adatot, amelynek kezelése esetében az adatkezelési cél megszűnt, vagy amelynek kezeléséhez az érintett hozzájárulása nem áll rendelkezésre, illetve amelynek kezeléséhez nincs törvényi jogalap.⁹⁵

4. Profilalkotás, automatizált döntés, adatvédelmi hatásvizsgálat

A profilalkotást és az automatizált döntéshozatalt egyre több ágazatban használják, a biztosítási szektorban is egyre elterjedtebb.

Profilalkotásnak minősül a Rendelet szerint a személyes adatok automatizált kezelésének bármely olyan formája, amelynek során a személyes adatokat valamely természetes személyhez fűződő bizonyos személyes jellemzők értékelésére, különösen a munkahelyi teljesítményhez, gazdasági helyzethez, egészségi állapothoz, személyes preferenciákhoz, érdeklődéshez, megbízhatósághoz, viselkedéshez, tartózkodási helyhez vagy mozgáshoz kapcsolódó jellemzők elemzésére vagy előrejelzésére használják.⁹⁶ A profilalkotás esetén egy szervezet kifejezetten szeretné elemezni vagy megjósolni az egyes ügyfelek személyes preferenciáit, viselkedését és attitűdjeit, amelyek később az említett ügyfelek tekintetében hozott intézkedések vagy döntések meghozatalában segítenek.⁹⁷

A profilalkotás vonatkozásában is érvényesülnie kell a jogszerűség, tisztességes eljárás és átláthatóság elvének.

A profilalkotás vonatkozásában is érvényesülniük kell a személyes adatok kezelésének Rendeletben rögzített elveinek, így a jogszerűség, tisztességes eljárás és átláthatóság elvének is.⁹⁸ Ezt szolgáló az érintettet tájékoztatni kell a profilalkotás tényéről és annak következményeiről.⁹⁹

Az automatizált döntéshozatal esetében az adatkezelő az érintettre, annak jogi helyzetére hatást gyakorló döntését technikai eszközökkel automatizált döntéshozatal által hozza meg. Az ehhez szükséges adatok rendelkezésre állhatnak magának az érintettnek az adatközlése által, de az érintettől más módon rendelkezésre álló adatok is felhasználásra kerülhetnek. A Rendelet alapján minden érintett számára biztosítani kell a jogot arra, hogy megismerje azt, hogy a személyes adatok automatizált kezelése milyen logika alapján történt, valamint azt, hogy az adatkezelés – legalább abban az esetben, amikor az profilalkotásra épül – milyen következményekkel járhat, továbbá hogy minderről tájékoztatást kapjon.¹⁰⁰

Ennek a tájékoztatásnak kellő részletezettségűnek kell lennie, ezért az adatkezelők nem tesznek eleget a Rendeletben előírt kötelezettségüknek egy semmitmondó, formális tájékoztatással. Ha például egy hitelintézet automatikus döntéshozatalt alkalmaz a hitelkérelmek elbírálására, akkor érhetően meg kell magyaráznia az alkalmazott logikát (így a döntés meghozatalakor figyelembevételre kerülő főbb jellemzőket, az adatok forrását és relevanciáját), annak jelentőségét (pl. azt, hogy az automatikus döntéshozatal miként járul hozzá igazságos és felelős hitelezési döntések meghozatalához), az érintettre nézve milyen várható következményeket (e körben lehetőség szerint az érintett számára érthető, kézzelfogható példákkal), az automatizált döntéshozatali eljárás megfelelő voltának folyamatos tesztelésére, ellenőrzésére vonatkozó információkat.¹⁰¹

Ha például a biztosító az ügyfelek vezetési viselkedésének figyelemmel kísérésén alapuló automatizált döntéshozatali eljárást alkalmaz a gépjármű-biztosítási díjak megállapítására, akkor ismertetheti, hogy a veszélyes vezetés nagyobb kárkifizésekhez vezet, ezt alátámasztandó például egy applikáció révén bemutatva a sebesség és a féktávolság közötti összefüggést, grafikonokkal alátámasztott javaslatot is megfogalmazva arról, hogy miként lehet kedvezően változtatni a vezetési szokásokon, csökkentve ezzel a biztosítási díjak mértékét is.¹⁰²

Felhívjuk a figyelmet, hogy profilalkotás és automatizált döntéshozatal alkalmazása esetén a biztosítónak adatvédelmi hatásvizsgálatot kell végeznie. Ilyen hatásvizsgálat lefolytatására akkor kell sort keríteni, ha az adatkezelés valamely (különösen új technológiákat alkalmazó) típusa, figyelemmel annak jellegére, hatókörére, körülményére és céljaira, valószínűsíthetően magas kockázattal jár a természetes személyek jogaira és szabadságaira nézve. Ekkor az adatkezelő az adatkezelést megelőzően hatásvizsgálatot végez arra vonatkozóan, hogy a tervezett adatkezelési műveletek a személyes adatok védelmét hogyan érintik. A Rendelet értelmében e körbe tartozik a természetes személyekre vonatkozó egyes személyes jellemzők olyan módszeres és kiterjedt értékelése, amely automatizált adatkezelésen (ideértve a profilalkotást is) alapul, és amelyre a természetes személy tekintetében joghatással bíró vagy a természetes személyt hasonlóképpen jelentős mértékben érintő döntések épülnek.¹⁰³

Az adatvédelmi hatásvizsgálat lefolytatásának kötelezettsége nemcsak a 2018. május 25. után megkezdett adatkezelési tevékenységeket érinti, hanem a már folyamatban lévő adatkezelési műveleteket is. Ez utóbbi körben adatvédelmi hatásvizsgálatot kell lefolytatni, ha az adatkezelés végrehajtásának körülményei (hatókör, cél, a gyűjtött személyes adatok köre, az adatkezelők vagy címzettek kiléte, az adatmegőrzési időszak, a technikai és szervezési intézkedések stb.) megváltoznak, és amelyek esetében valószínűsíthető, hogy magas kockázattal járnak. Ezenfelül akkor is szükség lehet adatvédelmi hatásvizsgálatra, ha az adatkezelési műveletekből eredő kockázatok módosulnak, például azért, mert új technológiákat kezdenek el használni, vagy a személyes adatokat eltérő célra használják fel.¹⁰⁴

Megjegyezzük, a Rendelet kapcsán aggályként fogalmazódott meg egyes szakmai szervezetek részéről, hogy miközben a profilalkotásnak nemcsak negatív hozadéka lehetnek

az ügyfelek számára, a Rendelet jelentősen korlátozhatja a pénzügyi intézményeknek azon lehetőségeit, hogy az adatok elemzésével jobban meg tudják ismerni ügyfeleiket, személyre szabottabb szolgáltatásokat alakítsanak ki, és megelőzzék a csalásokat.¹⁰⁵

5. Adathordozhatóság

A biztosítók számára valószínűsíthetően jelentős kihívást jelent majd az érintettek adathordozhatósághoz való jogának érvényre juttatása.

Az érintett jogosult arra, hogy a rá vonatkozó, általa egy adatkezelő rendelkezésére bocsátott személyes adatokat tagolt, széles körben használt, géppel olvasható formátumban megkapja, továbbá jogosult arra, hogy ezeket az adatokat egy másik adatkezelőnek továbbítsa anélkül, hogy ezt akadályozná az az adatkezelő, amelynek a személyes adatokat a rendelkezésére bocsátotta, ha az adatkezelés hozzájáruláson vagy szerződésen alapul, és az adatkezelés automatizált módon történik. Ha ez technikailag megvalósítható, az érintett kérheti a személyes adatok adatkezelők közötti közvetlen továbbítását is.¹⁰⁶ Az adathordozhatóság révén tehát az érintettek által rendelkezésre bocsátott adatok továbbításra kerülnek egy másik szolgáltatóhoz (akár ugyanabban az üzleti ágazatban, akár egy másikban).¹⁰⁷

Az adathordozhatósághoz való jog nem korlátlan.

Az adathordozhatósághoz való jog (amelyről az adatkezelőnek tájékoztatnia kell az érintettet¹⁰⁸) nem korlátlan. Az érintett csak akkor élhet e joggal, ha

- az érintett a személyes adatokat a hozzájárulása alapján bocsátotta rendelkezésre, illetve ha az adatkezelés szerződés teljesítéséhez szükséges, így e jog nem gyakorolható akkor, ha az adatkezelés jogalapja a hozzájárulástól vagy szerződéstől eltérő egyéb jogalap, azaz például ha a személyes adatok kezelésére valamely, az adatkezelőre alkalmazandó jogi kötelezettség teljesítéséhez van szükség. Az adathordozhatósághoz való jog az érintett által tudatosan és aktívan továbbított adatokra, továbbá az érintett tevékenysége révén generált személyes adatokra terjed ki,¹⁰⁹ nem terjed ki ugyanakkor például a Pmt. szerinti azonosítás céljából kezelt személyes adatokra,¹¹⁰
- a személyes adatok kezelése automatizált módon történik,
- nem érinti hátrányosan mások jogait és szabadságait, így különösen nem sérti más érintettek Rendelet szerinti jogait abban az esetben, amikor az adott személyes adatállomány egynél több érintettre vonatkozik,
- nem sérti a törléshez való jogra vonatkozó rendelkezéseket, mivel a hozzáféréshez való jog ugyan nem érinti az érintett jogát arra, hogy a személyes adatainak törlését elérje, azonban nem járhat az érintettre vonatkozó olyan személyes adatok törlésével, amelyeket az érintett valamely szerződés teljesítése céljából bocsátott rendelkezésre, ha és ameddig a szóban forgó személyes adatokra szükség van az adott szerződés teljesítéséhez,¹¹¹

- a Rendelet szerinti jogait, nem pedig kizárólag valamely ágazati jogszabály szerinti jogait kívánja gyakorolni.¹¹²

A 29-es munkacsoport szerint az adatkezelőknek bevált gyakorlatként olyan eszközöket (pl. letöltő eszközöket és felhasználói program interfészeket) kell kifejleszteniük, amelyek hozzájárulnak az adathordozhatósági kérelmek megválaszolásához. Az adatokat tagolt, széles körben használt, géppel olvasható formátumban kell továbbítaniuk, és törekedniük kell az adathordozhatósággal kapcsolatos kérelem érvényesítése során használt adatformátum interoperabilitásának biztosítására.¹¹³

6. Adatvédelmi tisztviselő

Az adatvédelmi tisztviselő (korábban: belső adatvédelmi felelős) intézménye nem új, azonban míg a 95/46/EK irányelv nem írta elő az adatkezelők és adatfeldolgozók számára adatvédelmi tisztviselő kijelölését, addig a Rendelet alapján egyes adatkezelők és adatfeldolgozók már kötelesek erre. Az adatvédelmi tisztviselő számos adatkezelő számára a Rendelet által teremtett új jogi keret középpontjában áll majd, ellátva a Rendeletben előírt feladatait (a Rendeletnek való megfelelés ellenőrzése, adatvédelmi hatásvizsgálat kapcsán szakmai tanács nyújtása, együttműködés az adatvédelmi felügyeleti hatósággal, nyilvántartás vezetése stb.).¹¹⁴

A biztosítók szokásos üzletmenetük keretében történő, személyes adatokat érintő adatkezelése egyike a 29-es munkacsoport által a nagymértékű vagy nagy számban történő adatkezelésre felhozott példáknak.¹¹⁵ De az érintettek rendszeres és szisztematikus megfigyelésére is sor kerülhet a biztosító által például adatvezérelt marketingtevékenység, profilalkotás vagy éppen a biztosítási díjak mértékének megállapítása során kockázátértékelési célból alkalmazott pontozás (scoring) esetén.¹¹⁶ Figyelemmel erre az állapítható meg, hogy főszabály szerint a biztosítók kötelesek adatvédelmi tisztviselő kijelölésére.

A Rendelet értelmében a vállalkozáscsoport közös adatvédelmi tisztviselőt is kijelölhet, ha az adatvédelmi tisztviselő valamennyi tevékenységi helyről könnyen elérhető.¹¹⁷

Az adatvédelmi tisztviselő más tagállamban székhellyel rendelkező biztosító magyarországi fióktelepe általi kijelölésének kérdésével külön állásfoglalásban foglalkozott a NAIH, egyebek között kifejtve, hogy ha az Európai Unió más tagállamában – vagy adott esetben harmadik államban – székhellyel rendelkező, Magyarországon csupán fióktelepet fenntartó biztosító a Rendelet alapján adatvédelmi tisztviselő kijelölésére köteles, ezen kötelezettségének a vállalkozáscsoport akár egyetlen közös adatvédelmi tisztviselő kijelölésével is eleget tehet. Ebből következően a biztosító magyarországi fióktelepe a Rendelet alkalmazásának kezdetét követően nem köteles önálló, csak az adott fióktelep vonatkozásában illetékes adatvédelmi tisztviselő kijelölésére, feltéve, hogy a vállalkozáscsoporti szinten kijelölt adatvédelmi tisztviselő ilyen körülmények között is könnyen elérhető az érintettek, valamint az adatvédelmi felügyeleti hatóság számára. A magyarországi fióktelep vonatkozásában elvárásként jelenik meg, hogy a fióktelep személyzetének rendelkeznie kell a vállalkozáscsoport adatvédelmi tisztviselőjével történő kommunikációhoz szükséges, az adatvédelmi tisztviselő munkájának érdemi támogatására alkalmas nyelvi képességekkel.¹¹⁸

7. Összegzés

A Rendelet alkalmazásával kapcsolatban számos olyan kérdés fogalmazható meg, amelyek megválaszolásában az Európai Adatvédelmi Testületnek és a tagállami adatvédelmi felügyeleti hatóságoknak (esetünkben elsősorban a NAIH-nak) kiemelkedő szerepe lesz. A Rendelet és a joggyakorlat helyes értelmezése különösen fontos a jelentős mennyiségű személyes adatot kezelő biztosítók számára, amit ugyanakkor nehezítenek az ágazati szabályozás adatkezelést érintő előírásai. E feszültség feloldása érdekében mindenképpen támogatandó az ágazati szabályozás módosítása, a Rendelettel való maradéktalan összhangba hozatala.

HIVATKOZÁSOK

¹¹²Vö. Rendelet 4. cikk 1. pont.

¹¹³Amint azt a NAIH a NAIH/2018/766/2/V. számú állásfoglalásában kiemeli, a GDPR hatálya a nyilvántartási céltől függetlenül kiterjed valamennyi automatizált adatkezelésre. Az automatizált adatkezelés fogalmába az automatizált eszköz útján történő adatkezelések tartoznak, amelyek – a manuális (azaz kézi) adatkezeléssel szemben – jellemzően az adatokon elektronikus eszközzel, számítógéppel végzett adatkezelési műveleteket jelentik. A biztosítók esetében az automatizált adatkezelés általánosnak tekinthető.

¹¹⁴Lásd pl. az Insurance Europe által a Rendelettel kapcsolatban készített anyagokat (https://www.insuranceeurope.eu/search?search_api_views_fulltext=GDPR), illetőleg a Steptoe & Johnson LLP által a BIPAR részére készített anyagot: *Commentary on the General Data Protection Regulation* (<http://www.bipar.eu/fr/page/commentaire-sur-le-gdpr>).

¹¹⁵Lásd pl. Az adatvédelmi biztos beszámolója 2006. p. 101., Az adatvédelmi biztos beszámolója 2010. p. 145.

¹¹⁶Lásd az Európai Parlament és a Tanács lakossági befektetési csomagtermékekkel, illetve biztosítási alapú befektetési termékekkel kapcsolatos kiemelt információkat tartalmazó dokumentumokról szóló 1286/2014/EU rendelete 21. cikkének (1) bekezdését és (34) preambulumbekzdését. Lásd még az Európai Bizottságnak a lakossági befektetési csomagtermékekkel, illetve biztosítási alapú befektetési termékekkel kapcsolatos kiemelt információkat tartalmazó dokumentumokról szóló 1286/2014/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletnek a kiemelt információkat tartalmazó dokumentumok megjelenítése, tartalma, felülvizsgálata és módosítása, valamint az ilyen dokumentumok rendelkezésre bocsátására vonatkozó kötelezettség teljesítése tekintetében meghatározott szabályozástechnikai standardok megállapítása révén történő kiegészítéséről szóló 2017. március 8-i 2017/653/EU felhatalmazáson alapuló rendeletét. Lásd továbbá a MABISZ Kiemelt Információkat tartalmazó Dokumentummal (KID) kapcsolatos útmutatóját (<http://mabisz.hu/hu/kid.html>), illetve Haraszi Zsófia – Mátyás Miklós Dániel – Turi Petra: *PRIPPS rendelet: a jogszabálycsomag kialakításához vezet út és a végleges szabályok értékelése, Biztosítás és Kockázat 2017/4.*

¹¹⁷Lásd az Európai Parlament és a Tanács 2017. január 10-i javaslatát, COM(2017) 10 final 2017/0003 (COD).

¹¹⁸A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság állásfoglalása a blokklánc („blockchain”) technológia adatvédelmi összefüggéseivel kapcsolatban, 2017. július 18. https://naih.hu/files/Adatved_allasfoglalas_naih-2017-3495-2-V.pdf A biztosítási tevékenység több elemét érintő blockchain és a GDPR közötti feszültségre hívja fel a figyelmet pl. Egri Szilvia: *Elhalaszolható a blockchain a GDPR oltárán*, <https://fintechzone.hu/elhalaszol-a-blockchain-a-gdpr-oltaran/>.

¹¹⁹A jelenleg hatályos Infotv. és az Infotv. módosításáról szóló, 2017 augusztusában benyújtott (majd visszavont) tervezet összehasonlítását lásd <https://twobirdsideas.hu/2017/09/04/az-infotv-modositasa-osszehasonlitottuk-az-im-tervezetet-a-hatalyos-torvenyszovettel/>.

¹²⁰Bit. 159. § (2) bekezdés. A biztosítók panaszkezelésének szabályozásáról lásd a Bit. 159. §-át és a biztosítók, a többes ügynökök és az alkuszok panaszkezelésének eljárásával, valamint panaszkezelési szabályzatával kapcsolatos részletes szabályokról szóló 437/2016. (XII. 16.) Korm. rendeletet.

¹²¹Bit. 121. § (1) bekezdés k) pont.

¹²²A tagállami szabályozás keretei között ezt a megközelítést lásd pl. 3356/2017. (XII. 22.) AB határozat 35. pont.

¹²³Lásd pl. az MNB átfogó vizsgálatot lezáró H-JÉ-II-B-1/2018. számú határozatát, amelynek rendelkező része szerint az MNB az ügyfelek adatainak kezelésével összefüggésben figyelmezteti a biztosítót, hogy a megszűnt biztosítási szerződések kapcsán személyes adatot a jövőben csak addig kezeljen, amíg a biztosítási jogviszonnyal kapcsolatban igény érvényesíthető, illetve amelynek kezeléséhez van törvényi jogalapja, előírva, hogy a Biztosító a figyelmeztetéssel kapcsolatban megtett intézkedésekről – dokumentumokkal alátámasztottan – 2018. április 30. napjáig írásban tájékoztassa

az MNB-t. http://alk.mnb.hu/data/cms2456906/keksz_15531941.pdf

¹³Rendelet 83. cikk (3) bekezdés.

¹⁴Rendelet 82. cikk.

¹⁵http://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Meldung/EN/Pressemitteilungen/2017/19_12_2017_Facebook.html

¹⁶Vö. Article 29 Data Protection Working Party: Guidelines on Consent under Regulation 2016/679 p. 8.

¹⁷2011-ben a biztosításfelügyeleti hatóság (akkor a Pénzügyi Felügyelet Állami Felügyelete) jóerkölcsbe ütközőnek minősítette az egyik biztosítónak azt a biztosítási termékét, amely szerint a biztosító szolgáltatása mérsékelte volna a gépjármű üzemmentartójával szemben közúti sebességtúllépés miatt kiszabott közigazgatási bírságot, és felfüggesztette a termék terjesztését. Lásd PSZÁF: a jóerkölcsbe ütközik a gyorsajtási bírság elleni biztosítás, <https://www.portfolio.hu/finanszirozasi/bankok/pszaf-a-joerkolcsbe-utkozik-a-gyorsajtasi-birsag-elleni-biztositas.159386.html>

¹⁸Bit. 149–151. §

¹⁹A 95/46/EK irányelv 29. cikkének (1) bekezdése kimondta, hogy létrejön a személyesadat-feldolgozás vonatkozásában az egyének védelmével foglalkozó munkacsoport: A munkacsoport az egyes tagállamok által kijelölt felügyelő hatóság vagy hatóságok képviselőjéből, a közösségi intézmények és szervek nevében létrehozott hatóság vagy hatóságok képviselőjéből, továbbá az Európai Bizottság egy képviselőjéből áll [29. cikk (2) bekezdés]. A Rendelet alapján a 29-es munkacsoport helyébe lép mint független, jogi személyiséggel rendelkező uniós szerv az Európai Adatvédelmi Testület, amelynek feladata, hogy elősegítse a Rendelet egységes alkalmazását. Lásd elsősorban a Rendelet (139), (140) és (143) preambulumbekendését, illetve 68–76. cikkét.

²⁰Pmt. 13. § (1) bekezdés. Lásd még a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvény végrehajtásának az MNB által felügyelt szolgáltatókra vonatkozó, valamint az Európai Unió és az ENSZ Biztonsági Tanácsa által elrendelt pénzügyi és vagyoni korlátozó intézkedések végrehajtásáról szóló törvény szerinti szűrőrendszer kidolgozásának és működtetése minimumkövetelményeinek részletes szabályairól szóló 19/2017. (VII. 19.) MNB rendeletet, amelynek értelmében például a biztosító a Pmt.-ben meghatározottakon kívül egyszerűsített ügyfél-átvilágítást alkalmazhat az életbiztosítási ágba tartozó biztosítás esetén, amennyiben ügyfele olyan biztosítást köt, amelynek az éves biztosítási díja nem haladja meg a kétszázhatvan ezer forintot, vagy amennyiben az egyszerű biztosítási díj nem haladja meg a hatszázötven ezer forintot [11. § 7. pont].

²¹Pmt. 13. § (3) és (4) bekezdés.

²²Lásd a Rendelet 14. cikkét.

²³Rendelet (27) preambulumbekendés.

²⁴Bit. 143. § (3) és (4) bekezdés.

²⁵A Rendelet 37. cikke az adatvédelmi tisztviselő kijelölése tekintetében mind az adatkezelőkre, mind az adatfeldolgozókra vonatkozik, Attól függően, hogy ki felel meg a kötelező kijelölés kritériumainak, egyes esetekben csak az adatkezelő vagy csak az adatfeldolgozó, míg más esetekben az adatkezelő és az adatfeldolgozó is köteles adatvédelmi tisztviselőt kijelölni (e tisztviselőknak ezt követően együtt kell működniük). A 29. cikk szerinti munkacsoport iránymutatása az adatvédelmi tisztviselőkkel kapcsolatban (az elfogadás időpontja: 2016. december 13., legutóbbi felülvizsgálat és elfogadás időpontja: 2017. április 5.) p. 11. Az adatvédelmi tisztviselő személyével kapcsolatos követelményekről lásd még pl. a NAIH NAIH/2018/929/2/K. számú állásfoglalását.

²⁶Vö. Rendelet 4. cikk 7. és 8. pont.

²⁷Vö. Rendelet 26. cikk (1) bekezdés.

²⁸Rendelet 28. cikk (1) bekezdés.

²⁹Lásd a Rendelet 28. cikkének (3) bekezdését.

³⁰Lásd a Bit. 91. §-ának (2) bekezdését.

³¹Rendelet 29. cikk.

³²Rendelet 5. cikk (1) bekezdés b) pont.

³³Rendelet (39) preambulumbekendés.

³⁴Vö. 3356/2017. (XII. 22.) AB határozat 32. pont.

³⁵Vö. 3062/2017. (III. 31.) AB határozat 28. pont.

³⁶A 29. cikk szerinti munkacsoport 01/2014. számú véleménye a szükségesség és arányosság fogalmának alkalmazásáról és az adatvédelemről a bűnüldözési ágazatban p. 20.

³⁷Lásd pl. NAIH-3090-8/2013/V.

³⁸Az adatvédelmi biztos beszámolója 2009. pp. 100–101.

³⁹Az adatvédelmi biztos beszámolója 2010. pp. 144–145.

⁴⁰Bit. 135. § (1) és (2) bekezdés.

⁴¹Vö. Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság Beszámolója a 2013. évi tevékenységéről pp. 76–77. Az adott esetben a marketing-adatbázis forrása a cégek által működtetett honlapon történő regisztráció. Az adatbázis-marketing során az egyik cég közvetíti mások ajánlatát, ennek során SMS-t vagy e-mailt küld a regisztráltaknak. A telemarketing során a szerződéses partnerük által működtetett call center különböző bankok, biztosítók termékét, biztosítását reklámozza. A cég nevében telefonáló szerződéses partnerük közvetíti a saját vagy mások ajánlatát az adatbázisaiból kapott

listán szereplő ügyfeleknek. A telemarketing kampányok során nem a hirdető, hanem egy külön call center kapja meg az adatokat, és végzi a telefonhívásokat.

⁴²BH2016. 290. (Kúria Kfv.II.37.886/2015.) 20. pont.

⁴³Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény 30/A. § (1) bekezdés.

⁴⁴Bit. 134. § (1) bekezdés.

⁴⁵Rendelet 10. cikk.

⁴⁶Például a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság a 2012. évi tevékenységéről szóló beszámolójában (pp. 41–42.) az érintett egészségi állapotáról szóló dokumentáció különleges adatnak minősül, így szigorúbb szabályozás alá tartozik.

⁴⁷Rendelet 4. cikk 15. pont.

⁴⁸Rendelet 9. cikk (1) bekezdés, (2) bekezdés a) pont, (4) bekezdés.

⁴⁹Bit. 136. §.

⁵⁰Rendelet 9. cikk (2) bekezdés i) pont.

⁵¹Rendelet (54) preambulumbekendés.

⁵²Vö. A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság Beszámolója a 2016. évi tevékenységéről p. 68.

⁵³Vö. a 29. cikk szerinti munkacsoport 06/2014. számú véleménye p. 17.

⁵⁴Lásd az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának CM/Rec (2016)8 ajánlását.

⁵⁵Rendelet 4. cikk 1. pont.

⁵⁶Rendelet (42) preambulumbekendés.

⁵⁷Vö. Article 29 Data Protection Working Party: Guidelines on Consent under Regulation 2016/679 p. 11.

⁵⁸Vö. idem. p. 4. A hozzájáruláshoz szükséges előzetes tájékoztatásról lásd pp. 14–15.

⁵⁹NAIH/2015/328/20/H.

⁶⁰Rendelet 7. cikk (4) bekezdés.

⁶¹Rendelet (42) preambulumbekendés.

⁶²Bit. 135. § (2) bekezdés.

⁶³Bit. 135. § (1) és (2) bekezdés.

⁶⁴Az adatvédelmi biztos beszámolója 2009 p. 102.

⁶⁵Rendelet 6. cikk (1) bekezdés b) pont.

⁶⁶A 29. cikk szerinti munkacsoport 06/2014. számú véleménye p. 18.

⁶⁷Vö. Article 29 Data Protection Working Party: Guidelines on Consent under Regulation 2016/679 pp. 9–10.

⁶⁸A 29. cikk szerinti munkacsoport 06/2014. számú véleménye p. 19.

⁶⁹Vö. idem. p. 19.

⁷⁰Idem. p. 20.

⁷¹Rendelet 6. cikk (1) bekezdés c) pont.

⁷²A 29. cikk szerinti munkacsoport 06/2014. számú véleménye p. 20.

⁷³Rendelet (41) preambulumbekendés.

⁷⁴Lásd a 29. cikk szerinti munkacsoport 06/2014. számú véleményét p. 21.

⁷⁵Bit. 135. § (1) bekezdés.

⁷⁶Lásd a Pmt. 7. §-a (2) bekezdésének a) pontját.

⁷⁷Pmt. 7. § (3) és (8) bekezdés.

⁷⁸Lásd a NAIH elnökének levelét a nemzetgazdasági miniszterhez, <https://naih.hu/files/NAIH-3383-2-2017-J-170629.pdf>.

⁷⁹Lásd Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság Beszámolója a 2013. évi tevékenységéről pp. 100–101.

⁸⁰Rendelet 6. cikk (1) bekezdés f) pont.

⁸¹A 29. cikk szerinti munkacsoport 06/2014. számú véleménye pp. 3., 9. és 27.

⁸²Idem. pp. 26–28.

⁸³Idem. p. 36.

⁸⁴Idem. p. 38.

⁸⁵Rendelet 5. cikk (1) bekezdés.

⁸⁶Vö. Article 29 Data Protection Working Party: Guidelines on Consent under Regulation 2016/679 pp. 4–5.

⁸⁷Lásd pl. az adatvédelmi biztos beszámolója 2010 pp. 145–146.

⁸⁸Rendelet 5. cikk (1) bekezdés c) pont.

⁸⁹Rendelet (39) preambulumbekendés.

⁹⁰Rendelet 5. cikk (1) bekezdés e) pont.

⁹¹Rendelet 13. cikk (2) bekezdés a) pont, 14. cikk (2) bekezdés a) pont.

⁹²Rendelet 30. cikk (1) bekezdés f) pont.

⁹³Pmt. 56. § (2) bekezdés.

⁹⁴Bit. 142. § (3) bekezdés és 143. § (1) bekezdés.

⁹⁵Bit. 143. § (2) bekezdés.

⁹⁶Rendelet 4. cikk 4. pont.

⁹⁷A 29. cikk szerinti munkacsoport 06/2014. számú véleménye p. 51.

⁹⁸Rendelet 5. cikk (1) bekezdés a) pont.

⁹⁹Rendelet (60) preambulumbekzdés, 13. cikk (2) bekezdés f) pont, 14. cikk (2) bekezdés g) pont.

¹⁰⁰Rendelet (63) preambulumbekzdés, 13. cikk (2) bekezdés f) pont, 14. cikk (2) bekezdés g) pont. Az automatizált döntéshozatal kapcsán lásd különösen a Rendelet 22. cikkét és (71) preambulumbekzdését.

¹⁰¹Vö. Rendelet 13. cikk (2) bekezdés f) pont, 14. cikk (2) bekezdés g) pont, illetve Article 29 Data Protection Working Party: Guidelines on Automated individual decision-making and Profiling for the purposes of Regulation 2016/679 pp. 14–15.

¹⁰²Vö. Article 29 Data Protection Working Party: Guidelines on Automated individual decision-making and Profiling for the purposes of Regulation 2016/679 p. 15.

¹⁰³Rendelet 35. cikk (3) bekezdés a) pont.

¹⁰⁴A 29. cikk szerinti munkacsoport iránymutatása az adatvédelmi hatásvizsgálat elvégzéséhez és annak megállapításához, hogy az adatkezelés az (EU) 2016/679 rendelet alkalmazásában „valószínűsíthetően magas kockázattal jár-e” p. 16.

¹⁰⁵Vö. pl. European Banking Federation's response to the European Commission Green paper on retail financial Services (18 March 2016), http://www.ebf-fbe.eu/wp-content/uploads/2016/03/EBF_020359-EBF-Response_-Green-Paper-RFS_-18-03-2016.pdf p. 35.

¹⁰⁶Rendelet 20. cikk (1) és (2) bekezdés.

¹⁰⁷A 29. cikk szerinti munkacsoport iránymutatása az adatok hordozhatóságáról p. 5.

¹⁰⁸Rendelet 13. cikk (2) bekezdés b) pont, 14. cikk (2) bekezdés c) pont.

¹⁰⁹A 29. cikk szerinti munkacsoport iránymutatása az adatok hordozhatóságáról p. 3.

¹¹⁰Lásd idem. pp. 9–10.

¹¹¹Rendelet 20. cikk és (68) preambulumbekzdés.

¹¹²A 29. cikk szerinti munkacsoport iránymutatása az adatok hordozhatóságáról p. 9.

¹¹³Vö. idem. p. 3.

¹¹⁴A 29. cikk szerinti munkacsoport iránymutatása az adatvédelmi tisztviselőkkel kapcsolatban pp. 19–22.

¹¹⁵Idem. p. 10.

¹¹⁶Lásd idem. p. 11.

¹¹⁷Rendelet 37. cikk (2) bekezdés.

¹¹⁸NAIH/2017/6175/V. A vállalkozáscsoport közös adatvédelmi tisztviselőjével összefüggésben lásd még a 29. cikk szerinti munkacsoport iránymutatását az adatvédelmi tisztviselőkkel kapcsolatban pp. 12–13.

seivel kapcsolatban, 2017. július 18. https://naih.hu/files/Adatved_allasfoglalas_naih-2017-3495-2-V.pdf, letöltés időpontja: 2018. április 5.

Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság beszámolója a 2012. évi tevékenységéről

Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság beszámolója a 2013. évi tevékenységéről

Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság beszámolója a 2016. évi tevékenységéről

Preliminary assessment in Facebook proceeding: Facebook's collection and use of data from third-party sources is abusive, 2017. december 19., http://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Meldung/EN/Pressemittelungen/2017/19_12_2017_Facebook.html, letöltés időpontja: 2018. április 5.

PSZÁF: a jöerölcsbe ütközik a gyorsított bírság elleni biztosítás, 2011. december 2., https://www.portfolio.hu/users/elofizetes_info.php?i=159386, letöltés időpontja: 2018. április 5.

Steptoe & Johnson LLP: Commentary on the General Data Protection Regulation <http://www.bipar.eu/fr/page/commentaire-sur-le-gdpr>, letöltés időpontja: 2018. április 5.

IRODALOMJEGYZÉK

A 29. cikk szerinti munkacsoport 01/2014. számú véleménye a szükségesség és arányosság fogalmának alkalmazásáról és az adatvédelemről a bűnüldözési ágazatban

A 29. cikk szerinti munkacsoport 06/2014. számú véleménye az adatkezelő 95/46/EK irányelv 7. cikke szerinti jogszerű érdekeinek fogalmáról

A 29. cikk szerinti munkacsoport iránymutatása az adatok hordozhatóságáról (elfogadás időpontja: 2016. december 13., a legutóbbi felülvizsgálat és elfogadás időpontja: 2017. április 5.)

A 29. cikk szerinti munkacsoport iránymutatása az adatvédelmi hatásvizsgálat elvégzéséhez és annak megállapításához, hogy az adatkezelés az (EU) 2016/679 rendelet alkalmazásában „valószínűsíthetően magas kockázattal jár-e” (az elfogadás időpontja: 2017. április 4., a legutóbbi felülvizsgálat és elfogadás időpontja: 2017. október 4.)

A 29. cikk szerinti munkacsoport iránymutatása az adatvédelmi tisztviselőkkel kapcsolatban (az elfogadás időpontja: 2016. december 13., legutóbbi felülvizsgálat és elfogadás időpontja: 2017. április 5.)

Article 29 Data Protection Working Party: Guidelines on Automated individual decision-making and Profiling for the purposes of Regulation 2016/679 (adopted on 3 October 2017)

Article 29 Data Protection Working Party: Guidelines on Consent under Regulation 2016/679 (adopted on 28 November 2017)

Az adatvédelmi biztos beszámolója 2009

Az adatvédelmi biztos beszámolója 2010

Egri Szilvia: Elhasalhat a blockchain a GDPR oltárán, 2018. március 6., <https://fintechzone.hu/elhasalhat-a-blockchain-a-gdpr-oltaran/>, letöltés időpontja: 2018. április 5.

European Banking Federation's response to the European Commission Green paper on retail financial Services (18 March 2016), http://www.ebf-fbe.eu/wp-content/uploads/2016/03/EBF_020359-EBF-Response_-Green-Paper-RFS_-18-03-2016.pdf, letöltés időpontja: 2018. április 5.

Haraszti Zsófia – Mátyás Miklós Dániel – Turi Petra: PRIIPS rendelet: a jogszabálysomag kialakításához vezető út és a végleges szabályok értékelése, Biztosítás és Kockázat 2017/4.

<https://doi.org/10.18530/bk.2017.4.14>

Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság állásfoglalása a blokklánc („blockchain”) technológia adatvédelmi összefüggé-

KÖNNYEBB ÉPÍTKEZÉS – NAGYOBB TERVEZŐI FELELŐSSÉG EGYSZERŰ BEJELENTÉSHEZ KÖTÖTT ÉPÍTÉSI TEVÉKENYSÉG ÉS A KÖTELEZŐ FELELŐSSÉGBIZTOSÍTÁS

Dr. Szolyka Lilla (vállalati kockázatvállalási teamvezető, Generali Biztosító Zrt., a MABISZ Felelősségbiztosítási Bizottságának elnöke)

ÖSSZEFOGLALÓ

2016. január 1-jétől – a családi házak építésének támogatása jegyében – megszüntette a jogalkotó az építési hatósági engedélyezési eljárást ebben az építési szegmensben, így a legfeljebb 300 m² összes hasznos alapterületű lakóépületek a hatóságnak történő egyszerű bejelentéssel építhetők. A hatósági kontroll megszűnésével párhuzamosan e lakóépületek tervezőire fokozott felelősség hárul, melyet a jogalkotó kötelező felelősségbiztosítás előírásával kívánt kompenzálni. A tanulmány a tervezői felelősség változását járja körül, és a felelősségbiztosítás főbb sarokpontjait mutatja be.

SUMMARY

From 1st January 2016 the licencing procedure of construction of private houses has been abolished, therefore house-building up to 300 sqm useful floor-space is subject to simple notification to competent authority. In line with the termination of the preliminary authority control, the architects of the houses bear greater professional liability, which supposed to be covered by compulsory liability insurance prescribed by law. This article presents the changes of the architect's liability and the most important things to know about the liability insurance.

Kulcsszavak: tervezői felelősség, felelősségbiztosítás

Keywords: architect's liability, liability insurance

JEL: G22, K13

DOI: 10.18530/BK.2018.2.40

<http://dx.doi.org/1018530/BK.2018.2.40>

Hatósági engedélyezés helyett egyszerű bejelentés

Az építési, építészeti tevékenységgel kapcsolatos jogalkotás terén az elmúlt időszakban több változásnak lehettünk tanúi. E változások egyik szelete az „egyszerű bejelentéshez kötött építési tevékenység” bevezetése volt.

2016. január 1. előtt még viszonylag bonyolult hatósági engedélyezési eljárásom kellett átesnie annak, aki családi ház építésére vállalkozott. Az építési hatóság az építető által benyújtott tervdokumentációt megvizsgálta, hogy a beadott tervek megfelelnek-e az országos (OTÉK – Országos Településrendezési és Építési Követelmények) és helyi (HÉSZ – Helyi Építési Szabályzat) építési szabályoknak. Amennyiben az építkezéshez szakhatósági (pl. műemlékvédelmi, környezetvédelmi, tűzvédelmi, ÁNTSZ stb.) engedélyekre volt szükség, akkor ezeket az építésügyi hatóság beszerezte. A helyi szabályozástól függően gyakran a helyi tervtanács véleményét is ki kellett kérni annak érdekében, hogy a tervezett épület harmonikusan és esztétikusan illeszkedjen a meglévő településszerkezetbe és településképhe. Végül, de nem utolsósorban a hatósági eljárásból a leendő épület szomszédai sem maradtak ki. Amennyiben a tervezett építkezés a telekszomszéd méltányolható jogát vagy jogos érdekét érintette (pl. ingatlanát jelentős mértékben beárnyékolta a leendő épület), abban az esetben az építésügyi hatóság a szomszédot ügyfélként bevonta, és ezzel fellebbezési lehetőséget biztosított neki az építési engedéllyel szemben.

A bürokráciacsökkentés jegyében – 2016. január 1-jétől – a jogalkotó eltörölte a hatósági engedélyezési eljárást a családi házas építkezések esetében. Az építési törvény¹ ezen hatállyal történő módosítását követően a legfeljebb 300 m² összes hasznos alapterületű új lakóépület építése esetén az építetőnek nem kell építési engedélyt kérnie, hanem elegendő az építési tevékenységet – a kivitelezés tervezett megkezdése előtt 15 nappal – bejelenteni az építésügyi hatóságnak.² Az eredeti szabályozás szerint a bejelentéshez egy bejelentési nyomtatványt kellett kitölteni, csatolva a jogszabályban meghatározott tartalmú, egyszerű bejelentési dokumentációt.

A lakóépület építésének egyszerű bejelentéséről szóló 155/2016 (VI.13.) számú Kormányrendelet aztán még tovább egyszerűsítette az egyszerű bejelentés módját. 2016. július 1-jétől már nem kell külön kitölteni egy bejelentési nyomtatványt, hanem „az egyszerű bejelentéshez kötött építési tevékenység bejelentése az elektronikus építési napló készenlétbe helyezésével valósul meg”. A készenlétbe helyezés feltétele a kormányrendeletben meghatározott munkarészekből álló kivitelezési dokumentáció feltöltése. Az építető az építési tevékenységet a bejelentést követő 15 nap elteltét követően megkezdheti.

Néhány hónap elteltével a jogalkotó tovább tágította az egyszerű bejelentéssel végezhető építési tevékenységek körét.³ 2017. január 1-jétől már nemcsak a 300 m² összes hasznos

alapterületű új lakóépület építése, hanem meglévő lakóépület 300 m²-t meg nem haladó méretűre bővítése, a jogszabályban meghatározottak szerinti átalakítása, illetve az ezen építési munkákhoz szükséges tereprendezés, támfalépítés is az egyszerű bejelentésű építési munkák körébe került. 2017. április 27-től pedig – az eddigi szabályok megtartása mellett – egyszerű bejelentéssel lehet építeni (bővíteni) bármilyen nagyságú lakóépületet, amennyiben természetes személy az építtető, saját lakhatása biztosítása céljából épül az épület, és a lakóépület egy lakásnál többet nem tartalmaz.⁴

Fokozódó tervezői felelősség

Az egyszerű bejelentés bevezetése sok szakmai vitát eredményezett az építész szakmában. A legfontosabb kritikai vélemények azzal kapcsolatban fogalmazódtak meg, hogy a hatósági kontroll megszűnésével párhuzamosan a helyi építési szabályok értelmezésével kapcsolatos felelősség teljes egészében az építészekre hárul. A HÉSZ-ek többsége ugyanis még a korábbi időszak szülötte, azaz akkor készültek, amikor még nem volt egyszerű bejelentés, amikor még a hatósági engedélyezési eljárás szerves része volt az építéshatósággal történő egyeztetés. Ha a HÉSZ hiányos volt, vagy szabályai nem voltak egyértelműek, akkor a hatósági eljárás keretében az építész egyeztetett az építésügyi hatóság ügyintézőjével. Továbbá ha az építész nem a HÉSZ-nek megfelelően tervezte az épületet, akkor a hatóság hiánypótlást adott ki, vagy elutasította az építési engedélyt. Amennyiben viszont rákerült az építésügyi hatóság pecsétje a tervekre, akkor a tervező joggal bízhatott abban, hogy tervei a helyi és országos építési szabályoknak megfelelnek, tehát – a tervek építési szabályokba ütköző volta miatt – már biztos nem fogják az építtetőt sem megbírságot, sem az elkészült épületet visszabontatni.

A hatósági kontroll megszűnésével párhuzamosan a helyi építési szabályok értelmezésével kapcsolatos felelősség teljes egészében az építészekre hárul.

És mi a helyzet jelenleg? Hatósági engedélyezési eljárás híján a tervezők igyekeznek informálisan egyeztetni az építésügyi hatósággal. Mivel azonban az egyszerű bejelentés nem hatósági eljárás, az építésügyi hatóságok nem adhatnak ki hivatalos állásfoglalást. Pláne úgy nem, hogy az egyszerű bejelentés körébe tartozó építkezések esetén a hatósági feladatok az építésfelügyeletekhez kerültek. Az építésfelügyeleteket viszont anno nem arra hozták létre, hogy jogszabályi előírásokat értelmezzenek, és a tervezőket segítsék eligazodni a havi szinten változó helyi és országos építési szabályok dzsungelében, hanem arra, hogy ellenőrizzék a kivitelezést és a kivitelezési munkában részt vevőket.

Sajnos kevés az olyan település, mint például Budaörs, ahol észlelve az egyszerű bejelentéssel várható – tervezőket, építtetőket, várost érintő – anomáliákat, nemcsak lehetővé, hanem egyenesen kötelezővé tették a tervdokumentációval kapcsolatos szakmai konzultációt az építkezés kezdete előtt az építésügyi hatósággal.⁵

A hiányos és nehezen értelmezhető HÉSZ-ek és a gyakran módosuló építési szabályok miatt pedig nagyon könnyű a tervezőknek hibázni, szabályokba ütközően tervezni. A hibák viszont sajnos most túl későn derülnek ki! Akkor, amikor már áll az épület, és például az oldalkert nem megfelelő mérete miatt csak visszabontás vagy az építtetőre kiszabott bírság kerülhet szóba, mellyel kapcsolatos költségek kártérítésként csapódnak vissza az építészekre.

A problémákat tovább fokozza, hogy az építéssel érintett ingatlan telekszomszédai is csak akkor értesülnek az érdekeiket esetlegesen sértő tervekről, amikor az építkezés már megkezdődött. Korábban az építési hatósági eljárásban még tudták érdekeiket érvényesíteni, jelenleg azonban – engedélyezési eljárás híján – csak a bírósági eljárás és a kártérítési igény marad számukra a járható út. Az ezzel kapcsolatos felelősség pedig ismét a tervezőket terhelheti.

Összegezve a fentieket, elmondható, hogy az építési engedélyezési eljárás hosszú, bürokratikusnak tűnő folyamat volt, viszont biztosította azt, hogy még a megvalósítani kívánt építési tevékenység megkezdése előtt elejét vegyék a jogsértések bekövetkezésének. Miután ugyanis az épület elkészült, már jóval nehezebb és nagyságrendekkel költségesebb a bekövetkezett jogsértéseket orvosolni.

Kötelező felelősségbiztosítás

Az építési tevékenységet illetően már régóta napirenden volt egy kötelező felelősségbiztosítás bevezetése valamilyen formában. Az építési törvény már 2013. január 1-je óta tartalmaz egy felhatalmazó rendelkezést⁶ egy kormányrendelet létrehozására, amely az építési kivitelezési tevékenységet végző vállalkozások számára kötelezővé teszi a felelősségbiztosítást. Végül azután a kötelező felelősségbiztosítás – 2017. január 1-jei hatállyal – az egyszerű bejelentéshez kötött építési tevékenységhez kapcsolódóan került bevezetésre, mind a kivitelezőket, mind a tervezőket érintően.

Annak ellenére, hogy a kötelező felelősségbiztosítás több szakma esetében a szakmagyakorlás feltétele (pl. egészségügyi szolgáltatók, ügyvédek, önálló bírósági végrehajtók, vagyoni védelmi vállalkozások, közjegyzők, biztosítási alkuszok stb.), a tervezők számára előírt felelősségbiztosítást a szakma komoly fenntartásokkal fogadta. Egyrészt bizonyítottan látták azon aggodalmukat, hogy a hatósági kontroll hiánya miatti felelősség az ő vállukat nyomja majd, amit a jogalkotó felelősségbiztosítási védelemmel kíván kompenzálni. Másrészt tartottak attól, hogy a felelősségbiztosítás díja olyan mértékű lesz, amit majd nem tudnak a tervezői díjakban érvényesíteni, így az eddigi problémák mellett még anyagi terhet is vállalniuk kell. Ezzel kapcsolatban azonban kedvezően alakult a helyzet. A kötelező felelősségbiztosítás bevezetését követően ugyanis 10 biztosító⁷ jelent

meg ilyen termékkel, ami a szakmai felelősségbiztosítások piacán nagyon magasnak mondható. Így a biztosítók versenye igen kedvező díjszintet eredményezett a tervezők számára.

Fontos tehát hangsúlyozni, hogy az építési tevékenységhez kapcsolódóan **kizárólag az egyszerű bejelentéssel épülő lakóépületek esetén** kötelező felelősségbiztosítást kötni. Tehát azok a tervezők, kivitelezők, akik ezen körön kívül végzik a tevékenységüket (pl. többlakásos lakóházakat, irodaházakat, szállodákat terveznek vagy kiviteleznek), mentesülnek a kötelezettség alól. Azaz csak látszólag mentesülnek, ugyanis az ilyen volumenű beruházások esetén a megrendelők részéről természetes elvárás egy anyagi védelmet nyújtó felelősségbiztosítás megléte. Ennek megfelelően álláspontom szerint feleslegesen túlbonyolított megoldás született a jogalkotó részéről, hiszen ahol nem jogszabályi kötelezettség, ott piaci igény a felelősségbiztosítási fedezet léte. Egyszerűbb és hatékonyabb lett volna – a korábban már említett szakmákhoz hasonlóan – a szakmagyakorlás feltételeként előírni a kötelező felelősségbiztosítást, függetlenül attól, hogy egyszerű bejelentéssel vagy hatósági engedélyezési eljárás keretében történik-e az építés.

Továbbá nem kell az összes tervezőnek, kivitelezőnek felelősségbiztosítást kötnie, akik egyszerű bejelentéssel érintett épületen dolgoznak! A jogszabály szerint kizárólag **az építetével közvetlen szerződéses kapcsolatban álló** tervezőnek és fővállalkozó kivitelezőnek kell biztosítást kötnie, tehát az alvállalkozóknak nem.⁸ Viszont az építetével szerződő tervező és kivitelező felelősségbiztosításának alvállalkozói kiterjesztést kell tartalmaznia, azaz fedezetet kell nyújtania az alvállalkozója által okozott olyan károkra, amelyekért a tervező és a fővállalkozó kivitelező felel.

Fontos szabály még, hogy a tervezői felelősségbiztosításnak fedezetet kell nyújtania nemcsak a tervezéssel, hanem a tervező (vagy az általa bármilyen jogviszonyban foglalkoztatott másik tervező) által végzett **tervezői művezetésre**.⁹ Itt kell megjegyezni, hogy az egyszerű bejelentéssel történő építési tevékenység esetén a tervezői művezetés különös hangsúlyt kapott. A jogszabály szerint ugyanis ebben a körben a tervezői művezetés kötelező, a tervezőnek (vagy egy általa megbízott másik tervezőnek) legalább hat alkalommal meg kell jelennie az építési helyszínen, a tervet magyarázni, a felmerülő kérdésekre pedig válaszolnia kell.

Ahogy a tervező felelősségbiztosításának a tervezői művezetésre, úgy a fővállalkozó kivitelező felelősségbiztosításának az általa bármilyen jogviszonyban foglalkoztatott **felelős műszaki vezetőre** kell kiterjednie.¹⁰ (A felelős műszaki vezető a kivitelező megbízásából irányítja és ellenőrzi az építési-szerelési munkákat az építési munkaterületen.)

A jogszabály szerint a felelősségbiztosításnak a tervezői, illetve kivitelezői tevékenységgel okozott **dologi és személyi sérüléssel károkra** kell fedezetet nyújtania.¹¹ A dologi és a személyi sérüléssel kár a felelősségbiztosítási fedezetekben alapfogalmak. Személyi sérüléssel kár az, ha valaki meghal, testi sérülést vagy egészségkárosodást szenved. Azaz ha például a családi ház lépcsőjének rossz méretezése miatt az építetető leesik a lépcsőn, és eltöri a lábát, akkor a tervező szakmai hibája folytán az építetető személyi sérüléssel kár érte. Dologi kárnak pedig az tekinthető,

ha valamilyen tárgy megsemmisül, megsérül vagy használhatatlanná válik. Így dologi kár lehet például, ha a statikus tervező a talajmechanikai szakvéleményben megkövetelt lemezalap helyett sávalapot tervezett, és ennek következtében az épület fala megrepedt, vagy talajvíznyomás elleni szigeteléshez nem megfelelő anyagot írt elő, és ezért az átnevesedett fal ledobta a vakolatot. A jogszabály az ilyen típusú károk fedezetbe vonását írta elő kötelező jelleggel.

Vannak biztosítások, melyek a jogszabályi minimumelvárásnak megfelelően, kizárólag személyi sérüléssel és dologi károkat fedeznek, ugyanakkor vannak olyan biztosítások is, melyek ennél szélesebb biztosítási védelmet kínálnak, és a tisztán pénzügyi jellegű károkat is térítik.

Amennyiben azonban a tervező a helyi építési szabályok helytelen értelmezése miatt például az oldalkertet kisebbre tervezi, vagy az épület homlokzata lesz magasabb az előírtnál, és az építésfelügyelet az építetetőt megbírságolja, abban az esetben a megrendelőt egy olyan tisztán pénzügyi veszteség éri, mely sem személyi sérülésnek, sem dologi kárnak nem tekinthető. A hatósági kontroll hiánya miatt pedig éppen az ilyen jellegű károktól tartanak a tervezők! A biztosítási piacon kínált felelősségbiztosítási termékek ebből a szempontból változatos képet mutatnak. Vannak, melyek a jogszabályi minimumelvárásnak megfelelően, kizárólag személyi sérüléssel és dologi károkat fedeznek, ugyanakkor vannak olyan biztosítások is, melyek ennél szélesebb biztosítási védelmet kínálnak, és a tisztán pénzügyi jellegű károkat is térítik. Fontos ezért, hogy a felelősségbiztosítási szerződések megkötése előtt a tervezők tájékozódjanak az egyes biztosítók által kínált termékek fedezeti köréről, és ezek ismeretében az általuk igényelt kockázatokra kössenek szerződést.

A felelősségbiztosítási szerződések másik sarkalatos pontja a **szerződések tartama és ezzel összefüggésben a biztosítások időbeli hatálya**.¹² A jogszabály szerint a felelősségbiztosítás megköthető határozatlan vagy határozott tartamra, egy konkrét építési projektre. A határozott tartamú biztosítást a tervezőknek legkésőbb a tervezési szerződés megkötésekor kell megkötniük, és az építési főnapló megnyitását követő 2 évig kell fenntartaniuk, a kivitelezőknek a munkaterület átadásától a lakóépület teljes műszaki átadás-átvételének lezárásáig kell biztosítással rendelkezniük. A biztosítási szerződésnek a jogszabály alapján a biztosítás hatálya alatt okozott és a szerződés megszűnését követő 3 éven belül bejelentett károkkra kell fedezetet nyújtania. A határozott tartamú biztosítási szerződések általában körülbelül 3 éves időtartamra kötődnek. Ha egy tervezői hiba miatt az épületben keletkezett kár csak évekkel később (pl. 7 év múlva) jelentkezik (azért, mert elhúzódik az építkezés, vagy egyszerűen a hiba jellege miatt), abban az esetben előállhat az a helyzet, hogy a biztosítási szerződés nem fog fedezetet nyújtani a káreseményre. Hiszen a biztosítást a tervezési szerződés megkötésétől számított 3 évre kötötték, és a kár bejelentésére nyitva álló további 3 éves utófedezeti időszak is letelt. Egy határozatlan tartamra megkötött szerződésnél nem állhat elő ez a helyzet, ugyanis a folyamatosan hatályban lévő szerződés akár még egy évtizeddel később megjelenő hibára is fedezetet nyújt. Ezen előny mellett még a kedvezőbb biztosítási díj

is a határozatlan tartamú szerződések mellett szól. Általánosságban ugyanis kijelenthető, hogy amennyiben egy tervező, kivitelező évente kettőnél több építési projektet visz, akkor alacsonyabb díjszintet eredményezhet éves szinten egy határozatlan tartamú szerződés.

A felelősségbiztosítások **biztosítási összegét**¹³ a jogszabály a beruházási költségkerethez igazítja, amit az 1.sz. táblázat mutat be.

1. sz. táblázat: Felelősségbiztosítások elvárt biztosítási összege

Beruházási költségkeret	Tervező	Kivitelező
.... → 50.000.000 Ft	2.000.000 Ft/kár és 6.000.000 Ft/év (tartam)	10.000.000 Ft/kár és 30.000.000 Ft/év (tartam)
50.000.000 Ft → 100.000.000 Ft	5.000.000 Ft/kár és 15.000.000 Ft/év (tartam)	20.000.000 Ft/kár és 60.000.000 Ft/év (tartam)
100.000.000 Ft →	10.000.000 Ft/kár és 30.000.000 Ft/év (tartam)	30.000.000 Ft/kár és 90.000.000 Ft/év (tartam)

Forrás: saját szerkesztés

Ahogy a táblázatból is látható, tervezők esetében a biztosítási összegek a biztosítók álláspontja szerint alacsony összegben kerültek meghatározásra. A jogalkotó attól tartott ugyanis, hogy a magasabb biztosítási összegekhez kapcsolódó magasabb biztosítási díjak miatt jelentős ellenállásba ütközne a tervezők részéről a kötelező felelősségbiztosítás bevezetése. A biztosítási szakma már a jogszabály előkészítése során, majd a későbbiekben is jelezte a jogalkotó felé a kártérítési limitekkel kapcsolatos aggályát. Biztosítást kötni ugyanis annyit jelent, mint felkészülni egy-egy előre nem látható, nem tervezett, de nagy kiadással járó eseményre. A felelősségbiztosításoknak az a rendeltetésük, hogy megfelelő, stabil anyagi védelmet nyújtsanak a kiszámíthatatlanul, váratlanul bekövetkező szakmai hibák miatti károkra, kártérítési igényekre. Egy tervezői hiba miatti kártérítési igény, a kártérítési igény elhárításához szükséges jogi költségek (szakértői költségek, perköltségek, ügyvédi díj stb.), illetve egyéb járulékos tételek (pl. késedelmi kamat) olyan költségekkel terhelhetik meg a tervező vállalkozást, melyet csak nagy nehézségek árán vagy egyáltalán nem tud finanszírozni. Amennyiben ugyanis a kártérítési igény jogalapjával vagy mértékével kapcsolatban vita van a felek között, és esetleg bírósági eljárás is indul, a 2.000.000 Ft/kár biztosítási összeg már a jogi költségekkel kimerülhet. Így mire a per lezárul, és megszületik a jogerős ítélet, alig marad fedezet magára a kárigényre.

A biztosítási szakma a MABISZ-on keresztül már több fórumon jelezte a döntéshozók felé, hogy kötelező felelősségbiztosítások előírása esetén általánosságban legalább 10.000.000 Ft/kár és 50.000.000 Ft/év biztosítási összeget határozzon meg a jogszabály, hiszen ez a mérték nyújthat megfelelő védelmet mind a biztosítottak, mind a károsultak számára. Többször hangsúlyoztuk, hogy a többszörös biztosítási összeg semmiképpen nem jelenti azt, hogy a biztosítási díj is a többszörösére emelkedik. Sőt! Egy csekélyebb díjemeléssel jelentős biztosításiösszeg-emelést lehet elérni, ami a biztosítási védelem nagysága szempontjából minden érintettnek kedvezőbb.

Összegzésként elmondható, hogy a hatósági kontroll hiánya miatti fokozott tervezői felelősségre megfelelő védelmet nyújthat egy átgondoltan megválasztott felelősségbiztosítás. A magyar biztosítási piacon mind a kártérítési limitek, mind a biztosítási fedezetek tekintetében széles választékban elérhetők biztosítási termékek, így a tervezők, illetve kivitelező vállalkozások igényeiknek és anyagi lehetőségeiknek megfelelően választhatják ki a számukra legmegfelelőbb felelősségbiztosítást.

HIVATKOZÁSOK

¹Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. tv.

²Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. tv. 33/A §

³2016. évi CLXXIII. tv. 1.§ módosította az 1997. évi LXXVIII. törvényt

⁴2017. évi XXIV. tv. 1.§ módosította az 1997. évi LXXVIII. törvényt

⁵Budaörs Város Településképezének védelméről szóló 45/2017. (XII.18.) önkormányzati rendelettel módosított 28/2017. (IX.21.) önkormányzati rendelete

⁶Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. tv. 39.§ (5) bek.

⁷http://mek.hu/index.php?link=Kotelezo_tervezoi_felelossegbiztositas2

⁸a lakóépület építésének egyszerű bejelentéséről szóló 155/2016. (VI.13.) Korm. rendelet 6/A.§ (1) bek.

⁹a lakóépület építésének egyszerű bejelentéséről szóló 155/2016. (VI.13.) Korm. rendelet 6/B.§ (2) bek. b) pont

¹⁰a lakóépület építésének egyszerű bejelentéséről szóló 155/2016. (VI.13.) Korm. rendelet 6/B.§ (3) bek. c) pont

¹¹a lakóépület építésének egyszerű bejelentéséről szóló 155/2016. (VI.13.) Korm. rendelet 6/B.§ (1) bek.

¹²a lakóépület építésének egyszerű bejelentéséről szóló 155/2016. (VI.13.) Korm. rendelet 6/A.§ (3) bek. és 6/D.§

¹³a lakóépület építésének egyszerű bejelentéséről szóló 155/2016. (VI.13.) Korm. rendelet 6/C.§

IRODALOMJEGYZÉK

Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. tv.

A lakóépület építésének egyszerű bejelentéséről szóló 155/2016. (VI.13.) Korm. rendelet

Budaörs Város Településképezének védelméről szóló 45/2017. (XII.18.) önkormányzati rendelettel módosított 28/2017. (IX.21.) önkormányzati rendelete

dr. Kugler Zsolt: Felelősségi kérdések az építőiparban

<https://www.vgfszaklap.hu/lapszamok/2012/julius-augusztus/2459-felelossegi-kerdesek-az-epitoiparban?ml=1>

Letöltve: 2018.03.10.

Az egyszerű bejelentés csapdái, <https://www.epitemahazam.hu/az-egyszeru-bejelent-es-csapdai/>

Letöltve: 2018.03.10.

Építési engedély versus egyszerű bejelentés, <https://www.epitemahazam.hu/epitesi-engedely-versus-egyszeru-bejelent-es/>

Letöltve: 2018.03.10.

155/2016. (VI.13.) Korm. rendelet –. Az egyszerű bejelentés is még egyszerűbb lett, <https://www.epitemahazam.hu/az-egyszeru-bejelent-es-meg-egyszerubb-lett/>

Letöltve: 2018.03.10.

Koós Miklós: Szeretném megvédeni a HÉSZ-eket

<http://koos.hu/2017/05/18/szeretnem-megvedeni-hesz-eket/>

Letöltve: 2018.03.10.

Koós Miklós: 55.753 Ft-ért elmondják neked, hogy miért is ne tervezz lakóépületet

<http://koos.hu/2018/02/22/43900afaert-elmondjak-neked-hogy-miert-is-ne-tervezz-lakoepuletet/>

Letöltve: 2018.03.10.

Koós Miklós: A kötelező tervezői felelősségbiztosítással céltáblává válhatnak az építésszek

<http://koos.hu/2016/12/21/a-kotelezo-tervezoi-felelossegbiztositassal-celtablava-valhatnak-az-epiteszek/>

Letöltve: 2018.03.10.

A BIZTOSÍTÁSI SZERZŐDÉSSEL ÖSSZEFÜGGŐ, TÁJÉKOZTATÁSI SZABÁLYOKKAL KAPCSOLATOS KÁRFELELŐSSÉG, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A KÖZVETÍTŐI HELYZETEKRE

Újváriné Dr. Antal Edit (*címzetes egyetemi docens, ügyvéd, ME ÁJK Civilisztikai Tudományok Intézete, Kereskedelmi Jogi Tanszék*)

ÖSSZEFOGLALÓ

Az egységes európai biztosítási piac résztvevői a követelmények szigorodásával néznek szembe, de az ügyfél, a fogyasztó sem tud könnyen eligazodni az őt védő, jogszabályok által sokszor „halmozott” tájékoztatási kötelezettség körében, amely megjelenik mind a prekontraktuális szakaszban, mind pedig a jogviszony fennállása alatt. Az ügyfél felé fennálló tájékoztatási kötelezettséggel kapcsolatos, biztosítókra, biztosításközvetítőkre vonatkozó közjogi szabályok megsértése közjogi szankciót von maga után, de a magánjogi jogviszonyban is következménnyel járhat. Tanulmányunkban arra kívánunk rámutatni, hogyan kapcsolódnak össze a közjogi és a magánjogi szabályok a deliktuális és a kontraktuális kárfelelősségben, megvilágítva a különböző lehetséges igények egymáshoz való viszonyát.

SUMMARY

The participants of the single European insurance market face massive burden with the severity of requirements, however not even the consumer is able to navigate among the information requirements cumulated often by law protecting consumer in precontractual and contractual phase. Public law contains provisions in connection to information requirements of insurance companies and insurance intermediaries toward customers as well as sanction of breach of this provisions; but also private law has importance in this context. In our study we refer to the connection of public and private norms in delictual and contractual liability reflecting recent legislation, the relationship between the different enforceable claims is also being examined.

Kulcsszavak: prekontraktuális, tájékoztatási kötelezettség, szerződészegési kárfelelősség, szerződésen kívüli kárfelelősség, távértékesítés

Key words: pre-contractual, information duty, contractual liability, non-contractual liability, distance selling

JEL: G22, K12, K15

DOI: 10.18530/BK.2018.2.48

<http://dx.doi.org/1018530/BK.2018.2.48>

I. Rövid áttekintés az európai jogegységesítési folyamatról

Az egységes biztosítási piacot szabályozó irányelvek alapvető célja a biztosítási termék szabad áramlásának a megteremtése, így rendelkezéseik kihatnak a biztosítási szerződési jogra. Ugyanakkor a biztosítási szerződési jog is közvetlen hatással van az európai biztosítási piacra, hiszen az eltérő tagállami szabályok akadályát jelentik a piac kibontakozásának. Az irányelvek három „nemzedéke” és azok módosításai, illetve az azokat felváltó irányelv nem célzottan, áttételes hatással ugyan, ám nagy jelentőségűek a biztosítási szerződési jog fejlődése tekintetében is,¹ de a biztosítási szerződési jog egységesítésére irányuló munkafolyamatok később indulnak el.² A közösségi joganyagban megjelenő egyéb jogszabályok szintén hatással vannak a biztosítási szerződési jogra, ezek általában a fogyasztói szerződéseket érintő, másodlagos jogforrásokban megjelenő normák (ezekhez kapcsolódó európai bírósági gyakorlat),³ a biztosítók piaci magatartását érintő jogszabály,⁴ a jogérvényesítéssel kapcsolatos, eljárásjog területére eső normák,⁵ de ide sorolható alapvetően a biztosítók üzleti tevékenységét is érintő irányelv,⁶ amely a nők és férfiak közötti megkülönböztetés tilalmát írja elő.

A szolgáltatás szabad áramlásának következményeként a fogyasztók választási lehetősége megnövekedett. Ugyanakkor az Európai Bizottság által a biztosítási szerződések tagállamokon keresztül kereskedelmét érintő akadályok vizsgálata céljából felállított szakértői csoport átfogó jelentése szerint a szerződési jog különbségei hátráltatják a biztosítási termékek határon átnyúló értékesítését, és több mint 20 évvel az egységes piac létrehozását követően még távolról sem működik olajozottan a határon átnyúló kereskedelem a biztosítási ágazatban.⁷

Az EU-szabályok a fogyasztó védelme érdekében nagy hangsúlyt helyeznek a biztosítók prudens és solvens működésének biztosítására, de a szerződéses kapcsolatokban a fogyasztók védelmének fontos eszköze a biztosítási szolgáltatást nyújtók számára előírt **tájékoztatási kötelezettség** is. A **Szolvencia II. irányelv**⁸ – amely 13 irányelv felváltását jelenti egyetlen jogszabállyal – szabályozza mind az élet-, mind pedig a nem-életbiztosítási szerződések területén a biztosítót terhelő tájékoztatási kötelezettséget. A biztosítási piac és a szerződéskötési folyamat fontos résztvevői a **biztosításközvetítők**, akikre vonatkozó közjogi szabályanyag⁹ is egyre szigorúbb elvárásokat tartalmaz.

Az elmúlt évek legfrissebb európai uniós szabályozási fejleményei a lakossági befektetési csomagtermékekkel és biztosítási alapú befektetési termékekkel kapcsolatos tájékoztatás javítása, összehangolása, illetve a fokozottabb befektetővédelem érdekében elfogadott ún. **PRIIPs rendelet**¹⁰ és a már hivatkozott **IDD irányelv**. Mindkettő markáns – az előbbi szerződéskötés előtti tájékoztatási, míg az utóbbi értékesítési és tájékoztatási – szabályokat fogalmaz meg a biztosítási termékek vonatkozásában.

A közjogi szabályok áttekintése kívül esik jelen tanulmány körén, kizárólag a tájékoztatási kötelezettség és a kárfelelősség összefüggéseire térünk ki.

II. A szolgáltatást nyújtók tájékoztatási kötelezettsége

Az említett európai folyamat természetesen tükröződik a magyar jogalkotásban, jogharmonizációs kötelezettségünk okán, de a Ptk. kodifikáció során figyelemmel voltak a biztosítási szerződési jogegységesítési törekvésekre is. Az európai biztosítási szerződések alapelveit rögzítő PEICL 2:201 Cikk is rendelkezik a biztosítót a prekontraktuális szakaszban terhelő tájékoztatási-együttműködési kötelezettségről, előírja, hogy a szerződő számára elegendő időt kell biztosítani annak mérlegelésére, megköti-e a szerződést, avagy sem.¹¹

1. A tájékoztatással kapcsolatos szabályok sajátosságai

A biztosítási jogviszonyban a tájékoztatási kötelezettség rendkívül összetett, mert figyelemmel kell lenni a Ptk. általános és a biztosítási jogviszonynál megjelenő különös szabályaira, a több szinten megjelenő közjogi normákra, a Bit. szabályaira, illetve a közvetlenül alkalmazandó EU-normákra, a PRIIPs rendeletre, a különös szerződéskötési mód-szerekre vonatkozó szabályokra, továbbá arra, hogy e jogszabályok alapján fogyasztónak vagy ügyfélnek (lakossági befektetőnek) minősül-e a szerződést kötni kívánó személy. A Bit. alkalmazásában fogyasztó (Bit. 4. § 33.) a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvényben (Fttv.) meghatározott személy, amely nem teljesen esik egybe a Ptk.-ban meghatározott fogalommal, míg az ügyfél fogalma ennél tágabb kört ölel fel.¹²

Lényeges eltérés a közjogi normáktól, hogy a Ptk. szabályai általában és a biztosítási szerződésre vonatkozó szabályok alapvetően diszpozitívak, kizárólag a fogyasztói biztosítási szerződéseknél tartanak fenn egyoldalúan kógens rendelkezéseket.

A biztosítás mint „jogi termék” értékesítése történhet közvetlenül a biztosító részéről, de jellemzőbb a biztosításközvetítők tevékenységének a beékelődése a biztosító és a potenciális szerződő fél közé. A Bit. – az európai normáknak megfelelően – a biztosítási értékesítés átfogó fogalma alatt a biztosítói értékesítést és a biztosításközvetítői tevékenységet is érti. A jövőben az egyes biztosítási termékek jóváhagyására a biztosítók egy belső eljárási rendet kötelesek kidolgozni és működtetni, biztosítva a folyamatos felülvizsgálatot, és kötelesek az adott terméket értékesítő biztosításértékesítők rendelkezésére bocsátani az összes információt, amellyel összhangban ajánlhatja a közvetítő a terméket, vagy nyújthat tanácsot (Bit. 131/A).

A közjogi szabályokat vizsgálva, a tájékoztatási kötelezettség körében fontos figyelemmel lenni arra is, hogy biztosítót vagy biztosításközvetítőt (függő vagy független biztosításközvetítőt, a közvetítést főtevékenységként vagy kiegészítő tevékenységként folytató közvetítőt) terhel a tájékoztatási kötelezettség; élet- (azon belül is befektetési) elemeket hordozó vagy sem, vagy nem-életbiztosítási szerződésről van szó; társul-e tanácsadással¹³ vagy sem; sor kerül-e ún. keresztértékesítésre (azaz a biztosítási terméket kiegészítő termékkel vagy szolgáltatással kínálják, vagy fordítva és a biztosítás a kiegészítő termék) vagy sem.

1.1. A tájékoztatási kötelezettség a prekontraktuális szakaszban

A biztosítási szerződéskötési folyamatban nagy hangsúly helyeződik a **prekontraktuális** szakaszra, illetve e szakaszban a felek **együttműködési és tájékoztatási kötelezettségére**, amely területen – az előzőekben kifejtettek alapján – erőteljesen jelen van a jogharmonizációs kötelezettség. A Bit. 2017. évi CXLV. törvénnyel megvalósuló módosításával a közjogi szabályozás a már hivatkozott EU-szabályokon alapszik.

A közjogi normákban szabályozott tájékoztatási kötelezettség megsértése közjogi szankciókat vonhat maga után,¹⁴ de a szerződéses kapcsolatban felmerülhet a magánjogi jogkövetkezmények alkalmazása is, amennyiben annak jogszabályi feltételei fennállnak. A két jogterület elhatárolását jól jelzi például, hogy a Bit. a biztosítót terhelő figyelemfelhívó tájékoztatással kapcsolatban kifejezetten utal arra, annak megsértése a Bit.-ben meghatározott jogkövetkezményeket vonja maga után, és nem érinti az általános szerződési feltételek vagy azok egyes kikötései – a Ptk.-ban meghatározottak szerinti – szerződéses tartalomává válását.

A közjogi normákban szabályozott tájékoztatási kötelezettség megsértése közjogi szankciókat vonhat maga után, de a szerződéses kapcsolatban felmerülhet a magánjogi jogkövetkezmények alkalmazása is.

A tájékoztatási kötelezettség – biztosítóra és biztosításközvetítőre, élet- és nem-életbiztosításra egyaránt vonatkozó – **általános szabályait a Bit. határozza meg**. A biztosítási alapú befektetési termékekkel kapcsolatos PRIIPs rendelet a szerződéskötés előtti tájékoztatás – formai és tartalmi – követelményeit rögzíti, és előírja, hogy főszabályként a termék előállítója köteles a rendeletnek megfelelő formában, tartalommal elkészíteni és honlapján közzétenni a kiemelt információkra vonatkozóan egységes terméktájékoztatót (ún. Key Information Document/KID), amely világosan és érthetően foglalja össze a legfontosabb termékjellemzőket.¹⁵ A PRIIPs rendeletben foglaltak szerint közigazgatási szankció mellett polgári jogi szankció, kártérítési felelősség is kapcsolódik a jogszabálysértéshez.

A Bit. szabályai megkövetelik, hogy a jövőben a nem-életbiztosítási termék kidolgozója is köteles az európai szabálynak¹⁶ megfelelően termékismertetőt összeállítani, amelyet a termék értékesítése esetén az ügyfélnek át kell adni.

1.1.1. A függő közvetítők jogi helyzete

A Bit. kifejezetten rendelkezik a közvetítői tevékenység ellátásával (mulasztással) összefüggésben okozott károkért való felelősségről is, amely kapcsolódhat a tájékoztatási kötelezettség nem vagy nem megfelelő teljesítéséhez.

Az **ügynök** a biztosítási szerződést a biztosítóval fennálló munkaviszonya keretében vagy a biztosító megbízása alapján közvetíti. Ez utóbbi esetben a jogviszony általában tartós közvetítői

jogviszonynak minősül, amit a korábbi jogszabályhoz kapcsolódó bírói gyakorlat is megerősít.¹⁷ Az ügynök a **biztosító irányában** a közvetítői szerződés teljesítéséért ennek megfelelően vagy a munkajogi szabályok, vagy a polgári jogi szabályok, azon belül is a szerződésszegésért való felelősségi/kárfelelősségi szabályok szerint felel. A Ptk. 6:142. §-a szerint a szerződésszegési kárfelelősség alóli mentesüléshez azt kell bizonyítani, hogy a szerződésszegést ellenőrzési körén kívül eső, a szerződéskötés időpontjában előre nem látható körülmény okozta, és nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje, vagy a kárt elhárítsa. Az **ügyfél felé** az ügynök által a közvetítői tevékenységének ellátásával (mulasztással) összefüggésben okozott **kárért** minden esetben az a **biztosító felelős** (a sérelemdíjért is), amely termékének a közvetítése során történt a károkozás [Bit. 385. § (2)-(3) bek.].¹⁸ Független közvetítő a **vezérügynök** is, aki a hatályos szabályok szerint már nemcsak természetes személy, hanem vezérügynöki tevékenységet folytató vállalkozás is lehet, és a biztosítóval létesített jogviszonytól függetlenül alakul a felelőssége az ügynökre vonatkozó szabályoknak megfelelően. Ezeket a szabályokat a kiegészítő biztosításközvetítői tevékenységet végző személyekre is alkalmazni kell, akiknek a tevékenységéért mindig a megbízója – biztosító vagy biztosításközvetítő – felel.

A **többes ügynök** általában tartós közvetítői jogviszonyt létesít a biztosítóval, amelynek megszegéséért a polgári jog szabályai szerint felel, és ha azzal kapcsolatban a biztosítónak kára is keletkezik, csak a szerződésszegéssel okozott kárfelelősség szigorú szabályai alapján mentesülhet. Az **ügyfél felé** a közvetítői tevékenység ellátásával (mulasztással) összefüggésben okozott **kárért** (a sérelemdíjért is) ilyen esetben is az a **biztosító a felelős**, amely termékének közvetítése során történt a károkozás [Bit. 391. § (2)-(3) bek.].

A biztosító kárfelelőssége kiterjed a független közvetítő által közvetítésre igénybe vett, vele munkaviszonyban, megbízási, illetve munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló személy károkozására is.

A Ptk. 6:62. § (1) bekezdésében az együttműködési és tájékoztatási kötelezettség nevesített szerződési jogi alapelvek egyikeként szabályozott.¹⁹ A kárfelelősséggel kapcsolatos Bit. szabályok alapvetően olyan helyzetekben értelmezhetők, ha az ügyfél és a biztosító között nem jön létre szerződés, és ezzel összefüggésben az ügyfélnek kára keletkezik, amelyet a független közvetítő okoz. A Bit.-ben előírt, a prekontraktuális szakaszban megjelenő tájékoztatási kötelezettség megsértéséhez kapcsolódó magánjogi jogkövetkezmény, a kárfelelősség a Ptk. **szerződésen kívüli kárfelelősségi szabályai** alapján vizsgálendő. Az elméletben és a gyakorlatban is **bizonytalan a Bit. és a Ptk. egymáshoz való viszonya**; azaz vitatott, hogy abban az esetben, ha nem állandó jellegű a megbízási jogviszony a biztosító és a közvetítő között, illetve a károsult igényét nem az alkalmazott károkozásáért való felelősségi szabályok szerint érvényesíti, van-e lehetősége a biztosítónak a Ptk. megbízottért való felelősségi szabály alapján mentesülésre vagy sem. Azaz hivatkozhat-e a biztosító arra, hogy őt a megbízott megválasztásában, utasításokkal való ellátásában és felügyeletében felróhatóság nem terheli [Ptk. 6:542. § (1) bek.]. Azt az álláspontot tartjuk elfogadhatónak, mely szerint a Bit. szabályai valójában a felelősség alanyát pontosítják, különös elvárhatósági szabályokat fogalmazznak meg, de a polgári jogi kárfelelősség fennállásának feltételeit a Ptk. alapján kell megállapítani. Ez azt jelenti, hogy a biztosító szerződésen kívüli

kárfelelősségénél – a biztosító és a biztosításközvetítő közötti jogviszonynak megfelelően – alkalmazásra kerülnek az alkalmazott [Ptk. 6:541 § (1) bek.], illetve a megbízott (Ptk. 6:542. §) károkozásáért fennálló felelősségi szabályok.²⁰

Ehhez azonban egy további kérdés is kapcsolódik: a közvetítői jogviszonyra vonatkozhat-e a megbízott károkozásáról rendelkező szabály. A Ptk. a megbízási típusú szerződések között helyezte el a közvetítői szerződést (mögöttes szabály a megbízási), így arra a következtetésre kell jutnunk, hogy **a megbízott károkozásáért való kárfelelősségi szabályokat a közvetítői jogviszonyra is alkalmazni kell**, függetlenül attól, hogy számos sajátosságot hordoz a jogviszony. Mint arra már utaltunk, a biztosító és a független közvetítő között – ha nem munkaviszony áll fenn – jellemzően tartós közvetítői jogviszony jön létre, amely esetben a károsult a biztosítóval szemben akár az alkalmazottért való felelősség szabályai szerint is érvényesítheti az igényét [Ptk. 6:542. § (2) bek.]. Az 1959-es Ptk. helyes értelmezésével mondta ki a bíróság, hogy az állandó megbízási jogviszony esetén a megbízott által a harmadik személynek okozott kárért a megbízó munkáltató módjára, az alkalmazottért való kártérítés szabályai szerint felel, ezért ilyen esetben a megbízott és a megbízó egyetemleges marasztalása kizárt (BDT2012. 2703).

Ha vitás vagy nem állapítható meg, hogy mely biztosító termékének a közvetítése során okozta a többes ügynök a kárt, a többes ügynök köteles megtéríteni azt.

A felróhatóság értékelésénél az „adott helyzetben általában elvárhatóság” konkretizálódik, hiszen a professzionális kárfelelősségnél a károkozó és a károsult között jellemzően egy aszimmetrikus viszony van, és az általában elvárható magatartást befolyásolják a szakmára irányadó szabályok: a biztosítótól, közvetítőtől elvárható magatartás körében értékelést nyernek a Bit. által szabályozottak. Ily módon **összekapcsolódik a közjogi és a magánjogi szabály a kárfelelősségen**.

A károsult igényérvényesítését segítheti az a szabály, amely szerint, ha vitás vagy nem állapítható meg, hogy mely biztosító termékének a közvetítése során okozta a többes ügynök a kárt, a többes ügynök köteles megtéríteni azt.

A Ptk. a más személyért fennálló felelősség körében elhagyta az 1959-es Ptk.-ban alkalmazott megoldást, a megtérítési igényről nem rendelkezik, de – álláspontunk szerint – a biztosító a közjogi szabályok alapján sincs elzárva attól, hogy helytállását követően az ügynökkel (vezérügynökkel) szemben munkajogi vagy polgári jogi szerződésszegési kárfelelősség, míg a többes ügynökkel szemben polgári jogi szerződésszegési kárfelelősség alapján érvényesítsen igényt.

1.1.2. A független biztosításközvetítő jogi helyzete

A független-független minősítés alapja, hogy míg a független közvetítő – az előzőekben kifejtettek szerint – pontosan meghatározható biztosító felelősségvállalása mellett lép piacra, addig a független közvetítő ezt a saját nevében és saját kockázatára teszi.

a) Az alkusz és az ügyfél szerződéses kapcsolata

A független biztosításközvetítő, azaz az **alkusz** az **ügyfél megbízásából jár el**, így a tevékenységéért (mulasztásáért) a biztosító nem felel, nem tekinthető a biztosító közreműködőjének sem. Lényeges eltérés a függő közvetítői helyzettől, hogy az ügyfél és az alkusz közötti szerződés már a jogviszonyból eredő kötelezettséget ró az alkusyra. Az alkusz előkészíti a biztosítási szerződés megkötését, de tevékenysége kiterjedhet – az ügyfél képviseletében – a szerződés megkötésére, a megbízó igényeinek érvényesítésében történő közreműködésre. Az **együtműködési és tájékoztatási kötelezettség** az alkusz részére **szerződéses kötelezettséggé válik**, a megbízója irányában ennek a kötelezettségnek a megszegése szerződésszegést jelent, és a kárfelelősség is a **szerződésszegéssel okozott kárfelelősség** szerint alakul. Az alkusz vonatkozásában is különbséget tesz a Bit. tanácsadással és tanácsadás nélküli értékesítés között, de tanácsadás nélküli értékesítés esetén is köteles a biztosítási szerződés megkötésének előkészítése során elegendő számú, a piacon hozzáférhető biztosítási terméket tárgyszerűen elemezni és ezt az elemzést az ügyfél részére igazolható módon átadni. Csak kivételesen tekinthetnek el ettől a kötelezettségtől.²¹ Az alkusz is felelős azoknak a személyeknek a magatartásáért, akik a nevében járnak el, ami összhangban van a Ptk. 6:148. § szakaszában megfogalmazott, közreműködőért való felelősségi szabállyal (mindezek fedezetét jelenti a kötelezően kötendő felelősségbiztosítási szerződés).

A Bit. 402. § (1) bek. külön kiemeli, hogy az alkusz a tevékenysége során a biztosítási szakmai szabályokat mindenkor megtartva köteles eljárni, az e kötelezettsége elmulasztásáért, így különösen a téves tanácsadásért, téves tájékoztatásért, a szabálytalan díjkezelésért, a nyilatkozatok hibás vagy késedelmes továbbításáért felelős. Ennek megsértése **közjogi felelősséget von maga után**, amit jól tükröz a Kúria döntése, ugyanis az alkusszal szemben indult fogyasztóvédelmi célvizsgálat során hozott határozat elleni felülvizsgálati eljárásban megállapította az ajánlat késedelmes továbbítása miatt az alkusz közjogi felelősségét, és fogyasztóvédelmi bírságot szabott ki (BH2017. 387.). Emellett **felmerülhet** a magánjogi jogviszonyban a **szerződésszegéssel okozott kárfelelősség**.

Az alkusz jellemzően a biztosító által elkészített nyomtatványt, dokumentumot használja a közvetítés során, amelynek hibájáért nem felel. A Bit. 402. § (3) bek.-ben meghatározott különös **mentesülési szabály** alapján ugyanis az alkusz **minden biztosítási termék közvetítésénél** mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a biztosító által rendszeresített, a szerződéskötés során alkalmazott nyomtatvány vagy dokumentum hibája miatt következett be a téves tájékoztatás vagy hibás nyilatkozat megtétele.

E jogszabályi rendelkezés értelmezésével arra a következtetésre juthatunk, hogy az **alkusz számára** e körülmények fennállása – a jogirodalmi állásponttal egyetértve – nemcsak a közjogi szankció alkalmazása alól eredményezhet mentesülést, hanem a magánjogi – akár szerződésen kívüli, akár szerződésszegési – kárfelelősség körében **különös mentesülési okként értékelendő**.²² E rendelkezések alapján is megfigyelhető a **közjogi és a magánjogi szabályok összekapcsolódása a kárfelelősségben**.

A biztosításközvetítő hivatkozott körülmények alapján történő mentesülése esetén **előtérbe kerül** a károsult ügyféllel szemben a **biztosító (termék előállítója) – deliktuális vagy kontraktuális – kárfelelőssége**. A PRIIPs szerint (11. §) a biztosítási alapú befektetési termék előállítója pusztán a kiemelt információkat tartalmazó dokumentum alapján nem tartozik polgári jogi felelősséggel, és **meghatározza, a tájékoztató mely hibája von maga után felelősséget**: ha a tájékoztatót nem a rendeletnek megfelelő formában, tartalommal készítette el, az megtévesztő, nem pontos, vagy nem áll összhangban a kötelező erejű, szerződéskötést megelőző és szerződéses dokumentumok vonatkozó részeivel. A felelősség **kizárólag a szerződő felé** áll fenn, míg az esetleges kedvezményezett ezekre a körülményekre hivatkozással kárigényt nem támaszthat. Lényeges arra is utalni, a rendelet szerinti felelősség – eltérően a magyar szabályoktól – nem zárható ki és nem is korlátozható, de egyébként a rendeletben nem szabályozott polgári jogi felelősségi kérdések tekintetében az alkalmazandó nemzeti jog az irányadó.

b) Az alkusz és a biztosító kapcsolata

Az alkusz a biztosító hozzájárulása esetén, amelyet általában az alkusz és a biztosító közötti megállapodás rögzít, de mindenképpen az ügyfél megbízása, illetve felhatalmazása alapján válhat jogosulttá – többek között – a szerződésből eredő jogok és kötelezettségek teljesítésében és lebonyolításában való közreműködésre [Bit. 398. § (2) bek.].

Vitatható az a bírósági gyakorlat, amely a biztosító képviselőjében eljáró személynek tekinti az alkuszt.

„A biztosítók a hozzájárulásukat a piaci gyakorlat szerint – a hivatkozott rendelkezésnek megfelelően – a biztosítók és az alkuszok között megkötött előzetes és általános alkuszi megállapodásokban szokták megadni, amelyekben rögzítik továbbá az együtműködésük rendjét is. Az ilyen megállapodás azonban nem terjedhet túl az együtműködés technikai kereteinek meghatározásán, és nem foglalhat magában a biztosítótól eredő, az alkusznak címzett megbízást. Az alkusz nem sérti meg a Bit. rendelkezéseit azzal, ha szerződéses kapcsolatban áll több biztosítóval, ám a szerződések tárgya semmiképp sem lehet biztosításközvetítésre irányuló megbízás.”²³ A hivatkozott – és az MNB állásfoglalással is megfelelően értelmezett – jogszabály alapján nem a biztosító, hanem az **ügyfél** – mint szerződő fél – **felhatalmazása szükséges** ahhoz, hogy a szerződésből eredő jogok teljesítésében, lebonyolításában az alkusz közreműködjön. A biztosító mindehhez „csak” hozzájárulhat. Éppen ezért vitatható az a bírósági gyakorlat, amely – az alkusz és a biztosító közötti együtműködési megállapodásra tekintettel – a biztosító képviselőjében eljáró személynek tekinti az alkuszt, és az alkusztól elvárt együtműködési kötelezettség megsértéséért (nem tájékoztatta az ügyfelet a biztosítási szerződéssel kapcsolatos alaki követelményekről) a biztosítót kárfelelősséggel terheli (BH2002. 266.).

1.2. A tájékoztatási kötelezettség online értékesítés során

A Ptk. rendezi azt a kérdést, hogy az elektronikus úton tett jognyilatkozat mikor elégíti ki az írásbeliség követelményét [Ptk. 6:7. § (3) bek.], rendelkezik az elektronikus utat biztosító félnek a körben megjelenő tájékoztatási kötelezettségéről, az adatbeviteli hibák javításáról, továbbá az elektronikus szerződési jognyilatkozat hatályossá válásáról, a jognyilatkozat visszaigazolásáról és az ajánlati kötöttség megszűnésének speciális esetéről. Ezek a szabályok fogyasztó és vállalkozás közötti szerződésben kógensek (6:82.§-6:85. §).²⁴ Fontos kiemelni, hogy a Bit. szerint a biztosító elfogadó nyilatkozatát fokozott biztonságú elektronikus aláírást tartalmazó dokumentum igazolhatja, amely esetben a Bit. szerinti tájékoztatást is köteles az ügyfél számára folyamatosan és könnyen elérhető módon elektronikus úton hozzáférhetővé tenni. Amennyiben **szervezett távértékesítés** formájában történik a biztosítási termék közvetítése, értékesítése – a Bit és a PRIIPs szabályai mellett –, figyelemmel kell lenni a 2005. évi XXV. törvényre, kötelezően kifejezetten csak fogyasztóval szemben érvényesülő szabályaira is. E jogszabály a tájékoztatási kötelezettség elmulasztásának sajátos – magánjogi – jogkövetkezményét rendeli alkalmazni, mégpedig oly módon, hogy a biztosítót (biztosításközvetítőt) **e jogszabály** alapján a prekontraktuális szakaszban terhelő tájékoztatási kötelezettség megsértésének sajátos jogkövetkezményét a létrejött biztosítási jogviszonyban „vonja le”, lehetőséget adva a fogyasztónak arra, hogy a jogszabályban meghatározott feltételek megléte esetén éljen az **elállás**, illetve **felmondás** jogával (Tv. 6. §). E jog gyakorlására vonatkozó határidő attól függ, hogy a tájékoztatás mely tartalmi elemével kapcsolatban áll fenn a tájékoztatási kötelezettség megsértése. A Bit. kifejezetten utal a telefonon történő értékesítés esetén a vonatkozó külön jogszabályok tájékoztatással kapcsolatos rendelkezéseinek a betartására, megkövetelve, hogy ilyen esetben a biztosítási szerződés megkötése után a Bit. szerinti tájékoztatást haladéktalanul meg kell adni az ügyfél által választott módon [Bit. 152. § (3) bek.].

A MABISZ 2017. novemberi konferenciáján elhangzottak szerint minden hatodik nem-élet-biztosítási szerződés online értékesítő által kötött.²⁵ Az online értékesítést segíti a biztosítási termékek bemutatását, összehasonlítását szolgáló és a biztosításközvetítés során használt elektronikus felületekről szóló MNB 5/2015. (V.05.) ajánlás. Ebben megfogalmazódik az elektronikus felület minimális tartalmával, funkciójával és az ügyfelek tájékoztatásával szembeni elvárások meghatározása, iránymutatás az e-ügyfél biztosítási igényeinek és szükségleteinek felmérésére, a felületek átláthatóságának elősegítése stb. Fontos említést tenni az MNB újabb ajánlásáról [MNB 2/2017. (I.12.)], amellyel a közösségi és publikus felhőszolgáltatások igénybevételéről ad gyakorlati útmutatást, ezzel segítve az egységes jogalkalmazást.

1.3. Tájékoztatási kötelezettség a biztosítási szerződéses jogviszonyban

A fennálló biztosítási szerződési jogviszonyban a tájékoztatási kötelezettség alapvetően a biztosítónál jelentkezik, de az is előfordul, hogy a már megkötött biztosítási szerződésnél a tájékoztatási kötelezettséggel járó jogi helyzetekben – módosításánál, megújításánál, a szerződés-

kötés után az ügyfél részéről teljesített fizetésnél (kivéve a folyamatos díjfizetést és az ütemezett fizetéseket) – **függő biztosításközvetítő** működik közre. A fennálló biztosítási jogviszonyban mind a biztosítónak, mint a közvetítőnek figyelemmel kell lenni egyrészt a közjogi normákban meghatározottakra, másrészt a Ptk. együttműködési és tájékoztatási kötelezettségre irányadó szabályaira. Ilyen jogi helyzetben a **biztosító felel** a szerződésszegéséért, illetve szerződésszegéssel történő károkozásáért a Ptk. 6:148. §-a – azaz a **közreműködőért való felelősség** – alapján.

Az ügyfél is kialakíthat az alkusszal tartós jogviszonyt, amelyben az **alkusz** közreműködhet a biztosítási szerződés módosításában, megújításában, amikor a tájékoztatási kötelezettség a Bit. szabályai szerint alakul, annak megszegése az alkusz részéről szerződésszegésnek minősül, és szerződésszegéssel okozott kárfelelősséget is maga után vonhat.

Összegzés

Jelen tanulmányban igyekeztünk rámutatni a biztosítási szerződések értékesítéséhez kapcsolódó és a Ptk. új szabályaira, valamint a közjogi szabályokkal összefüggésben jelentkező kárfelelősségi helyzetekre, amelyek a biztosítási piac résztvevői számára komoly kockázati tényezőként vannak jelen. Mindemellett a jogalkalmazás számára is nagy kihívást jelenthet egy konkrét jogvita során a jogszabályok egységes értelmezése és alkalmazása, ami érdeke a biztosítóknak, biztosításközvetítőknak, de legfőképpen érdeke a károsult ügyfeleknek.

HIVATKOZÁSOK

¹„Háromgenerációs” irányelvek: 73/239/EGK, 88/357/EGK, 92/49/EGK (nem-élet üzletág); 79/267/EGK, 90/619/EGK, 92/96/EGK (élet üzletág)

Sir Leon Brittan, a Bizottság akkori pénzügyi szolgáltatásokért felelős tagja nevezte el háromgenerációs irányelveknek, utalva a harmonizáció lassú ütemére. Nicholas Paul – Richard Groly (1991): EC Insurance Law. European Practice Library. Cameron Markby Hewitt, p. 11.

Lásd: Újváriné Antal Edit: Az egységes belső biztosítási piacra vonatkozó közösségi jog átvételének szervezeti és anyagi jogi kérdései. In Fazekas Judit – Asztalos Zsófia – Sós Gabriella (szerk.) (2003): Csatlakozás-Jogközelítés. Az acquis communautaire adaptálása a magyar jog- és intézményrendszerbe. KJK KERSZÖV Budapest, VIII. fejezet pp. 227–285., valamint A biztosítási szerződési jog változásai az európai jogfejlődés áramában. Európai Tükör, XV. évfolyam 10. szám, pp. 37–52.

²A „Restatement of European Insurance Contract Law” Project Group 1999-szeptemberében kezdte meg munkáját, majd kapcsolódott a szerződési jog egységesítésén dolgozó CoPECL hálózathoz. Lásd Helmuth Heiss: Európai Biztosítási szerződési jog felé szabályrendszer. Biztosítási Szemle, 2007, február. A Project Group 2009-ben hozta nyilvánosságra az általa kidolgozott „Principles of European Insurance Contract Law (PEICL)”, azaz az európai biztosítási szerződések alapelveit. A 2011/2013/(INI) EP állásfoglalás alapján döntés született a szakértői csoport létrehozásáról (2013/C 16/03).

³Igy a 93/13/EGK irányelv a fogyasztóval kötött szerződések tisztességtelen feltételeiről, a fogyasztói pénzügyi szolgáltatások távértékesítési rendszerben történő értékesítésére vonatkozó 2002/65/EK irányelv. Bár nem tárgya jelen tanulmánynak az ezzel kapcsolatos bírósági gyakorlat elemzése, de érdemes utalni a C 96/14. sz. ügyben hozott ítéletre (Jean Claude Van Hove kontra CNP Assurances SA), annak jelentősége folytán. Az ítélet indoklása szerint a biztosítási szerződés elsődleges tárgyának meghatározására irányuló feltételek akkor tekinthetők világosnak és érthetően megfogalmazottnak, ha nemcsak nyelvtanilag érthetőek a fogyasztó számára, hanem átláthatóan feltüntetik a biztosítási mechanizmus konkrét működését is, figyelembe véve az e feltételeket tartalmazó szerződésnyelvet, oly módon, hogy a fogyasztó pontos és érthető szempontok alapján értékelhesse a számára ebből eredő gazdasági következményeket. Az a tény, hogy a biztosítási szerződés egyidejűleg kötött kölcsönszerződésekhez kapcsolódik, szerepet játszhat a szerződési feltételek átláthatóságára vonatkozó követelmény tiszteltében tartásának vizsgálatában.

- ⁴A Bizottság 267/2010/EU rendelete a biztosítási ágazatbeli megállapodások, döntések és összehangolt magatartások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról, továbbá az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól szóló 2005/29/EK irányelv.
- ⁵A 44/2001/EK rendelet (Brüsszel I.) a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról a polgári és kereskedelmi ügyekben; az 593/2008/EK rendelet („Róma I.”) a szerződéses kötelekre alkalmazandó jogról; a 864/2007/EK rendelet a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról („Róma II.”)
- ⁶2004/113/EK irányelv (Gender direktíva)
- ⁷http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-74_hu.htm (letöltve: 2018.03.13.)
- ⁸2009/138/EK irányelv (Szolvencia II.). Lásd dr. Szedlák Katalin Viktória: A biztosítási tevékenységről szóló 2014. évi LXXXVIII. törvény bemutatása a Szolvencia II. tükrében. Biztosítás és Kockázat, II. évfolyam 1. szám, pp. 12–19.
- ⁹77/92/EGK irányelv, 92/48/EGK ajánlás, majd a 2002/92/EK (IMD) irányelv, amelyet hatályon kívül helyezett a 2016/97/EU (IDD) irányelv
- ¹⁰1286/2014/EU (PRIIPs) rendelet,
- ¹¹<https://www.uibk.ac.at/zivilrecht/forschung/evip/restatement/sprachfassungen/peicl-hun.pdf> (letöltve: 2018.03.02.)
- ¹²Fttv. 2. § „a) fogyasztó: az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy”;
- Ptk. 8:1. § „3. fogyasztó: a szakmája, önálló foglalkozása vagy üzleti tevékenysége körén kívül eljáró természetes személy”;
- Bit. 4. § „101. ügyfél: a szerződő, a biztosított, a kedvezményezett, a károsult, a biztosító számára szerződéses ajánlatot tett és a biztosító szolgáltatására jogosult más személy, továbbá a független biztosításközvetítő esetében az a személy is, aki a független biztosításközvetítővel alkuszi megbízási szerződést kötött”.
- ¹³A Bit. túlmegy az EU minimum szabályokon azzal, hogy befektetési termékek esetében előírja a kötelező tanácsadást.
- ¹⁴A felügyeleti eljárás során többmillió bírság kiszabására kerül sor – többek között – az ügyfél-tájékoztatási jogsértések miatt. (L. pl. az MNB H-JÉ-II-B-31/2015. számú határozata a MPK Magyar Pénzügyi Közvetítő Zrt. részére célvizsgálat lezárásáról; MNB H-JÉ-II-B-51/2016. számú határozata a Consequit Pénzügyi Tanácsadó és Biztosításközvetítő Zártkörűen Működő Részvénytársaság részére célvizsgálat lezárásáról, MNB H-JÉ-II-B-50/2016. számú határozata a Consequit Alkusz Kft. részére célvizsgálat lezárásáról.) Lásd továbbá Turcziné Pálos Anna: Alkuzsi minőség biztosítva. Biztosítás és Kockázat, III. évfolyam 2. szám pp. 80–88.
- ¹⁵Lásd a jogszabályok egymáshoz való kapcsolatáról Lencsés Katalin – Paál Zoltán: Több vagy jobb minőségű tájékoztatás a befektetési termékek piacán? Az Európai PRIIPS szabályozás státusza és kihívásai. Biztosítás és Kockázat, II. évfolyam 3. szám, pp. 12–29.; továbbá Lencsés Katalin: Bevezetés az új európai biztosítási értékesítési (IDD) irányelvbe. Biztosítás és Kockázat, III. évfolyam 2. szám, pp. 16–31.
- ¹⁶2017/1469 bizottsági (EU) végrehajtási rendelet a biztosítási termékismertető egységesített mintadokumentumának meghatározásáról
- ¹⁷BDT2003. 856., BDT2006. 1397.
- ¹⁸Kúria Pfv. 21.393/2016/5. határozata
- ¹⁹Lásd Juhász Ágnes: Az együttműködési és tájékoztatási kötelezettséghez kapcsolódó egyes kérdésekről. In Hallok Tamás (felelős szerk.) (2017): SECTIO JURIDICA ET POLITICA, TOMUS XXXV. PUBLICATIONES UNIVERSITATIS MISKOLCINENSIS, Miskolc University Press, pp. 286.
- ²⁰Lásd erről Fuglinszky Ádám: Kártérítési jog. HVG-ORAC, Budapest, 2015, p. 461.
- ²¹<http://insuranceblog.hu/a-magyar-nemzeti-bank-allasfoglalasban-ertelmezte-hogy-a-biztositasi-torveny-kivetelszabalya-alapjan-a-biztositasi-alkuszk-milyen-ertekezesi-szituacioban-tekinthetnek-el-piacelemzesi-kotelezettseg/> (letöltve: 2018.03.12.)
- ²²Ezen az állásponton van Fuglinszky, i.m. p. 464.
- ²³Ezt erősíti az alkusz jogállásával kapcsolatos MNB állásfoglalás is. http://alk.mnb.hu/data/cms2151213/allasfogl_biztkozv_100423_1.pdf; (letöltve: 2018.03.13.)
- [http://alk.mnb.hu/data/cms2453567/tmpF4EE.tmp\(14406028\).pdf](http://alk.mnb.hu/data/cms2453567/tmpF4EE.tmp(14406028).pdf) (letöltve: 2018.03.13.)
- ²⁴Lásd Dr. Szikora Péter Pál: Az elektronikus közvetítés szabályozására kiadott MNB-ajánlás háttere és hatása. Biztosítás és Kockázat, III. évfolyam 3. szám, pp. 58–78.
- ²⁵Az új technológiai kihívásokkal foglalkozó a MABISZ konferencia közzétett anyagában szereplő adat. <http://mabiszkonferencia.hu/downloads/2017/Piaci-%C3%A9s-szab%C3%A1lyoz%C3%B3i-trendek.pdf> (letöltve: 2018.03.13.)

IRODALOMJEGYZÉK

- Fuglinszky Ádám: Kártérítési jog. HVG-ORAC, Budapest, 2015, p. 461., 464.
- Helmuth Heiss: Európai Biztosítási szerződési jog felé szabályrendszer. Biztosítási Szemle, 2007, február.
- Juhász Ágnes: Az együttműködési és tájékoztatási kötelezettséghez kapcsolódó egyes kérdésekről. In Hallok Tamás (felelős szerk.) (2017): SECTIO JURIDICA ET POLITICA, TOMUS XXXV. PUBLICATIONES UNIVERSITATIS MISKOLCINENSIS, Miskolc University Press, pp. 285–301.
- Lencsés Katalin – Paál Zoltán: Több vagy jobb minőségű tájékoztatás a befektetési termékek piacán? Az Európai PRIIPS szabályozás státusza és kihívásai. Biztosítás és Kockázat, II. évfolyam 3. szám, pp. 12–29. <https://doi.org/10.18530/bk.2015.3.12>
- Lencsés Katalin: Bevezetés az új európai biztosítási értékesítési (IDD) irányelvbe. Biztosítás és Kockázat, III. évfolyam 2. szám, pp. 16–31. <https://doi.org/10.18530/bk.2016.2.16>
- Nicholas Paul – Richard Groly (1991): EC Insurance Law. European Practice Library. Cameron Markby Hewitt, p. 11.
- dr. Szedlák Katalin Viktória: A biztosítási tevékenységről szóló 2014. évi LXXXVIII. törvény bemutatása a Szolvencia II. tükrében. Biztosítás és Kockázat, II. évfolyam 1. szám, pp. 12–19.
- Dr. Szikora Péter Pál: Az elektronikus közvetítés szabályozására kiadott MNB-ajánlás háttere és hatása. Biztosítás és Kockázat, III. évfolyam 3. szám, pp. 58–78. <https://doi.org/10.18530/bk.2016.3.58>
- Turcziné Pálos Anna: Alkuzsi minőség biztosítva. Biztosítás és Kockázat, III. évfolyam 2. szám, pp. 80–88. <https://doi.org/10.18530/bk.2016.2.80>
- Ujváriné Antal Edit: Az egységes belső biztosítási piacra vonatkozó közösségi jog átvételének szervezeti és anyagi jogi kérdései. In Fazekas Judit – Asztalos Zsófia – Sós Gabriella (szerk.) (2003): Csatlakozás-Jogközelítés. Az acquis communautaire adaptálása a magyar jog- és intézményrendszerbe. KJK KERSZÖV Budapest, VIII. fejezet, pp. 227–285.
- Ujváriné Antal Edit: A biztosítási szerződési jog változásai az európai jogfejlődés áramában. Európai Tükör, XV. évfolyam 10. szám, pp. 37–52. http://ec.europa.eu/justice/contract/insurance/index_en.htm (letöltve: 2018.01.12.)
- <https://www.uibk.ac.at/zivilrecht/forschung/evip/restatement/sprachfassungen/peicl-hun.pdf> (letöltve: 2018.03.02.)
- <http://insuranceblog.hu/a-magyar-nemzeti-bank-allasfoglalasban-ertelmezte-hogy-a-biztositasi-torveny-kivetelszabalya-alapjan-a-biztositasi-alkuszk-milyen-ertekezesi-szituacioban-tekinthetnek-el-piacelemzesi-kotelezettseg/> (letöltve: 2018.03.12.)
- http://alk.mnb.hu/data/cms2151213/allasfogl_biztkozv_100423_1.pdf (letöltve: 2018.03.13.)
- [http://alk.mnb.hu/data/cms2453567/tmpF4EE.tmp\(14406028\).pdf](http://alk.mnb.hu/data/cms2453567/tmpF4EE.tmp(14406028).pdf) (letöltve: 2018.03.13.)
- <http://mabiszkonferencia.hu/downloads/2017/Piaci-%C3%A9s-szab%C3%A1lyoz%C3%B3i-trendek.pdf> (letöltve: 2018.03.13.)

BIG DATA IS COMING – ARE YOU READY? INSURANCE PRINCIPLE AND ACTUARIES IN THE AGE OF FINTECH

Esko Kivisaari (Deputy Managing Director, Finance Finland, Vice President, Actuarial Association of Europe)

ÖSSZEFOGLALÓ

Jelen cikk azt vizsgálja meg, hogy a biztosítás alapelve, a kockázatközösségbe történő szervezés a Big Data korszakában vajon még mindig érvényes alapelv-e. A konklúzió az, hogy mivel a kimenet a valószínűségi számításra épül, továbbra is van terepe a biztosításnak. Az aktuáriusoknak és a kockázatelbírálóknak jobb eszközeik vannak az árak és a kockázatok előrevetítésére, így a biztosítási alapelvek továbbra is szolgálni fogják a kockázatkezelést a társadalomban.

SUMMARY

The article looks at whether the insurance principle, i.e. pooling of risks, will still be operational in the age of Big Data. It concludes that as outcomes will still remain stochastic there will continue to be room for insurance. Actuaries and underwriters will have better tools to forecast and price the risks and the insurance principle will continue to serve societies in managing risks.

Kulcsszavak: Big Data, Fintech, biztosítás

Keywords: Big Data, Fintech, insurance

JEL: G22, O33

DOI: 10.18530/BK.2018.2.60

<http://dx.doi.org/1018530/BK.2018.2.60>

Insurance is based on the idea of pooling of risks: everyone in the insured pool pays a modest premium so that the unlucky ones in the pool encountering a loss will be compensated. Risks accepted into the pool must be uncertain. It must be possible to quantify their extent and probability. Providing that the risks are (at least to a large extent) uncorrelated the law of large numbers makes the pool manageable – the larger the pool the less the losses vary around the average. An additional concern in the management of the pool is to take care of moral hazard – members of the pool should take care to manage their risks responsibly. Especially they should not be able to benefit from the pool at the expense of other members through their own actions (or inactions).

Through all the history of insurance insurers have used all possible tools to manage insured pools as well as possible. Initially this has meant that insured risks are analysed and differentiated into separate categories based on their riskiness. This has made it possible to set an as fair as possible premium to each risk. Insurance in its voluntary form does not contain inappropriate cross subsidies from one member of the pool to another member (It needs to be noted that in compulsory or social insurance such cross subsidies are possible – and also when the use of gender as a tariff factor became forbidden in the EU also voluntary insurance has more cross subsidies than before).

The risks in the pool are monitored even when they are already in the pool. This plays a role when insurers calculate their technical provisions that show how much assets they need to have in order to cover their risk position. In the extreme a member of the pool can become too risky and will be excluded from the pool (although legislation often has strict limitations for this exclusion).

It has been said in some occasions that the emergence of fintech and especially the phenomenon of Big Data with developing data analytics will make insurance obsolete. This is based on the idea that with new tools it will become possible to forecast the future so minutely that there is no room for uncertainty and no role for insurance. While it is true that many new challenges to the insurance principle are emerging with Big Data we feel the insurance principle is alive and well for the foreseeable future. Some key issues are discussed in the sequel.

Big Data denotes the idea that the exponentially increasing amount of digitally stored data creates a radically new world. In addition to the volume of data the concept includes the advances in the following areas:

- veracity (meaning data quality needs to be checked and biases, distortions and noise should be cleaned),
- variability (data comes from many sources and is often less structured), and
- velocity (due to Moore's law it is possible to use increasingly sophisticated methods to analyse data, with the cost going down).

It can already now be said that the possibilities involved in this development present insurers revolutionary new tools to manage insured pools. Traditionally actuaries have used simple proxies (like age, gender, address, smoker/non-smoker) to differentiate

risks into different tariff classes. If however the insurer would today know a person's shopping habits for ten years, what this person buys from the pharmacy, how often this person goes to the gym etc., one could (at least in theory) say it is unnecessary to know the age or gender of this person. It needs to be said that today's analytical knowledge is catastrophically lacking in this area: there is a huge lack of understanding the causality of certain data leading to different outcomes.

It needs to be added that the revolution is not only about the volume of data but also very much of velocity: in earlier times even when there was data exact methods would have used too much computing power, leading to the use of inexact/proxy methods. Also in earlier times data was a very expensive resource meaning it made a lot of sense to create simpler proxies.

We'll start this analysis from the idea of a "perfect" world. In an ideal world we would have complete information and our analytical tools would make perfect predictions of the future. Would we be able to say exactly when a house burns, when two vehicles crash or when a person contracts a disease or dies? No, we would still only have probabilities, albeit more exact ones than today, of what will happen. We would still not be omniscient and omnipotent gods knowing in advance how things turn out.

The insurance principle would be a stronger, not a weaker tool to manage our destinies.

We would certainly be able to know the probabilities better. We would be able to differentiate insured risks into more exact categories. We would be able to set fairer premiums for the risks. But we would still need to pool the risks to benefit from the stabilising effect of the law of large numbers. The insurance principle would be a stronger, not a weaker tool to manage our destinies.

One of the main problems in utilising the possibilities is our lack of proficiency in data analytics. One of the main dangers and challenges is our limited understanding of different causalities. From huge amounts of data we can find many interesting correlations between different things. Correlation means two things happening more or less together. But correlation does not mean one can deduce an outcome. To forecast one needs causality, i.e. the knowledge of something leading to another. It is extremely dangerous to misinterpret correlations as causalities. Without advances in data analytics we cannot make good use of the new possibilities.

Insurance is always based on modelling the reality (model can here also be called an algorithm). These models are always imperfect. With increasing amounts of data it will be increasingly difficult to make certain that the models created will reflect the reality correctly. The danger – connected heavily to what is said on correlation and causality – is that the models might only be adapted to the available data with no predictive power to situations not included in this data. Big Data will make increasingly complicated models possible with an increasing need to make certain the models have some real sense.

Traditional understanding in insurance is that the information asymmetry benefits the customer. With this we mean that the customer always knows more of his/her si-

tuation compared to what the insurer knows. This situation might be overturned with the emergence of big data – the insurer with huge amounts of data and advanced analytical capabilities might be in a fundamentally better position vis-à-vis the customer. This is a threat if this leads to insurers misusing this situation to the detriment of the customer. In the extreme insurers will be able to segment risks into many more categories than what is possible today, with some risks becoming uninsurable. It is unclear how much regulatory attention this might need in the future.

As a conclusion we feel the insurance principle will retain its applicability also with the emergence of Big Data. Big Data will create possibilities and challenges to its application but generally there are more possibilities than threats. In the increasingly complicated and interrelated world of tomorrow there will be an increased need for pooling of risks and better techniques available to make this pooling possible.

The emergence of Big Data creates a radically new landscape. Such paradigm shifts have occurred earlier. Laplace presented scientific advances with the famous quote "*Je n'avais pas besoin de cette hypothèse-là*" (referring to God). During the time of the Soviet Union some Russian scientists said that stochastics is only a science needed before full communism where all things will be certain. From the 1980's, advances in genetics and sequencing of the human genome have generated thoughts of full certainty of human life. The insurance principle has easily survived these challenges and will do so in the age of Big Data.

VAN ÚJ A BIG DATA ALATT? NAPJAINK LEGNÉPSZERŰBB IT-S HÍVÓSZAVA CSAK EGY LE- HETŐSÉG ARRA, HOGY AZ INFORMATIKUSOK ELADJÁK MAGU- KAT, VAGY VALÓDI ÚJDONSÁG?

Csicsman József (matematikus, cégvezető, Új Calculus Számítógép-alkalmazási Bt.)

ÖSSZEFOGLALÓ

A digitális technológia fejlődése előre nem látható méretű adatok tárolását és elemzését teszi lehetővé. Rohamosan nő a keletkező adatok mennyisége, és egyre inkább csökken azok feldolgozottsági szintje. Míg a hagyományos összeírás (survey) típusú adatállományok elemzési lehetőségei is folyamatosan nőnek, mindenki csak az automatikusan keletkező adatállományok, a Big Data feldolgozásáról beszél.

Igazi projektet indítani, pályázatot nyerni csak ennek a szónak, illetve a hozzá szorosan kapcsolódó Data Science fogalomnak a használatával lehet.

Nagyméretű adatállományok feldolgozásában szerzett, sokéves gyakorlat után írásomban kísérletet teszek az új ismeretek összefoglalására és a fogalmak közérthetővé tételére. Már megvalósult gyakorlati példák bemutatásával ismertetem a lehetőségek sokaságát. Olvasható lesz néhány gondolat arról, hogy a hagyományos többváltozós elemzési módszerek hogyan értelmezhetőek Big Data környezetben, illetve egy valós biztosítási probléma felvázolásával mutatom be, hogy a probléma már jelen van a biztosítási szakmában is.

SUMMARY

The revolution of digital technology provides the opportunity to store and analyse huge datasets, and we have to face the problem, that the amount of data grows rapidly while the level of data processing decrease. Since the analysis of ordinary Survey datasets became more popular, everyone focuses on handling large amount of automatically generated "Big Data".

The fact is, that the chances are minimised to win a tender, or even launching a project in this specific area, unless Big Data being mentioned.

Throughout the years of gaining experience on analysing large datasets, I will attempt to summarize the knowledge and new ideas about the relevant issues, which I will try to make more understandable through actual practical examples. You may read thoughts and ideas about how Multivariate Analysis methods can be applied in Big Data environment, and I also would like to present you a real problem about how does it affect the Insurance sector.

Kulcsszavak: összeírás típusú adatok, adatelemzési technológiák, automatikusan keletkező adatok, közösségi médiák, szenzoros adatgyűjtések, Big Data, Data Science

Keywords: Survey Datasets, Data Analysis Technologies, Automatically Generated Data, Social Media, Sensor Data Collection, Big Data, Data Science

JEL: G22, O33

DOI: 10.18530/BK.2018.2.64

<http://dx.doi.org/1018530/BK.2018.2.64>

Bevezetés

Természetesen a feltett kérdésre nincs kompetenciám válaszolni, de a több mint 4 évtizedes, nagy adatállományok feldolgozásával és elemzésével eltöltött szakmai múltam tapasztalatai az alábbi cikk gondolataihoz vezettek.

Az elektronikus számítógépek megkonstruálása idején is azért volt szükség az új technológiára, mert nagyméretű adatokon igen nagy számításigényű feladatokat kellett végrehajtani, amit emberi erővel már nagyon költséges volt megoldani. Mondhatjuk tehát, hogy az első lőelem táblák (a tüzereknek kiadott táblázatok, az ágyúk beállításáról a célzáshoz) elkészítésekor is Big Data feladatot oldottak meg a fejlesztők.

A nagyméretű adatállományok és azok speciális adatfeldolgozási technológiája az elmúlt ötven év folyamatosan fejlődő feladatai a pénzügyi szektorban. A biztosítók sem működhetnének, ha nem lenne elegendően nagy az ügyfelek száma, és a megnövekedett ügyfélszámhoz nem tartozna megfelelő adminisztratív adatkezelő, az operatív munkát és elemzési feladatokat támogató szoftverkörnyezet. Mégis mi történt a 2000-es évek elején, hogy a Big Data fogalom bevezetésével sikerült felhívni a felhasználók figyelmét az adatelemzési feladatok fontosságára?

A technológiák fejlődése egyre nagyobb méretű adatok feldolgozását teszi lehetővé, napjainkra már nem az adat mérete, hanem a nagyméretű adatok értelmes feldolgozása jelent problémát. Tehát amikor a Big Data feladról beszélünk, akkor elsősorban technológiai kihívásra kell gondolnunk.

Van-e, lesz-e és alkalmazható-e megfelelő algoritmus nagyméretű adatállományaink feldolgozásához akkor, amikor az adatok növekedése exponenciális, és egyre kevesebb részét dolgozzuk fel meglévő adatainknak.

Számomra az a legnagyobb újdonság a Big Datában – szemben az összeírás típusú hagyományos adatok feldolgozásával –, hogy ebben az esetben tőlünk függetlenül, előzetes specifikációk nélkül, sokszor automatikusan keletkeznek adatok, és új technológiákat kell kidolgozni az adatok kezelésére, értelmezésére és az adatból szerzett információk kigyűjtésére.

Az IBM szakértői becslés alapján arra jutottak, hogy napjainkban két évente megduplázódik az összes adatmennyiség, vagyis huszonnégy hónap alatt annyi adat termelődik, mint a történelemben előtte összesen.

Egyértelmű tehát, hogy az információs és kommunikációs technológia fejlődésének következtében hatalmas mennyiségű adat jön létre, amelyek kihasználatlansága az adattudósok számára pazarlásnak tűnik.

A Big Data névuma azonban nemcsak az adatok számosságában rejlik, hanem elsősorban a közösségi média és a mobiltelefonok szolgáltatásainak széles körű terjedése miatt azok változó természetében is. Igen sok technológiai lehetőség is adódik a különféle szenzorok (automatikus érzékelők, melyek digitalizált mérési eredményeket rögzítenek) révén keletkezett adatokkal. Az így keletkező adatok kezelése és értelmezése is a hagyományos adatkezeléstől merőben eltérő, új feladat.

Noha napjaink technikai fejlettsége egyre inkább lehetővé teszi e hatalmas adatmennyiség összegyűjtését, feldolgozását, tárolását és rendszerezését, egy hagyományos adatelemző számára mégis nehézséget jelent a módszertanok alkalmazása nagyméretű adathalmazon. A témakör bemutatása után megkísérlem összefoglalni, hogy az adatelemzési módszertanoknál milyen változásokat hozhat a Big Data.

Írásom végén biztosítós mintafeladatokon keresztül vázolom, hogy az új technológia milyen új technológiai feladatokat és lehetőségeket teremt.

Ki tud több V-t kitalálni?

Amikor Big Datáról hallunk vagy olvasunk, a téma marketingesei a V betűket használják.

A Big Data definíciója az Oxford-szótárak szerint: „Extrém nagy adathalmazok, amelyek számításigényes analizálása során mintázatokat, trendeket és összefüggéseket lehet feltárni különösen az emberi viselkedés és interakciók terén.”

A legtöbb számítógép-alkalmazó számára ismert MS EXCEL-ben már a magyarországi népesség adatainak kezelése is Big Data probléma.

A Wikipédián a következő olvasható: „A Big Data olyan nagy és komplex adathalmazok összessége, amelyek kezelése hagyományos adatbázis-kezelő eszközökkel nem lehetséges.”

A legtöbb számítógép-alkalmazó számára ismert MS EXCEL-ben már a magyarországi népesség adatainak kezelése is Big Data probléma.

Klasszikusan tehát a következő három fogalommal jellemezhető a Big Data (ezt az angol elnevezések kezdőbetűit alkalmazva 3V-definíciónak is szokták nevezni):

1. **Mennyiség (volume).** Nehéz meghatározni, hogy mennyire nagy ez az adatmennyiség, abban azonban mindenki egyetért, hogy amit ma soknak tartunk, az holnapra még több lesz.
2. **Változatosság (variety).** A Big Data-állományok típusukat, strukturáltságukat tekintve nagyon különbözőek, és számos forrásból származnak.

a. Ebbe az adatkörbe tartoznak a szenzorok által érzékelt és az okoseszközök adatai, illetve a közösségi hálózatok által generált „lenyomatok”, vagyis minden olyan információ, amely valamilyen emberi tevékenység vagy eszköz által nyomot hagy az interneten (számítógépeken).

b. Ilyenek például az SMS-ek, a tweetek, a hipertextek, a geolokalizációs információk, az audio- és videofájlok, a klikkek, a log fájlok, a tranzakciók és az érzékelők adatai stb.

3. **Sebesség (velocity).** Groves [2013]¹ megfogalmazásával élve a Big Data élő adat, szemben a survey-típusú felvételek tervezett adataival.² A hatalmas adatállományok létrejöttének sebessége elsősorban az adatok „élő” jellege miatt növekszik, hiszen a folyamatosan keletkező adatok szüntelenül áramlanak. Ezzel párhuzamosan gyorsul feldolgozásuk és értelmezésük sebessége is.

A 3V-definíció túl a szakirodalom említést tesz más (ugyancsak V betűvel kezdődő) jellemzőkről is, amelyek közül a hivatalos statisztika szempontjából az adatok **valóságtartalma** (veracity) kiemelt fontosságú. E kifejezés arra utal, hogy az adatok mennyire jó minőségűek, milyen mértékben tükrözik a valóságot.

A Big Data definiálásának szempontjából további fontos jellemzők még: a **változékonyság** (variability), a **megjelenítés, vizualizáció** (visualization), az **értékes, felhasználható eredmény** (value), az **érvényesség** (validity), valamint az **illékonyság, azaz az érvényesség hossza** (volatility).

A jó marketinges ma már akár 27 V-t is fel tud sorolni, igaz, nem minden esetben sikerül tartalmat is rendelni a V betűhöz.

A Big Data-taxonómia

A Big Data-forrásokat több rendszerező elv szerint csoportosíthatjuk. Az adatok keletkezésük szerint három nagy csoportba sorolhatók.³

– Az **emberi eredetű adatok** kategóriája az emberi tapasztalatok szubjektív rekordjait takarja, amelyeket korábban könyvek, művészeti alkotások, majd fotók, videók és audioeszközök tároltak, és amelyek napjainkban csaknem mindig digitálisan (személyi számítógépeken, a közösségi hálón) keletkeznek. E típusba tartoznak a Facebook-kommentek, a lájkok és a posztok, a tweetek, a blogok, a vlogok, a személyes dokumentumok, a közösségi képmegosztókra (Pinterestre, Instagramra, Youtube-ra) feltett képek, videók, az interneten lefuttatott keresések, a mobiltelefonon küldött üzenetek és az e-mailek is.

– A **folyamateredetű adatok** közé a különböző (elsősorban az üzleti) folyamatok során keletkező adatokat soroljuk. Ezek jól strukturált, jellemzően RDBMS (relational database management system – relációs adatbázis-kezelő rendszer) adatok vagy metaadatok. Egy típusukat a nyilvántartások adatai alkotják, melyek tipikusan állami intézmények (például a közhivatalok) által fenntartott források adatai, de idetartoznak az elektronikus

egészségügyi nyilvántartások, az orvosi rekordok, a kórházi látogatások nyilvántartása, a biztosítási nyilvántartások, a banki vagy részvényadatok, a vállalkozások üzleti adatai is (ha az utóbbiakról nyilvántartás vezetését jogszabály írja elő). A folyamateredetű adatok másik csoportját a tranzakciós adatok adják; ezek közös jellemzője, hogy két entitás közötti tranzakcióból származnak. Ilyenek például a kereskedelmi tranzakciók (például az internetes vásárlások), a bank- és hitelkártya-tranzakciók, valamint az e-kereskedelem adatai (ideértve a mobilkészülékről indított tranzakciókat is) stb.

– *A gépek által előállított adatokat* klasszikusan a hangzatos Internet of Things (a dolgok internete) néven emlegetik. Idetartoznak a fix és mozgó szenzoros adatok, valamint a log fájlok. Definícióját tekintve a szenzoros adatokból származó információköteg nem más, mint a fizikai világ eseményeit rögzítő és mérő érzékelők milliárdjainak adatai. Ahogy egyre több érzékelő kerül a világban bevezetésre és aktiválásra, úgy nő az ilyen jellegű adatok volumene is. Mindent összevetve, ennek az adattípusnak a mennyisége növekszik a leggyorsabban. Szenzoros adatoknak tekinthetjük például a háztartási eszközök érzékelőinek, az időjárás- vagy a légszennyezettség-érzékelőknek, a műholdképeknek, a forgalomfigyelőknek/webkameráknak az adatait; a nyomkövető eszközös adatok közé pedig például a mobiltelefonok útvonal-/követési és a földrajzi helyzetre vonatkozó (például GPS) adatok sorolhatók. A log fájlok a számítógépek működése során, szöveges (text) formában létrehozott, rendszereseményekről szóló ún. naplóbejegyzések.

Adatgyűjtés és a Big Data⁴

Hagyományos megközelítés, avagy a top-down paradigma. A hivatalos statisztika általános gyakorlata szerint egy adatfelvétel előtt elsőként azt kell meghatározni, hogy milyen információkra van szükségünk, és ehhez előre kigondolt lekérdezéseket fogalmazunk meg.

Majd a következő lépéseket hajtjuk végre:

1. adatgyűjtés-tervezés,
2. adatgyűjtés,
3. adat-előkészítés,
4. adatelemzés,
5. információkinyerés az adatbázisból/a felállított hipotézis igazolása vagy cáfolata.

A top-down paradigma lényege, hogy az adatgyűjtés megtervezése során az elemzési cél(ok) meghatározásán van a hangsúly.

Big Data-megközelítés, avagy a bottom-up paradigma. A Big Data-paradigma esetében az előzőhöz képest egészen más logikát kell követnünk. Mivel itt nincs szükség az adatgyűjtés tradicionális értelemben vett megtervezésére (hiszen az adatok már megvannak, pontosabban mindenütt ott vannak), felborul a klasszikus sorrend.

A tervezés helyett ilyenkor magával az

1. adat(be)gyűjtéssel indítunk, ezt követi az
2. az adat-előkészítés,
3. az adatfeltárás (ami többnyire korrelációk keresését jelenti),
4. az algoritmusok testre szabása (elsősorban skálázható algoritmusok választása aggregálás kerülésével), végül
5. új tudás felfedezése/és az eredmények validálása (heurisztikus [mintakereső] technológiák használata az előrejelzésekhez/bebecslésekhez).

E megközelítés esetében a hangsúly a hozzáférhető adatok felfedezésén, vagyis olyan információértékek keresésén van, amelyeket ezekből mások még nem nyertek ki. Nyilvánvalóan ez a logika inkább az adattudósok (Data Scientists) által vizsgált problémákra kínál megoldást, akiket sokkal inkább a „Mi történik?” kérdés érdekel, mint a „Miért?” és a „Hogyan?”. E speciális jellemzők miatt a Big Data integrálása a hivatalos statisztikába egyáltalán nem megy gördülékenyen.

A Big Data alkalmazási területei

Bankok

A számtalan forrásból szerzett hatalmas adatmennyiséggel szembe kell nézniük a bankoknak. A nagy adathalmazok kezelésére új módszerek szükségesek. Fontos, hogy az ügyfelek igényeit megértsük, és növeljük az elégedettségi szintjüket, továbbá minimalizálni kell a kockázatot. Nagy adatmennyiség által pontos következtetéseket vonhatunk le, ehhez mindig naprakész analízis szükséges.

Különösen a netes bankolás, a mobilok használata generál olyan információkat, melyek szinte korlátlan lehetőséget kínálnak az ügyfelek szegmentációjában, a gazdaságosság szempontjából vizsgált jó és rossz termékek elemzésében. A bankok a piaci verseny diktálta követelmények hatására egyre inkább kiépítik az új típusú bankolások feltételeit, melyek használatával igen sok információ összegyűlik a felhasználóról.

A csalások felderítésének feladatainál is segítség a szociális hálókból keletkezett adatok (pl. Facebook) elemzése. Azzal, hogy a szociális hálókból tárolt adatok nyilvánosak, mód van arra, hogy a „csaló” partner kapcsolatait kizárjuk, vagy nagyobb figyelemmel kísérjük, elkerülve az ismételt károkozás esélyét.

Oktatás

Napjainkban már a közoktatásban és különösen a felsőoktatásban digitális eszközrendszerek állnak rendelkezésre. Az elektronikus naplók segítségével követhetik a szülők gyermekeik iskolai előmenetelét. Pedagógusok, akiknek betekintésük van az adatokba, nagy behatással bírnak az iskolarendszerekre, diákokra és a tantervekre is. Big Data segítségével azonosítani tudják azokat a diákokat, akiknek másfajta oktatási rendszerre, külön odafigyelésre van szükségük, hogy követni lehessen kellő intenzitású fejlődésüket. Lehetőség nyílik jobb oktatási rendszer kialakítására, továbbá a tanárok és igazgatók támogatására.

A felsőoktatás rendszerei, a Neptun, a Coospace, a Moodle stb. igen sok adat elemzését teszik lehetővé. A személyes adatok védelmére való hivatkozás miatt nem igazán történik érdemi elemzési munka. Diplomamunkákban és doktori értekezésekben látunk igen hasznos példákat arra, hogy miképpen segíthetné az oktatási munkát, illetve az oktatási munka hatékonyságának mérését a tárolt adatok elemzése. Természetesen új probléma is felmerül a GPRS hatályba lépésével. Át kell gondolni, hogy milyen anonimizálási eljárások bevezetése után lehet folytatni a sokszor el sem kezdett adatelemzést.

Közigazgatás

Az államigazgatás hagyományosan használja az elsősorban adatgyűjtés-típusú nagyméretű adatállományokat. A definíciók szerint például egy népszámlálás nem Big Data feladat, de az ott kidolgozott technológiák sokszor egy az egyben áttehetők az új típusú feladatok megoldásához.

A társadalomkutatási feladatokban is óriási lehetőséget nyújtanak az automatikusan keletkezett adatok. Még a hagyományos adataink elemzésére sem volt elegendő kapacitás, mikor megjelentek a „végtelen” méretű új adatforrások.⁵

A közigazgatási egységek a megfelelő Big Data-analízissel jelentős előnyre tehetnek szert akár a hasznosságszámításokban, ügynökségek szervezésében, forgalomirányításban vagy a bűncselekmények megakadályozásában. Jelentős haszonnal párosul a nagy adatállományok elemzése, de az átláthatóság és a magánélet kérdéseinek határait nem lépheti túl.

Élő gyakorlat a NAV területén a gazdálkodó szervezetek kiválasztása az adóellenőrzésre.

Egészségügy és sportanalitika

Napjaink leggyorsabban fejlődő alkalmazási területei az élettudományok. A digitális adatgyűjtési lehetőségek műszaki fejlődése sokkal gyorsabb, mint az azokra kidolgozott elemzési technológiák.

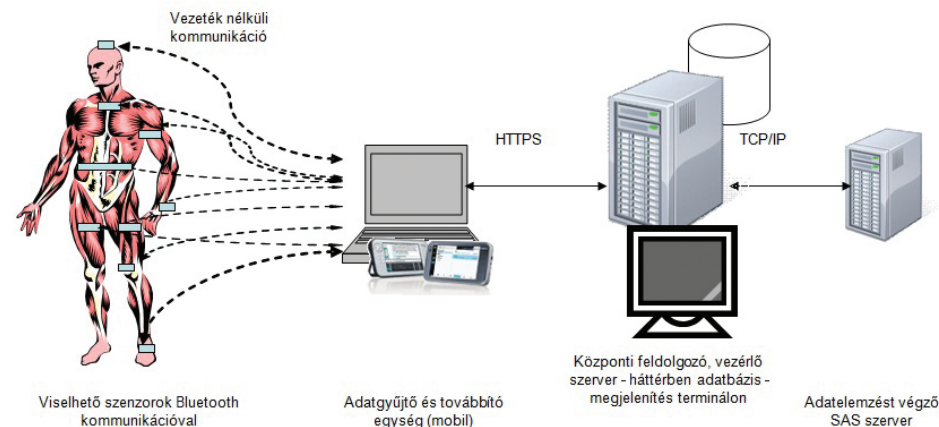
Egy orvos vagy edző sokszor fél a sok műszaki és informatikai újdonságtól. Nem pontosan érti, hogy az új és nem ritkán igen drága technológia miképpen segíti alapfeladatait. Tudják, hogy a fejlődés nem áll meg, használni kell az új eszközöket, de igen fontos az orvosok szakmai tudása is, azok nélkül a technológusok eredményei nem érnek sokat.

Egy konkrét mintaalkalmazás bemutatásával szemléltetem az új technológiák lehetőségeit. Elsősorban rehabilitációs és ortopédiai feladatok segítésére vettünk részt céggel egy kutatásban, ahol ún. fizioszenzorok segítségével kíséreltük meg segíteni az ortopédiai problémákkal született gyermekek gyógyítását. Elsősorban a gyógytornászok munkájának támogatására használták a módszert annak ellenőrzésére, hogy a választott terápiák segítik-e az izmok fejlesztését.

A rehabilitációs területen – például egy agyvérzésen átesett beteg esetében – a műszer olyan izomaktivitást is mér, melyet az ember már nem érzékel, így nem egy betegnél, folytatva a gyógytornász által alkalmazott terápiákat, korábban bénultnak tűnt testrészeket lehetett újra aktivizálni.

Az adatgyűjtés és feldolgozás sematikus folyamatát az 1. sz. ábra mutatja be.

1. sz. ábra: Izomaktivásra vonatkozó adatgyűjtés és feldolgozás sematikus ábrája

Forrás: saját szerkesztés

A páciensen elhelyezett szenzorok folyamatosan mérik az egyes izmok mozgására gerjesztett elektromos impulzusokat. Már a szenzor vezérlője digitalizálja az adatokat, és Bluetooth kommunikációval küldi akár másodpercenként egymillió mérés adatát a mobil számítógépre. Újabb speciális program küldi biztonságos adatátviteli csatornán az adatsomagokba (blobokba) szervezett adatokat a felhőbe, a központi adattárolást biztosító szerverre. A szerveren hagyományos adatbázisba töltjük az adatokat, pontosan azonosítva a mérést végző és a mért személy azonosítóját, a mérés idejét, a mérési protokollt (a szenzorok felrakásának orvosok által diktált előírásait) és így tovább.

A tárolt adatok elemzését a SAS szoftverrel végezzük. A vizsgáló orvos végfelhasználói alkalmazással követheti a mért adatok grafikus ábráját, hangolhatja a mérés lépésközeit (milyen periódusonként kerüljön az ábrára az adat), illetve meghatározza a mélyebb adatelemzésre kiválasztott mérési intervallumot.

játékos munkájának intenzitását, a különböző irányokban való elfordulását, a gyorsulását. Excel állományban tárolt adatok állnak rendelkezésre a különböző időpontban végzett vizsgálatokról. A mérkőzésekről is végtelen sok információ áll rendelkezésre, a jó és a rossz passzokról, a futási intenzitásról, a gól előtti akciókról. A mérkőzésen részt vett sportolók közszereplők, így az ott gyűjtött adatok nyilvánosak.

Miközben az edző arra keres választ, hogy kit állítson a lehetőleg győztes csapatba, az elemzőnek strukturális problémája van. Miképpen lehet összekapcsolni az edzések, a pszichológiai vizsgálatok és a mérkőzések adatait? Az objektumaink száma alacsony, csapatonként maximum 30 játékos van, a mérésünk száma igen sok. Hogyan hat az edzés a mérkőzés idejére, pontosabban hány edzés adatát használhatjuk fel? A mérkőzés előtt mennyi idővel kell elvégezni a pszichikai vizsgálatot? Mit kezdjünk az összegyűjtött több száz adattal? Már Magyarországon is itt vannak az élvonalbeli csapatoknál a technológiák, egyetemi hallgatóimmal keresünk technikákat az adatok megfelelő elemzésére és a csapatok összeállításának segítésére, miközben tudjuk, hogy a sport mégis csak játék, és a bekövetkező események legalább 50 százalékban véletlenszerűek abban az esetben, ha azonos szintű csapatok mérik össze tudásukat.

Gyártás

Big Datával felfegyverkezve betekintést nyerhetünk a gyártás minőségébe, optimalizálhatjuk a bevételt, és minimalizálhatjuk a veszteséget. Olyan tudásra tehetünk szert, amely fontos ahhoz, hogy talpon maradjunk a mai versengő piaci környezetben. Egyre több gyártó foglalkozik analitikával, ezzel is elősegítve, hogy helyes, gyors és agilis döntéseket hozhassanak.

Az EU-s környezetvédelmi előírások és az Energetikai törvény kötelezte a nagyfogyasztókat arra, hogy kialakítsák és folyamatosan ellenőrizzék energiefelhasználásukat. Magától értetődő, hogy szenzoros adatgyűjtésekkel segítjük a folyamatok mérését. Az egészségügyhöz hasonlóan gyorsan eljutunk a mért adatok grafikus ábrázolásához, de a görbék másodlagos elemzése még nagy kihívás. Fontos lenne például a riasztás egy betört ablak esetén elszökő hőmennyiségről, a várható energia becslése a szolgáltatókkal való áralkuhoz, illetve segítség az Energiatörvény előírásainak auditálásához.

Kereskedelem

A piackutatás és a vevővel való kapcsolat elemzésének során is hatalmas adatokat kell feldolgozni és kiértékelni. A kereskedők hasznos tudást szerezhetnek a vásárlók igényeiről, a tranzakciók lebonyolításáról, és tippeket kaphatnak az üzletük fellendítésére is.

Érdekes feladat az egérmozgások elemzésével a hirdetési csalogók felderítése.

Egy hotel energiefelhasználásának becslésekor rendelkezésre állnak a fogyasztási szenzorokkal mért múltbéli adatok, átvehető az OMSZ-tól a várható időjárási előrejelzések, illetve a marketingesek is tudhatják, hogy a jövő hónapban milyen lesz a szobák foglaltsága, hány rendezvény lesz a hónapban. A különböző adatforrások integrálása után becsülhető a következő hónap fogyasztása, ami valós haszonnal bír, mivel a szolgáltató akkor is büntet, ha többet, és akkor is, ha kevesebbet fogyasztunk.

Természetesen egy hotel energetikusa nem képes a sokfajta technológia integrálására. Fejlesztőink ún. Dashboard alkalmazást készítettek, mely olvassa az energetikai szenzorok adatait negyedóránként, átveszi az OMSZ adatait elektronikusan, megkapja a foglaltságot és a várható rendezvények Excel tábláit, és javaslatot tesz a következő hónap energiaigényére.

A Big Data és az adatelemzés kapcsolata: Ki a Data Scientist?

Napjaink egyik legdivatosabb munkaköre a Data Scientist (adattudós, adatelemző-kutató), aki ismeri a Big Data eszköztudományt, és tudást hoz létre a tárolt adatok elemzésével. A Data Scientist képes a Big Data technológiákkal keletkező adatok kiaknázására. Ezek az emberek nem alkotnak homogén halmazt, a legkülönbözőbb területekről érkeznek.

Napjaink egyik legdivatosabb munkaköre a Data Scientist, aki ismeri a Big Data eszköztudományt, és tudást hoz létre a tárolt adatok elemzésével.

Milyen eszköztudománya van a Data Scientistnek, és hogyan viszonyulnak ezek a módszerek a hagyományos adatelemzési módszertanokhoz?

Az olvasó számára ismert lehet Dr. Kovács Erzsébet tankönyve.⁶ A továbbiakban a könyv tematikájának megfelelően teszünk kísérletet a javasolt módszertanok használatára a Big Data világában.

Leíró és feltáró adatelemzés

A többváltozós adatelemzés alapja az „adat”, ami a számítógépes elemzés érdekében **mátrixba** rendezett. Szokásos elrendezése szerint sorokban találjuk a megfigyeléseket, és az oszlopok tartalmazzák a megfigyeléseken mért változókat. A Big Data feladatoknál a legnagyobb előkészítő munka a különböző adatforrásokból szerzett adatok rendezése. A gyakran hallott Hadoop technológia éppen arra ad módszertant, hogy a legkülönbözőbb forrásokból származó nagyméretű adatokat össze tudjuk rendezni.

A változók jellemzőinek feltárása mellett gyakran nem tudhatjuk a megfigyelt változók értékészletét. A folyamatosan keletkező új adatok újabb és újabb értékeket is keletkeztethetnek. Megfontolást érdemel a hiányzó adatok pótlása, a kilógó egyedek feltárása, mivel van adat. Elég könnyű a válasz abban az értelemben, hogy a hiányzó adatokat egyszerűen kiszűrjük az elemzés előkészítő szakaszában.

Külön kutatást igényel, hogy hol van a többváltozós elemzések mérethatára. A számítógépek már igen gyorsak, így valószínű nem a számítási idő a szűk keresztmetszet a nagyméretű adatok elemzésekor.

Sokkal inkább lehet gond az, hogy a mai gépek 64 bites adatokkal tudnak dolgozni, ami általában elegendő, de ezt a méretet kellően nagy számok esetén gyorsan kinőjük, illetve a 12 decimális jegy gyakran kevés a megfelelő pontosság elérésére. Speciális esetekben léteznek algoritmusok a nagyméretű számok aritmetikai problémáinak megoldására, illetve egyre inkább fejlődik a párhuzamos programozás technikája, de ezek a megoldások extra módon megnövelik a feladat elvégzéséhez szükséges kapacitásokat.

Nagyméretű feladatainkat gyakran csak egy mintán tudjuk végrehajtani és annak eredményeként következtetni a teljes sokaságra.

A változók mérési skálája

Nominális skálán mérünk, ha csak megkülönböztetést jeleznek a számok vagy a betűk. Ilyenkor általában nem is egyértelmű, hogy egy-egy kategóriát mivel jelölünk. Különösen a szöveges adatforrásoknál kell sokat dolgozni az egyes szavak egységes kategóriákba rendezésével.

Ritkán mondhatjuk el, hogy a Big Data adatforrása **ordinális skálán** mérhető, azaz rendezhető.

Intervallum skálán mért adatok között már eltérést is számolunk és értelmezünk. Az intervallum hossza a két megfigyelés közötti eltérést tükrözi.

Különösen a szenzoros adatgyűjtésből származó adatoknál kell sokat foglalkozni azzal, hogy a mért adatból miképpen lehet érték adatot képezni. Gyakran akár másodpercenként is milliós nagyságrendű adat áll rendelkezésre. Milyen szakaszokra érdemes mintát venni az adatból? A gyűjtött adat inkább függvényekkel írható le, és sokkal inkább a függvény tulajdonságaival jellemezhető. Például adott intervallumban kiszámolt görbe alatti terület lesz a mérés alapja, többek között a kifejtett erő mértékét így határozhatjuk meg fizioszenzoros adatgyűjtésnél.

Megváltozik a **leíró statisztikák** értelmezése is. Az előző példát követve az orvosok különböző mérőszámokat várnak el egy mozgás intenzitásának és periodicitásának jellemzésére, illetve a különböző időpontokban mért adatok eltérése lesz a fontos információ.

Kategóriák és keresztábrák elemzése

A hagyományos keresztábrák is jól jellemezhetik a Big Data sokaságot, viszont igen gyakran be kell vezetni az időt mint új dimenziót. Táblázataink egy percre, órára vagy hónapra vonatkozóan adnak majd megfelelő információkat. Nehéz a hagyományos adattárház technológiákhoz hasonlóan megállítani az időt, mivel méréseink általában folytonosak.

Többváltozós regressziószámítás

Többváltozós lineáris regressziós modellt írunk fel akkor, ha több független magyarázó változó lineáris kombinációjával becsüljük a magyarázni kívánt y változót.

Ha a változók számához képest elegendően sok mérésünk van, akkor az objektumok számának növelése nem hoz új információt, azaz elegendő egy megfelelő minta kiválasztása egyenletesen vagy véletlenszerűen az elemzendő adatállományból. Az eredmények validálása és tesztelése igen fontos és folyamatosan elvégzendő feladat. Félő, hogy az új adatok az

idő függvényében, valamilyen ok miatt egészen másképp viselkednek, mint a múlt adatai.

Természetesen igen fontos, hogy teljesüljenek a regressziószámítás használatának feltételei, mely kritériumok teljesítése nagy objektumszámnál igen nehézkes is lehet. A túlságosan nagyméretű feladatoknál ebben az esetben is gondot jelent a futási idő és a számítási aritmetika mértéke. Félő, hogy az adatok túlcsoportulása miatt hibás eredményeket kaphatunk.

Logisztikus regresszió

Bár a logisztikus regresszió a lineárishoz hasonló algoritmusokkal oldható meg, kevesebb feltétel meglétét követeli a független változóktól. Megállapításaim hasonlóak a lineáris regresszióhoz.

Pénzügyi alkalmazásoknál vigyázni kell a mintavételezés technikájára, mert előfordulhat, hogy mintánkban például már nem lesz elegendő mértékű negatív esemény, és a modellezés nem fog sikerülni. Tapasztalati képlet, hogy egy százalék alatti negatív esemény alatt nem működik az eljárás, a jó modellezéshez legalább 10 százalékra van szükség.

Faktorelemzés

Faktorelemzést célszerű alkalmazni, ha a mért/vizsgált változók között erős lineáris kapcsolatot tételezünk fel. Ilyenkor a faktorelemzéssel hatékonyan valósítható meg a változók információtartalmának sűrítése. Az alkalmazás előfeltétele, hogy elegendően sok objektumunk/megfigyelésünk legyen a változók számához képest (azaz az adattáblában legalább ötször több sor legyen, mint oszlop). Ilyenkor a megfigyelések számának további növelése már nem pontosítja érdemben az eredményeket.

Diszkriminancia elemzés

A diszkriminancia analízis jó módszertan lehetne a nagyméretű adatállományunk csoportosítására, sőt, jó lenne, ha könnyen megtalálnánk egy ismeretlen sokaságot szétválasztó változót. A gond a módszertan alkalmazásánál éppen az előzetes feltételek teljesülése. Nehezen dönthető el, hogy

- a változók többváltozós normális eloszlást követnek, és
- minden csoportnak azonos a kovariancia mátrixa.

Sokdimenziós skálázás

Ez a módszertan igen hasznos a változók számának csökkentésében úgy, hogy az objektumok közötti távolság ne változzon. Amikor azt állítom, hogy a skálázás nem lesz a Big Data-felhasználó gyakran használt módszere, akkor az igen nagy pontosságot igénylő számításokra gondolok.

A neurális háló módszertanának különleges helyzete

Elsősorban a Credit Scoring feladatoknál használtuk, konkurens algoritmusként a bináris fa és a logisztikus regresszió mellett a neurális hálókat. Jó tíz évvel ezelőtt kritizáltuk a módszertan adatfüggősége és az eredmények nehéz értelmezése miatt, viszont sok esetben a neurális háló jobb modellt adott, mint a másik két eszköz.

Napjainkban, a Big Data világában éppen az adatoktól való függőségét emelik ki pozitív tulajdonságként. Ismét népszerű a mesterséges intelligencia fogalma, és ott jolly joker lett a neurális háló, amely az egyre növekvő adatok körét fel tudja dolgozni, igaz, nem ritkán eltérő eredménnyel. Az esetek 70-80 százalékát jól becsüli a módszertan, a maradékot pedig mindenképpen egyedi módszerekkel kell kezelni.

A Big Data kezelésének szoftveres háttere

Biztosítási ajánlatok a roaming területre való belépéskor

Már Magyarországon is élő alkalmazás, mikor az országot mobiltelefonnal elhagyó utas biztosítási ajánlatot kap. Az elfelejtett utasbiztosítás esetében hálásak lehetünk az ajánlattevőknek, de semmiképpen sem vesszük a figyelmeztetést zaklatásnak, ellentétben a telefonos megkeresésekkel. Az ajánlattétel mögött tipikus Big Data feladat van, melynek végrehajtásán sok partnernek kell közösen dolgozni.

Már Magyarországon is élő Big Data alkalmazás, mikor az országot mobiltelefonnal elhagyó utas biztosítási ajánlatot kap.

1. A cellainformációk szerint a mobilszolgáltató érzékeli, hogy valaki elhagyja az országot. Ez nem jelent extra feladatot, megszokott üzenet, mikor az országhatár elhagyásakor SMS-t kapunk a roaming feltételekről. Már csak azt kell kimódolni, hogy ezzel az SMS-sel egy időben a biztosító is kapjon jelzést, hogy milyen telefonszám birtokában hagyta el az utas Magyarországot.
2. Ellenőrizni kell, hogy az utasnak van-e már utasbiztosítása. Természetesen, ha van ilyen, különösen saját társaságunknál, akkor nem küldhetünk ajánlatot.
3. Ha nincs megkötött biztosítás, akkor attól függően, hogy az utas partnere vagy sem a biztosítónknak, konstruálunk ajánlatot, és küldjük el azt.
4. Ha van jó Fintech/Insurtech alkalmazásunk, azaz van szerződéskötési applikációnk, akkor már csak az üzletet kell realizálni, mely az esetek döntő százalékában emberi beavatkozás nélkül megtörténhet.

A Big Data technológia hatása a biztosítókra. Az önvezető autók elterjedése ^{7 8}

Napjaink legintenzívebb kutatása a gépjárműiparban az önvezető autók területén folyik. Az országutakon elhelyezett jeladók és a már hagyományos GPS-navigáció alapján az okosautó elvezet a kívánt célba, mint ahogyan azt a 4-es metró teszi a budapesti mindennapokban. Ma már érthető, hogyan készülhet olyan szoftver és azt kiszolgáló hardver környezet, mely a feladatot megoldhatóvá teszi.

A számítógépek méretének csökkentése és a hálózati megoldások új generációja

gyakorlati lehetőséget ad a feladatra néhány éven belül, tehát a biztosítóknak is fel kell készülniük az új kihívásokra.

A technológiai fejlődés csökkenti vagy növeli a gépjármű-biztosítások kockázatát és díját?

Az önvezető autózás biztosan csökkenti a kockázatot, viszont a gépjárművek értéke, így a kártérítési díjak emelkedni fognak. Azzal, hogy az önvezető technológia soha nem lesz kizárólagos, gondolhat-e az okosautó a partnerek nem várt viselkedésére? Lesznek-e elég fejlettek a szoftverek, hogy kiszűrjék az összes nem várt eseményt, melyet egy gyakorlott sofőr reflexe kiküszöböl? A lakosság körében mindig lesz igény hagyományos és hibrid megoldásokra.

Hogyan érjük el, hogy a biztosító megtartsa szerepét, ne vegyék át azt a technológiai fejlődést kihasználó autógyártók, és a bekövetkező károkat ne a számukra megfelelő szervizbe irányítsák? A szabályozásnak és a biztosítási iparnak a hagyományos és önvezető technológia együttélésére kell felkészülnie, nem csak átmeneti időre.

Már a mai autók is rendelkeznek mindenféle okos, Front-assist környezetfigyelő rendszerekkel (városivészfék-funkció, gyalogosfelismerés, automatikus követésitávlóság-tartás (radarral), sávtartó asszisztens, parkolóasszisztens 3.0, környezeti kamera (area view), gumibroncs-ellenőrzés, másodlagos ütközésselkerülés, fáradságfelismerés stb.). Miképpen fogja a biztosító szponzorálni az ilyen eszközök meglétét a díjakban?

Végül érdekes és még nyitott kérdések az új technológiák elterjedésekor:

1. Ki rendelkezik majd biztosítással? A gyártó? Ki írja alá a szerződést?
2. A baleset elszenvetői/okozói egyeztetnek, fotó és kárbejelentő lap készül, vagy az
3. egész úton felvett képanyagot használják?
4. A baleset helyén rendőri helyszínelés, jegyzőkönyv készül, vagy az önvezető autó megáll, és hívja a rendőrrobotot?

Befejező gondolatként: engem személyesen örömmel tölt el, hogy a nagyméretű adatállományok elemzésének reneszánsza van a Big Data elterjedésével. Legyen is így a jövőben, de ne feledjük, hogy a technológiák ismeretéhez nagy tudású programozóra és az adatok elemzéséhez megfelelő matematikai ismeretekkel és szakmai tudással is rendelkező szakértőre lesz szükség. Míg a jó programozóknak szilárdabb matematikai alapokra, statisztikai ismeretekre, az üzleti-biztosítási területen pedig az informatikai problémák megoldásához való nagyobb toleranciára van szükségük.

Akkor lesznek sikeres eredményeink a Big Data és a Data Science területén, ha a különböző szakterületek képviselői együtt tudnak dolgozni, és eltűnnek a napjaink szigorú projektmenedzsmentjében felállított falak. Ha nem értjük meg a másik fél problémáját, megoldási nehézségeit, és csak az adminisztrációs feladatok teljesítésére koncentrálnak, talán teljesülnek a projektek, de nem lesz igazi sikerélményünk.

HIVATKOZÁSOK

¹P. Groves – B. Kayyali – D. Knott – S. Van Kuiken (McKinsey Quarterly): The 'big data' revolution in healthcare
2013 - pharmatalents.es

²PJH. Daas – MJ. Puts – B. Buelens: Big data as a source for official statistics
- Journal of Official ..., 2015 - degruyter.com

³B. Buelens – P. Daas – J. Burger – M. Puts: Selectivity of Big data
URL [http://www ...](http://www...), 2014 - pdfs.semanticscholar.org

⁴Giczi J. – Szőke K.: Hivatalos statisztika és a Big Data
STATISZTIKAI SZEMLE, 2017 - real.mtak.hu

⁵Ságvári B.: Társadalomtudomány a Big Data korában
STATISZTIKAI SZEMLE, 2017 - real.mtak.hu

⁶http://etananyag.ttk.elte.hu/FiLeS/downloads/14_KOVACS_E_Tobbvalt_adatelemzes.pdf
URL [http://www ...](http://www...), 2014 - pdfs.semanticscholar.org

⁷Beleznai Endre: Technológiai változások hatása a gépjármű-biztosításra
Gépjármű- és Lakossági Vagyonbiztosítási Igazgatóság, Generali Biztosító

⁸Dr. Kovács Erzsébet – Trinh Anh Tuan: Önvezető autók és a biztosítás
Corvinus-Generali Akadémia III.
2018. április 19.

IRODALOMJEGYZÉK

Peter Groves – Basel Kayyali – David Knott – Steve Van Kuiken (McKinsey Quarterly): The 'big data' revolution in healthcare
https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/industries/healthcare%20systems%20and%20services/our%20insights/the%20big%20data%20revolution%20in%20us%20health%20care/the_big_data_revolution_in_healthcare.ashx

Letöltés ideje: 2018. 05. 14.
2013 - pharmatalents.es

PJH. Daas – MJ. Puts – B. Buelens: Big data as a source for official statistics
https://www.researchgate.net/publication/281558593_Big_Data_as_a_Source_for_Official_Statistics

Letöltés: 2018. 05. 14.

- Journal of Official, 2015 - degruyter.com

B. Buelens – P. Daas – J. Burger – M. Puts: Selectivity of Big data
https://www.researchgate.net/publication/261436243_Selectivity_of_Big_data
letöltés: 2018. 05. 14

Giczi Johanna – Szőke Katalin: Hivatalos statisztika és a Big Data
STATISZTIKAI SZEMLE, 2017 - real.mtak.hu

<https://doi.org/10.20311/stat2017.05.hu0461>

Ságvári Bence: Társadalomtudomány a Big Data korában
STATISZTIKAI SZEMLE, 2017 - real.mtak.hu

https://www.researchgate.net/profile/Bence_Sagvari/publication/317713050_Tarsadalomtudomany_a_Big_Data_koraban/links/597f7f77a6fdcc1a9acc111/Tarsadalomtudomany-a-Big-Data-koraban.pdf

Letöltés ideje: 2018. 05.04

<https://doi.org/10.20311/stat2017.05.hu0491>

Kovács Erzsébet: Többváltozós adatelemzés

http://etananyag.ttk.elte.hu/FiLeS/downloads/14_KOVACS_E_Tobbvalt_adatelemzes.pdf

Letöltés ideje: 2018.05.14.

Szabó Dániel: Adatbányászat a biztosítási szektorban

Biztosítás és Kockázat, 2015. december

http://www.mabisz.hu/images/stories/docs/biztositas-es-kockazat/2_4/biztositas-es-kockazat-2-efv-4-szam-5-cikk.pdf Letöltés: 2018.05.14.

<https://doi.org/10.18530/bk.2015.4.62>

Bulcsú Fajsz – László Cser – Tamás Fehér: Business Value in an Ocean of Data: Data Mining from a User Perspective, Kindle Edition

<https://www.amazon.com/Business-Value-Ocean-Data-Perspective-ebook/dp/B07323J5N7>

Letöltés ideje: 2018. 05.04.

A BLOCKCHAIN TECHNOLÓGIA HATÁSA A BIZTOSÍTÁSI PIACRA

Kadocsa Ferenc, ferenc.kadocsa@evk.hu

ÖSSZEFOGLALÓ

A cikk célja, hogy feltárja azon lehetőségeket, melyeket a blockchain technológia nyújthat a biztosítási piac számára. A technológiai háttér rövid ismertetése után öt olyan terület kerül bemutatásra, ahol gyakorlati haszna is lehet a blockchain alkalmazásának: a „Know your customer” rendszerek, indexált biztosítási termékek, árazási stratégiák optimalizálása, a hatékonyság növelése a csalások felderítésében és megelőzésében, továbbá nyitás a fejlődő országok felé. A már megvalósult üzleti ötletek után megemlítsük a jelenleg még létező nehezítő tényezőket, mint például a skálázhatóság, biztonságosság vagy a jogi környezethez való alkalmazkodóképesség.

SUMMARY

The objective of the article is to explore the opportunities of the blockchain technology for the insurance market. After a short introduction of the technological background, the five main fields are discussed, in which the players of the insurance industry will be able to capitalise on the technological advancement. Namely, these fields are the „Know your customer” systems, index-based insurance products, pricing optimization, prevention of fraud and theft and the business growth in developing countries. At last, the biggest constraints are mentioned, such as the scalability, security and the adaptability for the legal environment.

Kulcsszavak: blockchain, innováció, biztosítás

Keywords: blockchain, innovation, insurance

JEL: G22, O33

DOI: 10.18530/BK.2018.2.82

<http://dx.doi.org/1018530/BK.2017.2.82>

Világunkban általános trend manapság, hogy egy időben léteznek nagy múltra visszatekintő, tradicionálisan jól jövedelmező iparágak, ugyanakkor megjelennek diszruptívnak¹ nevezett új technológiai megoldások. Az ilyen megoldások közé sorolhatjuk napjainkban a mesterséges intelligenciát, az Internet of Things-t, a virtuális valóságot vagy éppen a blockchain technológiát. Jellemző, hogy mind a hagyományosan működő iparágaknak, mind az újító erejű technológiai megoldásoknak vannak nagy tudással rendelkező szakértői. Ha a biztosítási piacot vesszük alapul, mint hagyományosan működő iparágat, akkor biztosak lehetünk abban, hogy a jelenlegi keretek közt működve, a technológiai környezetnek megfelelően a profitábilis vállalatok meghatározó hányada rendelkezik elégséges összesített szellemi erőforrással ahhoz, hogy a jövedelmezőségüket továbbra is fenn tudják tartani. A kihívás számukra az, ha olyan új technológia jelenik meg a piacon, mely megoldás mögött a látens fogyasztói igényt nem fedezték fel korábban, azonban erre a technológiára építve megszületnek olyan üzleti megoldások is, melyek következtében versenyhátrányba kerülnek. A másik oldalról a technológia világrajtét véghez vivő szakértők számára a legnagyobb kihívás az, hogy az általában informatikai tudásukat le tudják fordítani üzleti nyelvre, valós üzleti hatással rendelkező megoldásokat tudjanak megjeleníteni.

A cikk célja, hogy hidat képezzen a technológia és az üzleti élet között, felvázolja, hogy milyen lehetséges utakon keresztül aknázható ki a blockchainben rejlő potenciál a biztosítási piac számára.

Mi is az a blockchain?

A blockchaint szokták még elosztott főkönyvi technológiaként is emlegetni (DLT = distributed ledger technology). Röviden összefoglalva: egy olyan főkönyvi számlatömről beszélhetünk, melynek működése teljesen decentralizált, nem lehet utólag belenyúlni a benne lévő adatokba vagy megváltoztatni őket, és gyakorlatilag bármilyen formátumú adatot tartalmazhatnak. Egy adathalmazt tartalmazó „számlát” nevezünk blokknak, mely tartalmazhatja valakinek az anyakönyvi kivonatát, egy pénzügyi tranzakciót vagy éppen adásvételi szerződést. Az így „blokkosított” adatokból képződik egy csak erre az adathalmazra és blokkra jellemző kód, mely rákerül az adott blokk végére és az azt követő blokk elejére is. Ezáltal van biztosítva a blokkok láncolata, és ezért is nevezik blockchainnek.

A blokkláncoknak informatikai szempontból van néhány nagyon fontos tulajdonságuk, jelen cikk témáját tekintve a négy legrelevánsabb jellemző a decentralizáltság, megmásíthatatlanság, automatizáltság és anonimitás.

Ahogy az elosztott jelző sugallja is, a blokklánc alapvetően **decentralizált**. Ez azt jelenti, hogy egy adott blokkláncban részt vevők saját hardverrendszerük pontosan tartalmazza az adott láncban szereplő összes blokkot, annál sem többet, sem kevesebbet, tehát nincs az egész rendszer mögött egy szerverszoba, hanem mindenki erőforrás alapon teszi hozzá a saját hardverét. Így amellett, hogy minden résztvevő rendelkezik az összes adathalmazzal, az is fontos tulajdonsága, hogy a blokklánc szabályrendszerét (melyet a lánc létrehozásakor fektettek le, és

ennek ismeretében lehet csatlakozni a lánchoz) egyoldalúan senki nem változtathatja meg. A lánc működését befolyásoló szabályokat kizárólag konszenzussal lehet megváltoztatni, viszont amennyiben a résztvevők 51 százaléka szeretné ezt, úgy a lánc kettészakad, és onnantól kezdve két külön úton folytatódik.

A blokkokat jelölő kódoknak köszönhetően nincs reális esély arra, hogy utólag bármelyik blokkjának tartalmába bele lehessen nyúlni, megváltoztatni vagy törölni azt. Egyszerűen túl nagy kapacitást és ebből kifolyólag költséget is jelent, ha valaki ezzel próbálkozna, valamint amennyiben ez sikerülne, onnantól kezdve bomlana az egész láncolat, mivel a kódok teljesen egymásra épülnek. Amennyiben pedig egy blokk törlésre kerülne, minimális erőfeszítéssel pótolni lehetne egy bármely másik résztvevő által használt hardverről. Mindebből fakadóan tekinthető úgy, hogy ami egyszer bekerült a láncolatba, az onnantól kezdve **megmásíthatatlan**.

Tovább növelheti a blokkláncok biztonságosságát a különböző technológiai innovációkon alapuló rejtjelezés. A blockchainen keresztül megvalósítható, hogy tudatosan lehessen egymásnak „üzeneteket” küldeni, egymással tranzakciókat lefolytatni úgy, hogy azt a tranzakcióban részt vevő feleken kívül bárki is látná. Amennyiben a lánc alapszabályai úgy vannak rögzítve, elérhető akár teljes körű **anonimitás** is.

Az egyik blokkláncra épülő technológiai alkalmazásnak köszönhetően pedig okos szerződéseket is létre lehet hozni, melyek biztosíthatják, hogy valós időben, **automatikusan** bizonyos szabályok szerint köttessenek szerződések. Amennyiben a szabályrendszer úgy van meghatározva, elérhető, hogy amennyiben az egyik résztvevő „magatartása” (általán generált adathalmaz) bizonyos paraméterek szerint megváltozik, úgy automatikusan könyvelődjön egy erre választ adó blokk, szerződés. Természetesen ezen rendszer alapfeltétele, hogy minden adathalmaz az előre kijelölt programkód szerint legyen könyvelve.

Mindezekon kívül fontos még szót ejteni arról, hogy az adott blokklánc publikus vagy privát módon működik-e. Amennyiben egy adott résztvevő alakítja ki a szabályokat, és nem feltétlenül szabad a csatlakozás a blokkláncba, úgy privát blokkláncról beszélhetünk. Amennyiben a blokkláncba bárki csatlakozhat, aki az aktuális szabályokat elfogadja, úgy publikus láncról van szó. Fontos még, hogy amíg a privátnál a „tulajdonos” bármikor egyoldalúan megváltoztathatja az alapszabályokat, a publikusnál ez a már korábban említett konszenzusos döntéshozatal útján történhet csak meg.

A blockchain technológia hatása a biztosítói piacra elméleti szinten

Általánosságban megállapítható, hogy a blockchain technológiának elsősorban azokon a területeken van létjogosultsága, ahol a tevékenységben részt vevők száma magas, a földrajzi elhelyezkedésük jelentősen különböző, és ezáltal különböző szabályozási eljárások alá esnek, valamint, ha magas kockázatot jelent az adatok manipulációja. Nem meglepő módon a biztosítási piac is több területen alkalmazhatja a már meglévő technológiát, és a cél, hogy ebben a szerkezeti egységben elméleti szinten ezek a területek feltárásra kerüljenek.

1. Know your customer (KYC) rendszerek

Egy biztosítóvállalat szemszögéből figyelve megállapítható, hogy első körben a folyamatok optimalizálhatóságát fogja érinteni a technológiai újítás. A biztosítási folyamatnál például szóba kerülhet az úgynevezett „Know your Customer” (KYC) rendszerek létrehozása, melyek egy blokkláncra épülve a fogyasztók legfontosabb adatait, igazolványait, egészségi állapotát (egészségügyi szolgáltató által verifikált adatok alapján) stb. tartalmazhatják. Így a biztosítás kötésénél a fogyasztónak nem kell semmilyen dokumentumot benyújtania, ez a vállalat részéről is sokkal kevesebb manuális munkát jelent. Az anonimitásnak köszönhetően az is biztosítható, hogy a tevékenység közvetlen érintettjei lássák csak aktuálisan egymás blokkjait.

2. Indexált biztosítási termékek

Amennyiben olyan szabályrendszerek lennének működésbe helyezve, melyek segítik, hogy az okos szerződések előre meghatározott változók mentén életbe léphessenek, úgy elősegíthető, hogy az adminisztratív munkakörökből fakadó költségek csökkenjenek, és ezzel párhuzamosan a fogyasztói elégedettség és lojalitás is növelhető. Ha például egy olyan régiót veszünk figyelembe, ahol kalkulálható eséllyel vannak kitéve a mezőgazdasági területek az időjárásnak, úgy elképzelhető olyan termékek kialakítása, amelyek különböző statisztikai adatbázisokhoz vannak rendelve, és példának okáért 30 csapadékmentes nap után azonnal kártérítést fizetnek a biztosítást követő fogyasztó számára. Mindezt teljesen automatizáltan, onnantól kezdve, hogy a fogyasztó szerződött ügyfele lett a biztosítóvállalatnak, még dokumentummal sem kell igazolnia a kár megtörténtét.

3. Árazási stratégia optimalizálása

Bár nem feltétlen a közeljövőben és nem kizárólag a blockchainnek köszönhetően, de várhatóan az árazási stratégiák is javíthatók lesznek. Abban az esetben, ha a biztosító fél folyamatosan hozzáférne a biztosítottjai magatartását jelző eszközökhöz, szoftverekhez, jobban fel tudná mérni a kockázatokat, és ehhez tudná igazítani az árakat is.

Bár nem feltétlen a közeljövőben és nem kizárólag a blockchainnek köszönhetően, de várhatóan az árazási stratégiák is javíthatók lesznek.

Azon felül, hogy ez a megoldás megkívánja az egyéni viselkedést mérő szoftverek fejlődését (és e mögött az IoT-t), a blockchain is nagy szerepet vállalhat az üzleti megoldások tökéletesítésében az információ áramlásának megkönnyítése és az okos szerződések jóvoltából. Egy életbiztosítás esetében például, ha a biztosító dinamikusan tudná vizsgálni a fogyasztó okosórája által monitorozott adatokat – mint alvással töltött órák száma,

pulzus, edzéssel töltött percek száma –, akkor folyamatosan igazítani lehetne az árakat. Ezáltal nemcsak a biztosító jutna több adathoz, de a fogyasztó is nagy valószínűséggel jobban megbízna a szerződésben, mivel úgy érezhetné, hogy ha „többet tesz” a saját egészsége érdekében, akkor a pénzbeli kötelezettsége is alacsonyabb lesz.

4. Hatékonyság növelése a csalások felderítésében és megelőzésében

A biztosítási csalások nem új keletű jelenségek a világban, ez ellen küzdenek az összes biztosítási szerződés 5-10 százalékában a biztosítók, egyrészt időráfordítást, másrészt pedig addicionális költségeket okozva ezzel a vállalatok számára. Annak érdekében, hogy akár preventív jelleggel ki lehessen küszöbölni az ilyen jellegű visszaéléseket, egy iparágakon átívelő megoldással lehet implementálni, melyhez segítséget nyújt a blockchain technológia.

- A technológiának köszönhetően külső résztvevőkkel lehet validáltatni a termékek különböző dokumentumait, melyek igazolhatják a tulajdonosát, származási helyet és idejét, addigi kereskedését vagy különböző dokumentumok hitelességét (például orvosi jelentések a balesetbiztosítások esetében).

- A rendfenntartási szerverekhez hozzáférve lehetne ellenőrizni az ügyfelek személyazonosságát, hogy valóban büntetlen előélettel rendelkeznek-e, vagy éppen, hogy követtek-e el kisebb horderejű szabálytalanságokat. Egy gépjármű-biztosítás esetén hasznos lehet a biztosító számára, ha minimális idő alatt le tudja hívni a potenciális ügyfél adatait, és láthatja, hogy hányszor büntették meg például gyorsshajtásért. Mindezt úgy, hogy az ügyfélnek nem kell semmilyen online vagy offline csatornán keresztül különböző dokumentumokért folyamodnia, és utána a biztosítónak nem kell azt ellenőriztetnie.

- Mindezekon kívül természetesen az is fontos velejárója a blockchain technológiának, hogy minden esetben feltünteti a bekövetkezett tranzakciók, szerződések valós dátumát és idejét, így könnyen utánkövethető például a különböző dokumentumok kiállításának pontos ideje és ezzel párhuzamosan a biztosítások megkötésének ideje is.

Ezen elméleti használati lehetőségnél meg kell említeni, hogy már némiképpen túlmutat a biztosítói piacon, mivel inkább egy sokszereplős, iparágakon és gazdasági szférákon átívelő együttműködést kíván meg, valamint figyelemmel kell lenni a folyamatosan szigorodó adatvédelmi szabályozásra is.

5. Fejlődő országok felé nyitás

A blockchain technológia adottságait és képességeit kihasználva elérhetővé válhatnak olyan országok is a biztosításokat tekintve, melyek eddig alacsony penetrációval rendelkeztek, kiváltképpen az olyan fejlődő országok, melyeknél nem elég jól kiépült a jelenlegi pénzügyi rendszer. Ezekben az országokban rendszerint mindenféle pénzügyi szolgáltatásnak gátat szab a tény, hogy sok embernek nincsen bejelentett otthona, esetleg még az anyakönyvi kivonata sem áll feltétlen rendelkezésére.

A technológiának köszönhetően a személyek azonosításához nincs feltétlenül szükség személyi azonosító igazolványokra, a láncokhoz különböző, az egyének eszközeihez kapcsolódó személyes információk alapján is hozzá lehet rendelni az egyéneket különböző biztosításokhoz. Tekintve, hogy a mobiltelefon-penetráció rohamosan növekszik az elmaradottabb országokban is (pl.: Afrika az MFS Hub és a forradalmár M-PESA jóvoltából), már nem elképzelhetetlen, hogy több száz kilométer távolságból egy telefon segítségével megköttesen egy biztosítási szerződés. Egy korábbi példa alapján itt figyelembe lehet venni olyan biztosítási kárrendezéseket, amikor az okosszerződéseken keresztül automatikusan történik a kifizetés a különböző statisztikai honlapok adatainak lekérdezése által, tekintettel arra, hogy az itt élő emberek jelentős százaléka a mezőgazdaságban dolgozik.

A biztosítók értékláncát számba véve elsősorban a termékfejlesztés területén figyelhető meg a lehetőségek megjelenése.

Összességében látható, hogy elméleti szinten a biztosítók értékláncát számba véve elsősorban a termékfejlesztés (indexált termékek, árazás) területén figyelhető meg a lehetőségek megjelenése. Emellett az értékláncot összekötő folyamatok (csalás megelőzése és felderítése) és az ügyfélélmény (KYC rendszerek) azok a legfontosabb egységek, ahol a blockchain jótékony hatását képes lehet a későbbiekben kifejteni.

Blockchain technológián alapuló biztosítási piacon megjelent megoldások

1. A KYC típusú létező megoldások

A **Tradle** nevű startup, mely 2017-ben elnyerte az Év Európai Blockchain Alapú Cége díjat, valamint a japán FinTech Summit legkiválóbb startup díját is, úttörőnek számít a fogyasztók adatainak blockchain-alapú rendszeren való tárolásában, verifikálásában, továbbításában és frissítésében. Céljuk, hogy mind regionálisan, mind globálisan a szabályozókkal folyamatosan együttműködve alakítsák ki platformjukat, melyet iparágakon átívelően kívánnak értékesíteni elsősorban a pénzügyi és biztosítási szektorban. Ezzel ígéretük szerint csökkentik a biztosítók adminisztratív költségeit, és felgyorsítják a fogyasztói utat. Bizonyítandó, hogy nem csak a startupok előtt áll nyitva a kapu a blockchain technológia lehetőségeinek kihasználására, jó példa az **IBM**, akik a technológiára épülő többféle megoldást fejlesztenek vállalati együttműködésekben keresztül. 2018 januárjában készült el az első fázisú outputja, amelyet közösen fejlesztettek olyan vállalatokkal, mint a Deutsche Bank, HSBC, Mitsubishi UFJ Financial Group és a Treasuries of Cargill. Ebből az együttműködésből is kitűnik, hogy az ilyen megoldások gyakorlatilag egy ökoszisztémát képesek kialakítani, ugyanakkor az is, hogy nem kizárólag a biztosítási piacnak nyújtanak reális alternatívát ügyféladataik menedzselésére, ellenben a biztosítók ugyanúgy profitálhatnak belőle.

2. Indexált termékek

Az egyik első blockchain technológiára építő biztosítás az *Etherisc* portfóliójában jelent meg, melynek keretén belül a repülőgépjáratok késése esetén kínál azonnali fizetést az ügyfeleknek. Olyannyira gyorsan tudja ezt lebonyolítani, hogy a hivatalos vállalás szerint már a leszálláskor a fogyasztó számlájára kerülhet a kifizetés összege. Ebben az esetben a kifizetés nem az ügyfél kárbejelentése után történik, hanem az Etherisc központi adatbázisokhoz indexálja a termékét, ennek köszönhetően abban a pillanatban, hogy egy járat az Ethereum rendszerben (a blockchain egy típusa, mely képes okosszerződések lebonyolítására) megadott időtartamnál többet késik, a programkód automatikusan okosszerződések keresztül elutalja a kompenzációt. Ennek mintájára jött létre az *AXA Fizzy* is, mely szinte teljes mértékben ezzel megegyező biztosítást ajánl fogyasztói számára. A szolgáltatásuk 2018-tól az egész világra ki van terjesztve.

3. Hatékonyság növelése a csalások felderítésében és megelőzésében

Ezen a területen található jelenleg is a legtöbb létező üzleti megoldás, amely nem tekinthető véletlennek, figyelembe véve, hogy a technológia alapvetően éppen arra irányul, hogy az egyes folyamatok dokumentációja hiteles legyen, ennek verifikációja nem egy szereplő feladata, hanem a láncban részt vevőké (vagy a szabályok szerint kialakított résztvevőké privát lánc esetén), és ezután az egyes dokumentumok (adathalmazok) gyakorlatilag megmásíthatatlanok lesznek.

A *BlockVerify* elsősorban a kiskereskedelemben, alapvetően négy területen nyújt csalást megelőző és felderítő jellegű információt, ez a négy terület a luxuscikkek, gyémántok, elektronikai eszközök és a gyógyszeripar. A vállalat biztosítja, hogy a partnervállalatok a rendszeren keresztül képesek figyelemmel követni az őket érintő ellátási láncot, és így azonosítható, ha egy termék hamisított, nem az eredeti származási helyéről érkezik, lopott vagy éppen hamis tranzakciók is megjelentek az addigi útja során. A 2015-ben alakult *Everledger* is a csalások felderítésében játszik szerepet, elsősorban bankoknak és biztosítóknak teremtve ezzel értéket. Különlegességük, hogy egyszerre építenek a privát és publikus blockchain technológiára, így ki tudják aknázni a privátban rejlő magas biztonsági faktort és ezzel egy időben a publikus láncokra jellemző innovativitást, köszönhetően annak, hogy azokhoz bárki csatlakozhat. A *BeToken* és *WeTrust* együttműködése pedig egy rövid távú ingatlanbérleti biztosítás kialakításán dolgozik, melynek keretében a technológiára építve könnyebben képesek segítséget nyújtani a lakáskiadóknak abban, hogy döntést tudjanak hozni a potenciális bérlőkkel kapcsolatban.

4. Nyitás a fejlődő országok felé

Ebben a kategóriában is az *Etherisc* volt az első, aki a mezőgazdasági szektorban dolgozók számára nyújtott biztosítást, mely egyszerre tölti be az indexált termék funkcióját, és kínál megoldást a fejlődő országokban, kifejezetten pénzügyi rendszerben élők számára. Az egyes időjárási eseményekhez rögzítve indítja a kifizetéseket, melyek alapvetően alacsonyabb ösz-

szegűek, így egy nagy pénzügyi szolgáltatónak nem biztos, hogy megérné belépni egy ilyen piacra, és kialakítani a pénzügyi rendszert, viszont a blockchain technológiának és az ezekben az országokban tapasztalható mobiltelefon-penetrációnak köszönhetően alacsonyabb költség-vonattal alakítható ki a kívánt ügyfélkör.

5. B3i – felfedezni a blockchainben rejlő lehetőségeket a biztosítói piac számára

A 2016 decemberében alakult *B3i*, azaz Blockchain Insurance Industry Initiative, egy biztosítókat és viszontbiztosítókat magában foglaló globális konzorcium, melynek víziója, hogy olyan ökoszisztémát alakítson ki, melynek következtében kialakulnak majd a következő innovatív termékek és szolgáltatások a blockchain technológiára építve. A 15 alapító tag összesen a világ bruttó biztosítási díjbevételeinek több mint 50 százalékát tudhatja magáénak, köztük olyan vállalatok, mint az Aegon, Swiss Re, Liberty Mutual, Generali vagy Allianz. Céljuk, hogy a biztosítói és viszontbiztosítói piacon nem egymással versenyezve, hanem együttműködve találják meg azokat a megoldásokat, amelyekre hosszú távú stratégiájukat építhetik majd, és mind a vállalat, mind a fogyasztók számára értéket tudnak teremteni. Tekintve, hogy a blockchain technológia akkor éri meg igazán, ha minél több érintettje van egy tevékenységnek, nem meglepő, hogy az első megoldásuk egy természeti katasztrófákra szóló biztosítás. Egy ilyen viszontbiztosítás általában rengeteg papírmunkát igényel, akár több mint 30 résztvevője is lehet egy-egy ügyletnek, országonként eltérő szabályozásoknak is ki lehet téve, és a kifizetések gyakran késhetnek a különböző devizák miatt. Ígéretük szerint ezzel a blockchain-alapú megoldással, mellyel egy „helyen”, azaz láncon tudják tárolni az összes dokumentumot – legyen szó szerződésekről vagy tranzakciókról –, valamint az okosszerződéseknek köszönhetően automatikus ügyintézés is el tudnak érni, így akár 30 százalékát is meg tudják spórolni a jelenlegi adminisztratív költségeknek.

A blockchain használatát övező feltételek és kihívások

Annak ellenére, hogy a biztosítási piacon és más iparágakban is megjelentek blockchain-alapú üzleti megoldások, nem állíthatjuk, hogy a technológia már most készen áll arra, hogy az egész értékláncot felforgassa, és teljesen kiiktassa a manapság többnyire különböző szervereken futó informatikai háttérrendszereket. Mint minden innovációnak, egyelőre a blockchainnek is megvannak a gyermekbetegségei.

Az egyik ilyen feltétel, mely jelenleg még nem teljes mértékben tud megvalósulni, a technológia *skálázhatósága*. Alapvetően a blockchain úgy lett kitalálva, hogy tízpercenként keletkezessen egy újabb blokk (bitcoin esete), persze ahogy a technológia is fejlődik, már vannak olyan láncok, melyek másodpercenként 7 blokkot képesek lekönyvelni, azonban még ez is bőven elmarad a jelenlegi tranzakciókat lebonyolító rendszerektől. Természetesen egy nyílt forráskódú rendszerrel – mint amilyen a blockchain – várható, hogy ez a szám a jövőben tovább fog fejlődni.

A második terület, amely még mindenképpen további munkákat igényel, a technológia **biztonságosabbá tétele**. Bár a matematikai szabályok, melyeken az egész rendszer nyugszik, egyértelműen le vannak fektetve, az informatikai megvalósításba becsúszhatnak hibák. Ebből kifolyólag lehetett hallani az utóbbi időben néhány híres esetről, melyeknek a középpontjában elsősorban az állt, hogy kriptoeszközöket² lopjanak a különböző láncokról (pl.: „The DAO hacking” 2016 júniusában).

Mint minden innovációnak, egyelőre a blockchainnek is megvannak a gyermekbetegségei.

További kihívást fog jelenteni azon vállalatok számára, amelyek alkalmazni szeretnék egy-egy megoldást, hogy jól legyen meghatározva a **megfelelő irányítási struktúra**. Amennyiben egy cég a privát lánc használata mellett teszi le voksát, úgy leginkább azzal kell foglalkoznia, hogy megfelelően rendelje hozzá az egyes döntési jogköröket a különböző láncban megtalálható résztvevők közt. Ilyen jogkörök lehetnek például az új belépők kérelmének elfogadása, az új blokk készítésének joga vagy a kezdeti szabályok lefektetése, ami néha felülvizsgálatért kiált. Ezzel szemben, ha publikus láncon alapuló megoldás kerül bevezetésre, úgy folyamatosan ott leselkedik a veszély, hogy esetleg a többség akaratának megfelelően a kezdeti szabályokat megváltoztatják, esetleg ennek következtében a lánc két részre is bomolhat. A különböző résztvevők is elveszíthetik érdekeltségüket a blokkok készítésében, és ilyenkor a rendszer lassulása is elképzelhető implikáció.

Elengedhetetlen, hogy az újfajta technológia alkalmazásai a mindenkori **jogi környezethez** is képesek legyen igazodni. Egyelőre leginkább az tekinthető kihívásnak, hogy egyrészt a jellemzően blockchain-alapú megoldásoknál sok érintett szerepel, globálisan kiterjedt hálózatokról beszélhetünk, így egyszerre lehetséges, hogy többféle szabályrendszernek kell megfelelni. Másik oldalról az Ethereum rendszernek köszönhetően létrejövő okoszerződések helyzete sem tisztázott még minden országban. Kérdés, hogy a szabályozók milyen hozzáállással fognak közeledni a diszruptív technológia felé, és annak mennyire lesznek képesek megfelelni a különböző üzleti megoldások.

Összegzés

Mint körülbelül 15 évvel ezelőtt az internet vagy azóta a mesterséges intelligencia, éppen annyira igyekszik felbolygatni az embereket mindennapjait és ezzel együtt a különböző iparágakat is a blockchain technológiája. A technológia legfontosabb tulajdonságai közé sorolhatjuk, hogy a láncolatok decentralizáltak, így megőrizhetőség szempontjából nagyobb biztonságot nyújtanak, mint bármelyik szerverszoba vagy felhőalapú szolgáltatás. A benne lévő különböző adathalmazok gyakorlatilag

megmásíthatatlanok, a résztvevők közt lezajló kommunikáció történhet akár teljesen anonim módon is. Az Ethereum nevezetű blokkláncnak köszönhetően előre programozott, a későbbiek során meghatározott paraméterekben történő változások mentén okoszerződések is költethetnek, melyek az automatizáltságot hivatottak megvalósítani.

Az eddig megvalósult üzleti megoldások alapján elmondható, hogy felhasználása a biztosítási piacon a blockchain technológia jóvoltából leginkább öt területen lesz tetten érhető. A „Know your customer” láncok arra összpontosítanak, hogy az ügyféladatok kezelését vállalatokon vagy akár iparágakon átívelően lehessen egy láncban kezelni. Az indexált termékek az okoszerződéseknek köszönhetően teljesen kiiktathatják a kárrendezési procedúrát, és helyette azonnal képesek a kifizetést lebonyolítani, ha például az ügyfél repülőgépjárata a meghatározott időtartamnál többet késik. Az adatok megmásíthatatlanságának következtében a csalások felderítésében és megelőzésében is nagy szerep juthat a blockchain technológiának. Olyan fejlődő országokhoz is eljuthatnak majd biztosítói termékek, amelyeknél eddig még nem épült ki megbízható fizetési rendszer, valamint hosszú távon az IoT elégséges fejlődése függvényében az is elképzelhető, hogy a különböző okoseszközök hatására dinamikusan változó árat kell fizetnünk biztosítási termékeinkért.

Bár mind startupok, mind nagyvállalatok révén jelentek már meg különböző üzleti megoldások, melyek a blockchain technológián alapulnak, még mindig vannak területek, amelyek egyelőre korlátokat jelentenek, mint a skálázhatóság vagy biztonságosság. Nagy valószínűséggel következtethetünk arra, hogy olyan tevékenységek fognak ebből profitálni, melyek sok érintettel rendelkeznek, így vállalatokon, esetleg iparágakon átívelő üzleti megoldások elterjedésére lehet számítani.

HIVATKOZÁSOK

¹ Diszruptív: az eredeti, megszokott állapot felforgatására képes, alapjaiban kérdőjelezi meg a létezését

² Kripto eszköz: olyan digitális eszköz, mely alkalmas tranzakciók lebonyolítására, hardverek kommunikációjára, és kriptográfiát használ.

IRODALOMJEGYZÉK

AXA Fizzy weblapja

Forrás: <https://fizzy.axa/> letöltés ideje: 2018.04.08.

BlockVerify weblapja

Forrás: <http://www.blockverify.io/> letöltés ideje: 2018.04.08.

Di Marzo (2018): Blockchain and Smart Contracts című prezentációja alapján

Disparte, Dante (2017): Blockchain Could Make the Insurance Industry Much More Transparent

Forrás: Harvard Business Review, <https://hbr.org/2017/07/blockchain-could-make-the-insurance-industry-much-more-transparent> letöltés ideje: 2018.04.08.

Etherisc weblapja

Forrás: <https://etherisc.com/> letöltés ideje: 2018.04.08.

Everledger weblapja

Forrás: https://www.everledger.io letöltés ideje: 2018.04.08.

Finley, Clint (2018): The wired guide to the blockchain

Forrás: <https://www.wired.com/story/guide-blockchain/> letöltés ideje: 2018.04.12.

FinTech Singapore: IBM Completes Proof-of-Concept Blockchain-Based Shared KYC

Forrás: <http://fintechnews.sg/14420/blockchain/ibm-completes-poc-blockchain-based-shared-kyc-deutsche-bank-hsbc-mufg-car-gill-ibm-treasuries/> letöltés ideje: 2018.04.10.

Huszák Dániel: 10 egyedülálló eset, ami bizonyítja, hogy a Bitcoin-titok a biztosításainkat is felforgatja

Forrás: <https://www.portfolio.hu/finanszirozas/biztositok-penztarak/10-egyedulallo-eset-ami-bizonyitja-hogy-a-bitcoin-titok-a-biztositasainkat-is-felforgatja.278243.html?i=278243> letöltés ideje: 2018. 04. 04.

Kasey, Michel J. and Vigna, Paul (2018): In blockchain we trust

Forrás: MIT Technology Review, https://www.technologyreview.com/s/610781/in-blockchain-we-trust/?utm_source=facebook.com&utm_medium=social&utm_content=2018-04-09&utm_campaign=Technology+Review letöltés ideje: 2018.04.12.

McKinsey (2016): Blockchain in insurance – opportunity or threat?

Forrás: <https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Industries/Financial%20Services/Our%20Insights/Blockchain%20in%20insurance%20opportunity%20or%20threat/Blockchain-in-insurance-opportunity-or-threat.ashx> letöltés ideje: 2018.04.03.

PwC (2017): Blockchain, a catalyst for new approaches in insurance

Forrás: <https://www.pwc.com.au/publications/pwc-blockchain.pdf> letöltés ideje: 2018.04.03.

Sík Zoltán Nándor (2017): A blockchain filozófiája, avagy a fennálló társadalmi rendek felülvizsgálatának kényszere

Forrás: http://www.kozszov.org.hu/dokumentumok/UMK_2017/4/06_Blockchain_filozofiaja.pdf letöltés ideje: 2018.04.01.

Tapscott, Alex and Don (2016): Blockchain revolution: How the technology behind bitcoin changing money, business and the world

Tradle weblapja

Forrás: <https://tradle.io/> letöltés ideje: 2018.04.08.

MÚLTUNK EMLÉKEI ROVAT

IDÉN LENNE 180 ESZTENDŐS AZ ADRIAI BIZTOSÍTÓ TÁRSULAT

Horváth Gyula – Tamás Gábor

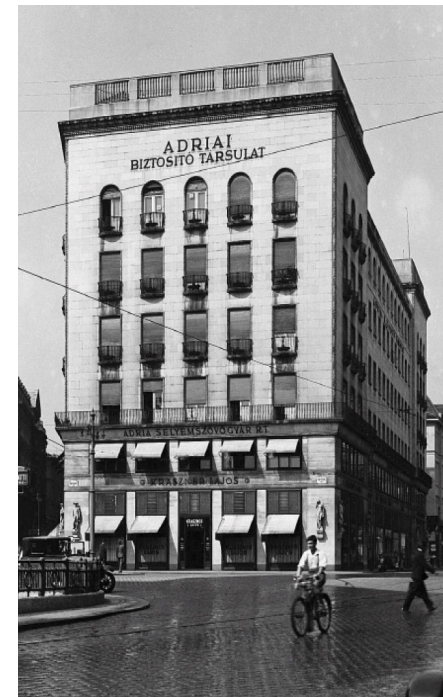
Előző cikkeinkhez hasonlóan ismét egy nagy múltú társaságot szeretnénk bemutatni, amely már a legkorábbi évtizedekben hozzájárult a magyarországi biztosítási kultúra fejlődéséhez. Olvasóinknak az sem okoz már meglepetést, hogy ismét közismert nevek, politikusok és írók tűnnek fel a cégtörténet lapjain. Abban azonban az Adriai Biztosító merőben eltér az eddig bemutatott társaságok zömétől, hogy anyaországában egészen a legutóbbi évekig, egészen pontosan 2006-ig működött.

A Riunione Adriatica di Sicurtá 1838. május 9-én alapították, a Habsburg Monarchiához tartozó Triesztben 100 millió líra (3 millió akkori forint) alaptőkével, melynek azonban – a kor szokásai szerint – csak egy részét, 40 százalékát fizették be készpénzben. Ennek oka részben a részvények kelendőbbé tétele, részben pedig, hogy a megfelelő befektetési lehetőségek kellően vonzó értékpapír-kínálat hiányában nem tudtak volna megfelelő hozamot biztosítani a teljesen befizetett részvényekre.

A társaság azonnal megkezdte a működését Magyarországon is. Alapszabálya szerint kezdetben tűz- és szállítmánybiztosítással foglalkozott, amely ágazatokban legfőbb versenytársainak városi riválisai, a Generali és az Azienda bizonyultak. Magyarországi vezérügynöke Weiss Bernát Ferenc, délvidéki származású pesti nagykereskedő lett.¹ Az Adriai 1853-ban jégbiztosítással, majd egy év múlva életbiztosítással bővítette termékpalettáját. Előbbiben legfőbb versenytársa éppen a saját vezérügynöke által korábban alapított Jégverés Ellen Kölcsönösen Biztosító Magyar Egyesület lett.²

A magyarországi képviselet a társaság növekedésével – 1881-ben már az egymilliomodik tűzbiztosítási kötvényt állítják ki – előbb 1886-ban magyarországi osztállyá, majd 1908-ban igazgatósággá fejlődik. A fejlődés mindhárom stádiumában közismert neveket találunk a társaság vezetésében. A vezérügynökséget Weiss 1860-as visszalépése után Galgóczy Károly, a korában neves közgazdasági író vezeti, 1886-tól 20 éven át báró Podmaniczky Frigyes, politikus, országgyűlési képviselő vezeti a magyarországi osztályt, míg 1908-tól az igazgatóság első elnöke Láng Lajos, korábbi miniszter, a Magyar Közgazdasági Társaság alapító-elnöke, alelnöke pedig Mikszáth Kálmán, a neves író.

Előző – Jókai Mórról szóló – cikkünkben is bemutattuk, hogy mennyire nem szokatlan ekkoriban egy író a biztosítótársaságok vezetésében. Nem tudjuk ugyanakkor, hogy milyen mértékben vártak el tőlük szakmai munkát, és milyen mértékben számított a közismert név vonzereje. Ennek érzékeltetésére álljanak itt Móricz Zsigmond szavai, aki korai támogatójának, a költő Kozma Andornak a halálakor az alábbi sorokat vetette papírra: „Így vitt el a drága jó Lehr Albert engem az Első Magyar Általános Biztosító Társaság palotájába, hogy bebiztosítsa életutamat: Kozma Andorhoz, aki ennek a nagy intézetnek főtitkára volt.

Az Adriai székháza a Deák téren az 1930-as években.
Forrás: <http://www.ilyenisvoltbudapest.hu/ilyen-is-volt/otodik-kerulet-belvaros-lipotvaros/item/1918-deak-ter>

A mai felfordult világ meg nem értheti, mi volt ez. Hogy egy költőnek író szobája volt egy hatalmas pénzügyi vállalatnál, ahol aztán én számtalanszor fordultam meg nála, s órákig hallgattam ennek a szép, karakán magyar embernek éles és rendkívül bölcs elmélkedését a világról és soha nem fordult elő eset, hogy hivatali akta zavarta volna... Remek világ volt az. Az a kapitalizmus más volt, mint a mai. Az megtisztelve érezte magát, hogy a költő elfogadta a főtitkári címet és a vezérigazgatók respektussal nyitottak be olykor egy kis eszmecezeré. Nem hivatali ügyben, éreztem rajtuk, hogy véteknél tartanak a költőt profán dolgokkal zavarni: filozófiai és esztétikai viták kerekedtek azonnal, ahogy vele szoba elegyedtek.”³

Mi azonban mégis kanyarodjunk vissza a profán dolgokhoz. Üzleti eredmények tekintetében az Adriai magyarországi működése teljes időtartama alatt a legsikeresebb társaságok közé tartozott! Az 1870-es évek közepén a Generalival fej-fej mellett vezették a piacot, hozzávetőlegesen 20-20 millió forint

mérlegfőösszeggel, ez körülbelül kétszerese volt az őket követő EMÁBIT, Azienda, Anker hármasának.⁴ A világháború előestéjére a Generali elhúzott, és az Adriai az üldözőbollyal került egy mérettartományba. 1913-ban 196 millió koronás mérete nagyjából az EMÁBIT és az Anker méretének fele meg, de már csak mintegy 40 százalékát tette ki a piacvezetőnek.⁵

A két világháború között jelentősen átalakult a piac, ráadásul a fenti, anyavállalati adatokon túl, immár a magyarországi üzletre vonatkozó adatok is rendelkezésünkre állnak. Fennállásának századik évfordulóján⁶, 1938-ban az Adriai és a Generali hazánkban ismét egy kategóriába tartozik (18, illetve 21 millió pengős mérlegfőösszeggel), ez ugyanakkor csak a fele az ekkor piacvezető EMÁBIT és az öt szorosán követő Foncière méretének.⁷ Igaz ugyanakkor, hogy a Foncière és az Adriai anyavállalati szinten 1920 óta érdek-közösségben álltak, a magyarországi Foncière igazgatóságában is mindvégig jelen volt Dr. Frigyesy Arnold (gróf Arnoldo Frigessi di Rattalma), a Riunione Adriatica trieszti elnök-vezérigazgatója.⁸

A dualizmus időszakában a társaság székháza a IV. kerületi Váci utca 9. szám alatt állt, ez volt a budapesti központ egészen 1913-ig, amikor – a Gazdák, majd az Állami

Biztosító és ma az Aegon Kálvin téri székházával egyidejűleg – új palotát építettek a Deák-téren. A metrómegálló mögött ma is látható épület az irodákon kívül luxuslakásoknak és tetőtéri fotóműtermeknek is helyet adott.⁹

Az épületet Budapest ostroma alatt, 1944-ben gyújtóbomba találta el, ennek következtében nagyon súlyosan megrongálódott,¹⁰ a társaság iratanyaga pedig – csekély töredék kivételével – megsemmisült.¹¹

Az Adriai Biztosító Társulat magyarországi tevékenysége a második világháborút követően, az államosítással befejeződött, a Riunione Olaszországban azonban még további hat évtizedig működött sikeresen. 1987-ben a németországi központú Allianz szerezte meg benne az irányító többséget, majd 2005-ben teljesen felvásárolta a céget.

A társaság története 2006-ban ért véget, amikor az Allianz összevonta olaszországi cégeit, az Adriait, az Allianz Subalpinát és a Lloyd Adriaticót.

HIVATKOZÁSOK

¹Weiss Bernát Ferenc (1800–1888) éppen a trieszti versenytárs Azienda delvidéki főgynöke volt, mielőtt elvállalta volna az Adriai vezérigazgatói posztját.

²Amikor az Adriai is bevezeti a jégbiztosítást, Weiss Bernát Ferenc lemond az általa az 1843-as alapítás óta vezetett Magyar Jégbiztosító vezérigazgatói posztjáról.

³Móricz Zsigmond: Öregek és fiatalok az írói fronton. Magyarország, 1933. április 19.

⁴Mihók féle Magyar Compass 1874 és 1875.

⁵Magyar Compass 1914/15.

⁶A 100 éves jubileumra a trieszti központ komoly történeti értékkel bíró kiadványt, valamint emlékermet adott ki. NEL PRIMO CENTENARIO della Riunione Adriatica di Sicurtà' (1838–1938). Trieszt, 1939.

⁷Magyar Compass 1938/39.

⁸Gróf Arnoldo Frigessi di Rattalma (1881–1950) eredetileg magyar zsidó családból származott, már az apja, rácalmási Frigyes Adolf (1843–1917) is az Adriai vezérigazgatója volt. (Magyar Zsidó Lexikon 297.)

⁹Az épület körül a korabeli sajtó híradása szerint kisebb forradalom keletkezett, mert a társaság eredetileg árkádsoros palotát szeretett volna építtetni. A főváros tanácsa elutasította a társaság kérését, a belügyminiszter azonban ezt a határozatot megsemmisítette. Az általános ellenszenv nyomása alatt az Adriai végül letett arról, hogy palotáját árkádokkal építse fel.

¹⁰Az épület újjáépítése után 1950-ben a Budapesti Rendőr-főkapitányság költözött a házba, 2000-tól a Le Méridien szálloda (ma Ritz-Carlton Hotel) található az épületben.

¹¹Sudár (2002) 60.

IRODALOMJEGYZÉK

NEL PRIMO CENTENARIO della Riunione Adriatica di Sicurtà' (1838–1938). Trieszt, 1939.

Magyar Compass 1874; 1875; 1914/15; 1938/39 számai

Sudár Kornélia: Biztosító intézetek fondjainak repertórium, Magyar Országos Levéltár, Budapest 2002.

100 éves az Adriai Biztosító, BME Magyar Közgazdaság, 1939. május 11.

SZERZŐI ÚTMUTATÓ A BIZTOSÍTÁS ÉS KOCKÁZAT FOLYÓIRATBAN PUBLIKÁLÓK RÉSZÉRE

A kéziratokat elektronikus (Word-/Excel-fájl) formátumban mellékletként csatolva kérjük beküldeni a főszerkesztő (erzsebet.kovacs@uni-corvinus.hu) és a szerkesztő (katalin.lencses@mabisz.hu) e-mail címére.

A kézirat befogadásához csatolni szükséges a kitöltött szerzői nyilatkozatot is. Terjedelmi ajánlás: 1-1,5 ív (1 ív=40 000 karakter). A közlemények hossza a 60 000 karaktert (szóközökkel) ne haladja meg! A karakterszámok tartásakor kérjük figyelembe venni, hogy amennyiben a cikkben/tanulmányban ábra vagy egyéb bokszt jelenik meg, akkor az ábránként 300 karakterrel kerül beszámításra.

A publikálás főszerkesztőként magyar nyelven, indokolt esetben pedig angol nyelven lehetséges. A Biztosítás és Kockázat eddig megjelent számai elérhetőek az alábbi linken keresztül:

<http://www.mabisz.hu/esemenyek-publikaciok/450-biztositas-es-kockazathtml>

A kézirat a következő elemeket tartalmazza az alábbi sorrendben:

- CÍMOLDAL
A cikk címe, szerzője, elérhetősége. A cikk beadásának dátuma. Több szerző esetén a levelező szerző neve és elérhetősége is.
- CIKK CÍME
Alcím (opcionális)
- SZERZŐK NEVE ÉS AZOK AZ ADATOK, MELYEKET PUBLIKÁLÁSRA SZÁNNAK
Tudományos fokozat, munkahely, beosztás, e-mail cím
- ÖSSZEFOGLALÓ
Magyar nyelven, maximum 1000 karakter
- SUMMARY
Angol nyelven, maximum 1000 karakter
- KÜLCSSZAVAK
Maximum 5
- KEYWORDS
Maximum 5
- JEL
- DOI
Ezt a MABISZ adja.
- CIKK, TANULMÁNY
Törzsszöveg (ajánlott terjedelem 60 000 karakter)
Ábrák, táblázatok, képletek, lábjegyzet (opcionális)
Összefoglalás, következtetések
- IRODALOMJEGYZÉK

1. A címlapon sorrendben a következők szerepeljenek: a kézirat címe, esetleg alcíme, a szerzők neve, a szerzők tudományos fokozata, titulusa, a szerzők munkahelye, a szerzők beosztása, elérhetősége. A cikk beadásának dátuma. Amennyiben a szerző(k) hozzájárul(nak) az e-mail cím(ük) közléséhez, akkor itt ezt is kérjük megadni. Több szerző esetén a kapcsolattartáshoz mindenképpen kérjük megadni a levelező szerző e-mail címét, telefonszámát.

2. Az összefoglalót magyar és angol nyelven kérjük elkészíteni, és a cikk elejére beszerkeszteni. Az összefoglaló nem tartalmazhat rövidítéseket. Ennek megszerkesztésekor az alábbiakat kérjük figyelembe venni: „Bevezetés”, „Célkitűzés”, „Módszer”, „Eredmények” és „Következtetések” lényegre törő megfogalmazása oly módon történjék, hogy csupán az összefoglalás elolvasása is elegendő legyen a dolgozat lényegének megértéséhez. A magyar és az angol összefoglaló hosszai azonosak egymáshoz, a maximális karakterszám 1000 lehet. Az összefoglalókat követően a kulcsszavakat kérjük szerepeltetni. Maximum öt kulcsszó adható meg magyar és angol nyelven egyaránt, szerepeljenek továbbá a JEL-kódok is (<https://www.aeaweb.org/econlit/jelCodes.php>)!

3. A kézirat világos, jól tagolt szerkesztése különösen fontos, beleértve az alcímek megfelelő alkalmazását is. Az eredeti közleménynél a bevezetőben néhány mondatban meg kell jelölni a kérdésselvetést. A módszertani részben a szerző világosan és pontosan mutassa be és hivatkozzon azokra a módszerekre, amelyek alapján az eredményeket megkapta! Az eredmények és a diszkusszió részeit külön és érthetően szükséges megszerkeszteni. A diszkusszió rész legyen kapcsolatban az idevonatkozó legújabb ismeretanyaggal, valamint azokkal a megállapításokkal, amelyekből a szerző a következtetéseket levonta. Az eredmények újszerűsége, illetve a szerző saját tudományos hozzáadott értéke világosan tűnjön ki az írásból! A módszerek, eredmények, megbeszélés részek megfelelő alcímet kapjanak! A kéziratban az ábrák helyét, címét kérjük arab számokkal jelölni. A cikkben belüli lehetőség szerint csak akkor legyen alfejezeteken belüli számozás, ha azt a téma jellege és feldolgozása indokolja.

4. A táblázatokat címmel kell ellátni, és minden táblázatot külön lapon szükséges megadni. A táblázat ne legyen kép, a táblázatokat Wordben/Excelben kérjük elkészíteni.

5. Az ábrák a kéziratban megfelelő helyen, számozottan (arab számok) szerepeljenek, és címmel is el legyenek látva! Kérjük a mértékegységek, jelmagyarozatok értelmeszerűen történő megadását. Az ábra forrását is kérjük megjelölni, így a szövegben megfelelő helyen jelenjen meg az ábrákra, táblákra, jegyzetekre való hivatkozás. Az ábrákat és grafikonokat nagyfelbontású képként és xls formátumban egyaránt külön kérjük csatolni a beküldött íráshoz.

6. Az ábrák és táblák elnevezése az ábra, illetve táblázat felett szerepeljen, a forrásmegjelölés pedig alul kerüljön feltüntetésre!

7. A képleteket képletszerkesztővel kérjük elkészíteni, és azokat a jobb oldalon, zárójelben folyamatosan kérjük számozni.

8. A lábjegyzetek a felhasznált irodalom elé, a folyószöveg után kerüljenek!

9. Az irodalomjegyzék felsorolásánál ne legyen számozás vagy bármilyen egyéb jelölés (bullet pont stb.)! Az irodalmi hivatkozásokat a legújabb eredeti közleményekre és összefoglalókra kell korlátozni. Kizárólag azok az irodalmi felsorolások sorolhatók fel, amelyekre a szövegben utalás történt, és közvetlen kapcsolatban vannak a kutatott problémával. Háromnál több szerző esetén a három szerző neve után „et al” irrandó. A szövegek közötti szakirodalmi utalásokat zárójelben kérjük feltüntetni, amennyiben a hivatkozás nem szerkesztés része a mondatnak, például: (Osipian, 2009). Amennyiben valamelyik szerzőtől több, azonos évben megjelent munkára hivatkozik, a művek különbözőbözötésére használja az évszám mellé írt a, b, c stb. indexet! Szó szerinti idézetnél az oldalszám kötelezően jelölendő. Az irodalomjegyzéket a tanulmány végén ábcélsorrendben közöljük a következőképpen:

- Könyveknél:
Dickson DCM (2005): Insurance Risk and Ruin, Cambridge University Press
- Tanulmányköteteken, gyűjteményes kötetekben megjelent publikációknál: Mario Jametti & Thomas von Ungern-Sternberg (2003): Assessing the Efficiency of an Insurance Provider – A Measurement Error Approach, CESifo Working Paper Series 928, CESifo Group, Munich
- Folyóiratban megjelent cikkeknel:
Wiltrud Weidner – Robert Weidner (2014): Identifikation neuer Ansätze zur individuellen Kfz-Tarifierung, Zeitschrift für die gesamte Versicherungswissenschaft
May, Volume 103, Issue 2, pp. 167–193.
- Dicksion DCM. (2006): Premiums and reserves for life insurance products, Australian Actuarial Journal, vol. 12 (2), pp. 259–279.
- Webcímeknél:
Insurance Europe (2012): How insurance works
Online: <http://www.insuranceeurope.eu/uploads/Modules/Publications/how-insurance-works.pdf>
Weboldal hivatkozáskor zárójelben a letöltés dátumát is szerepeltetni kell.

10. Két-három oldalanként kérjük javasolni egy-egy kiemelésre szánt mondatot vagy mondatrészt a szövegből.

11. A Biztosítás és Kockázat folyóirat csatlakozott a DOI CrossRef rendszerhez, ezért kérjük a cikkei irodalomjegyzékében feltüntetni minden olyan forrás DOI azonosítóját linkként, amelyet szintén a CrossRef-nél regisztráltak más folyóiratok. Ennek ellenőrzésére használható a CrossRef keresője: <http://search.crossref.org/>. A DOI-ből úgy képezhető link, hogy elé kell írni: <http://dx.doi.org/>

12. A szerkesztőség szívesen fogad recenziókat is, melyek egy biztosításpolitikai szempontból érdekesnek ítélt könyv ismertetését tartalmazzák azzal a céllal, hogy felhívják a figyelmet az adott műre minél szélesebb körben. A recenzióval szembeni elvárások az alábbiak:

- Szükséges feltétel a mű valamennyi bibliográfiai adatának pontos feltüntetése.
- Tartalmaznia kell minimálisan a könyv szerzői ismertetését, szerkesztői felépítését. A recenzió szerzője ezen túlmenően megosztja az olvasóval a könyvvel kapcsolatos észrevételeit, benyomásait, akár kritikai értékelését is.
- A jó recenzió felkelti a vágyat az olvasásra, miközben annak tudományos értéke is tetten érhető, szakmai szemmel – az ajánló szempontjain keresztül – orientálja a könyv potenciális olvasóját.
- Az idézetek és források megjelölésénél – amennyiben ilyenek vannak – be kell tartani a Biztosítás és Kockázat szerzői útmutatójában foglaltakat.
- Ajánlott terjedelem: 2-5 oldal.

Köszönjük, hogy a megfelelően előkészített kézirattal Ön is segíti munkánkat!

